

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2009

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Urszula Bzdawka

Beata Nowak

Maria Beba

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 350 egz.

S P I S T R E Ś C I

	str.
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ (Oprac. Andrzej Dudziak).....	5
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Katarzyna Mizerkiewicz – Wokół problemów prezentacji maturalnej z języka polskiego – motyw cierpienia w literaturze współ- czesnej	15
Urszula Cimoch – Juliusz Słowacki – mistrz dramatu i twórca filozofii genezyjskiej	25
Andrzej Dudziak – Fort VII i inne miejsca męczeństwa w Wielkopolsce ..	36
Bibliografie osobowe: Leszek Kołakowski	53
Zbigniew Zapasiewicz	58
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Jan Janusz Tycner – „Choćby ta ziemia gnać miała...”	62
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	75
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego	83
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	96
V. KRONIKA.....	100

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Poniższy kalendarz, to wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń na IV kwartał 2009 roku. Szerszy zestaw dat na IV kwartał znajduje się w „Poradnikach Bibliograficzno-Metodycznych” z lat ubiegłych.

P a ź d z i e r n i k

	X			–	Miesiąc profilaktyki raka piersi
	1 X			–	Międzynarodowy Dzień Muzyki ustanowiony z inicjatywy Międzynarodowej Rady Muzyki
	1 X			–	Międzynarodowy Dzień Ludzi Starszych obchodzony od 1991 r. z inicjatywy ONZ
	1 X			–	Międzynarodowy Dzień Lekarza obchodzony od 1984 roku
(325)	1 X	1684		–	Zm. Pierre Corneille, dramaturg i poeta francuski (ur. 6 VI 1606)
(20)	1 X	1989		–	Zm. Stanisława Fleszarowa-Muskat, powieściopisarka, poetka, publicystka i dramaturg (ur. 21 I 1919)
(105)	2 X	1904		–	Ur. Graham Greene, powieściopisarz i dramaturg angielski (zm. 3 IV 1991)
(95)	3 X	1914		–	Ur. Jan Nowak-Jeziorański (właśc. nazw. Zdzisław Antoni Jeziorański), kurier i emisariusz podczas II wojny światowej, polityk, działacz społeczny, dziennikarz (zm. 21 I 2005)
(70)	3 X	1939		–	Założenie obozu przejściowego w Forcie VII w Poznaniu, jednego z najokrutniejszych obozów hitlerowskich
	4 X			–	Światowy Dzień Opieki nad Zwierzętami
(340)	4 X	1669		–	Zm. Harmenszoon van Rijn Rembrandt, malarz holenderski (ur. 15 VII 1606)

- (145) 5 X 1864 – Ur. Louis Jean Lumière, wynalazca, wraz z bratem, kinematografu (zm. 6 VI 1948)
- 6 X – Światowy Dzień Mieszkalnictwa ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych
- (120) 6 X 1889 – Ur. Maria Dąbrowska, prozaik, eseistka, tłumaczka (zm. 19 V 1965)
- (160) 7 X 1849 – Zm. Edgar Allan Poe, amerykański poeta i noweliści, krytyk i redaktor (ur. 19 I 1809)
- (35) 7 X 1974 – Zm. Wasilij Szukszyn, rosyjski pisarz, reżyser filmowy, scenarzysta, aktor (ur. 25 VII 1929)
- (255) 8 X 1754 – Zm. Henry Fielding, angielski powieściopisarz, dramaturg i publicysta (ur. 22 IV 1707)
- (80) 8 X 1929 – Zm. Jacek Malczewski, malarz, symbolista (ur. 15 VII 1854)
- (35) 8 X 1974 – Zm. Marian Falski, pedagog, autor elementarza (ur. 7 XII 1881)
- (85) 9 X 1924 – Zm. Walerij Briusow, pisarz rosyjski, przedstawiciel symbolizmu (ur. 13 XII 1873)
- 10 X – Światowy Dzień Zdrowia Psychicznego
- (230) 11 X 1779 – Zm. Kazimierz Pułaski, generał, uczestnik konfederacji barskiej, poległ w walce o niepodległość Stanów Zjednoczonych (ur. 4 III 1746)
- (205) 11 X 1804 – Ur. Seweryn Mielżyński, działacz społeczny i polityczny, malarz, kolekcjoner związany z Wielkopolską (zm. 17 XII 1872)
- (85) 12 X 1924 – Zm. Anatole France (właśc. nazw. Jacques François Anatole Thibault), pisarz francuski, laureat Nagrody Nobla w 1921 r. (ur. 16 IV 1844)
- 14 X – Dzień Edukacji Narodowej
- 14 X – Światowy Dzień Normalizacji ustanowiony w 1991 r. przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO)

	14	X		– Międzynarodowy Dzień Zmniejszania Skutków Klęsk Żywiolowych uchwalony przez ONZ
(145)	14	X	1864	– Ur. Stefan Żeromski, prozaik, dramaturg i publicysta (zm. 20 XI 1925)
(40)	14	X	1969	– Zm. Leon Pasternak, poeta, tłumacz i satyryk (ur. 12 VIII 1910)
	15	X		– Międzynarodowy Dzień Niewidomych – Dzień Białej Łaski uchwalony przez Europejską Unię Niewidomych w 1993 r.
(195)	15	X	1814	– Ur. Michaił Lermontow, poeta, prozaik i dramaturg rosyjski (zm. 27 VII 1841)
(165)	15	X	1844	– Ur. Fryderyk Nietzsche, niemiecki filozof, filolog klasyczny i pisarz (zm. 25 VIII 1900)
(40)	15	X	1969	– Zm. Stanisław Maria Saliński, prozaik (marynista), dziennikarz (ur. 13 II 1902)
	16	X		– Światowy Dzień Wyżywienia (obchodzony od 1981 r. z inicjatywy Światowej Organizacji ds. Wyżywienia – FAO). Światowy Dzień Żywności i Walki z Głodem
(155)	16	X	1854	– Ur. Oscar Wilde, pisarz irlandzki (zm. 30 XI 1900)
	17	X		– Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem
	17	X		– Dzień Walki z Rakiem ogłoszony przez prezydenta RP w 1997 r.
(160)	17	X	1849	– Zm. Fryderyk Chopin, kompozytor, pianista polski (ur. 22 II 1810)
(65)	17	X	1944	– Zm. Miriam (właśc. nazw. Zenon Przesmycki), poeta i krytyk literacki (ur. 22 XII 1861)
	18	X		– Dzień Poczty Polskiej, Dzień Łączności
(150)	18	X	1859	– Ur. Henri Bergson, filozof francuski, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1927 r. (zm. 4 I 1941)
(105)	18	X	1904	– Ur. Czesław Centkiewicz (zm. 10 VIII 1996)

- (75) 18 X 1934 – Ur. Kir Bułyczow (właśc. nazw. Igor Wsiewołodowicz Możejko), rosyjski historyk i pisarz fantastyki naukowej (zm. 5 IX 2003)
- (110) 19 X 1899 – Ur. Miguel Angel Asturias, pisarz gwatemalski, laureat Nagrody Nobla w 1967 roku (zm. 9 VI 1974)
- (25) 19 X 1984 – Zm. Jerzy Popiełuszko, kapelan Solidarności, zamordowany przez oficerów Służby Bezpieczeństwa (ur. 14 IX 1947)
- (155) 20 X 1854 – Ur. Artur Rimbaud, poeta francuski (zm. 10 XI 1891)
- 24 X – Światowy Dzień Informacji obchodzony z inicjatywy ONZ od 1972 r.
- 24 X – Dzień Organizacji Narodów Zjednoczonych obchodzony w rocznicę wejścia w życie Karty NZ (1945)
- (20) 24 X 1989 – Zm. Jerzy Kukuczka, himalaista, zginął w czasie kolejnej wyprawy (ur. 24 III 1948)
- 27 X – Światowy Dzień Modlitwy o Pokój
- (540) 27 X 1469 – Ur. Erazm z Rotterdamu (Gerhard Gerhards), humanista i filozof holenderski (zm. 12 VII 1536)
- (45) 27 X 1964 – Zm. Willi Bredel, pisarz niemiecki (ur. 2 V 1901)
- (40) 28 X 1969 – Zm. Korniej Igorowicz Czukowski (właśc. nazw. Nikołaj Wsiewołodowicz Korniejczukow), pisarz, teoretyk i historyk literatury, krytyk literacki i tłumacz rosyjski (ur. 31 III 1882)
- (85) 29 X 1924 – Ur. Zbigniew Herbert, poeta, eseista, dramatopisarz, autor słuchowisk (zm. 28 VII 1998)
- (85) 29 X 1924 – Zm. Frances Burnett, pisarka amerykańska (ur. 24 XI 1849)
- (110) 30 X 1899 – Ur. Maria Kuncewiczowa z domu Szczepańska, pisarka (zm. 15 VII 1989)

- (70) 30 X 1939 – Zm. Wacław Gąsiorowski, powieściopisarz (ur. 27 VI 1869)
- 31 X – Światowy Dzień Oszczędności
- (100) 31 X 1909 – Ur. Halina Rudnicka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (zm. 22 IV 1982)

L i s t o p a d

- 1 XI – Wszystkich Świętych – Święto Zmarłych
- (65) 2 XI 1944 – Zm. Karol Irzykowski, pisarz i krytyk polski okresu międzywojennego (ur. 23 I 1873)
- (215) 4 XI 1794 – Zm. Jakub Jasiński, poeta, działacz polityczny, generał (ur. 24 X 1761)
- (120) 4 XI 1889 – Zm. Tytus Chałubiński, lekarz, przyrodnik (ur. 29 XII 1820)
- (130) 5 XI 1879 – Zm. James Clerk Maxwell, fizyk i astronom brytyjski (ur. 13 XI 1831)
- (160) 7 XI 1849 – Ur. Józef Chelmoński, malarz (zm. 6 IV 1914)
- (335) 8 XI 1674 – Zm. John Milton, poeta angielski (ur. 9 XII 1608)
- 9 XI – Światowy Dzień Jakości obchodzony od 1989 r. z inicjatywy międzynarodowych organizacji ds. standaryzacji jakości
- (75) 9 XI 1934 – Ur. Carl Sagan, astronom i pisarz amerykański (zm. 20 XII 1996)
- 10 XI – Międzynarodowy Dzień Młodzieży
- (250) 10 XI 1759 – Ur. Friedrich Schiller, klasyk literatury niemieckiej (zm. 9 V 1805)
- (125) 10 XI 1884 – Ur. Zofia Nałkowska, powieściopisarka, publicystka, autorka dramatów (zm. 17 XII 1954)

- (100) 10 XI 1909 – Ur. Paweł Jasienica (właśc. nazw. Leon Lech Beynar), pisarz historyczny, publicysta (zm. 19 VIII 1970)
- (40) 10 XI 1969 – Zm. Tadeusz Peiper, poeta, prozaik, teoretyk literatury, tłumacz, autor programu poetyckiego Krakowskiej Awangardy (ur. 3 V 1891)
- 11 XI – Święto Niepodległości – święto narodowe, odzyskanie przez Polskę niepodległości po 123 latach niewoli
- (95) 11 XI 1914 – Zm. Józef Chociszewski, publicysta i wydawca (ur. 28 II 1837)
- 14 XI – Światowy Dzień Cukrzycy, Światowy Dzień Walki z Cukrzycą
- 15 XI – Międzynarodowy Dzień Pisarzy Uwięzionych obchodzony z inicjatywy Światowej Federacji PEN-Clubu
- 16 XI – Światowy Dzień Tolerancji proklamowany przez UNESCO, obchodzony od 1996 r.
- (65) 16 XI 1944 – Zm. Maria Rodziewiczówna, powieściopisarka i nowelistka (ur. 2 II 1863)
- 17 XI – Międzynarodowy Dzień Studentów obchodzony od 1941 r.
- 19 XI – Dzień Walki z Paleniem Tytoniu obchodzony od 1977 roku, w trzeci czwartek listopada
- (130) 19 XI 1879 – Zm. Ryszard Berwiński, poeta (ur. 28 II 1819)
- 21 XI – Światowy Dzień Życzliwości (zwany też Światowym Dniem Pozdrowienia – World Halo Day) obchodzony od 1973 r.
- 21 XI – Światowy Dzień Telewizji
- (315) 21 XI 1694 – Ur. Voltaire (właśc. nazw. François-Marie Arouet), pisarz, dramaturg i filozof francuski (zm. 30 V 1778)

- (165) 21 XI 1844 – Zm. Iwan Kryłow, rosyjski poeta, satyryk i komediopisarz (ur. 13 II 1769)
- (140) 22 XI 1869 – Ur. André Gide, pisarz francuski, laureat Nagrody Nobla w 1947 r. (zm. 19 II 1951)
- (95) 23 XI 1914 – Ur. Mira Zientarowa (właśc. nazw. Mira Michałowska), pisarka, dziennikarka, tłumaczka, autorka scenariuszy filmowych (zm. 19 VIII 2007)
- (85) 23 XI 1924 – Ur. Ludwika Woźnicka, pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (zm. 6 V 1983)
- (160) 24 XI 1849 – Ur. Frances Burnett, pisarka amerykańska (zm. 29 X 1924)
- (145) 24 XI 1864 – Ur. Henri de Toulouse-Lautrec, malarz i grafik francuski (zm. 9 IX 1901)
- (40) 24 XI 1969 – Zm. Zdzisław Skowroński, dramaturg, scenarzysta filmowy (ur. 21 III 1909)
- (100) 25 XI 1909 – Zm. Cyprian Godebski, rzeźbiarz, wnuk Cypriana Godebskiego – poety i legionisty (ur. 30 X 1835)
- (60) 27 XI 1949 – Powstanie Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL)
- (115) 28 XI 1894 – Ur. Arkady Fiedler, pisarz poznański, podróżnik (zm. 7 III 1985)
- (55) 28 XI 1954 – Zm. Enrico Fermi, fizyk włoski, laureat Nagrody Nobla w 1938 roku (ur. 29 IX 1901)
- 29 XI – Dzień Podchorążego
- (85) 29 XI 1924 – Zm. Giacomo Puccini, kompozytor włoski (ur. 22 XII 1858)
- (135) 30 XI 1874 – Ur. Winston Churchill, brytyjski mąż stanu, pisarz i publicysta, laureat Nagrody Nobla w 1953 r. (zm. 24 I 1965)
- (135) 30 XI 1874 – Ur. Lucy Maud Montgomery, pisarka kanadyjska, autorka cyklu powieściowego „Ania z Zielonego Wzgórza” (zm. 24 IV 1942)

G r u d z i e ń

- 1 XII – Światowy Dzień Zapobiegania AIDS ogłoszony przez WHO z inicjatywy Międzynarodowej Konferencji AIDS w Londynie 1988 r.
- (65) 2 XII 1944 – Zm. Filippo Marinetti, pisarz i polityk włoski, tworzący także w języku francuskim, inicjator i teoretyk futuryzmu (ur. 22 XII 1876)
- (115) 3 XII 1894 – Zm. Robert Louis Stevenson, pisarz i eseista angielski (ur. 13 XI 1850)
- (40) 3 XII 1969 – Zm. Stanisław Czernik, poeta, prozaik, eseista (ur. 16 I 1899)
- (30) 4 XII 1979 – Zm. Jerzy Mańkowski, pisarz poznański (ur. 26 III 1928)
- 5 XII – Międzynarodowy Dzień Pomocy Cierpiącym (Dzień Wolontariusza) ogłoszony w 1985 r. z inicjatywy Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, obchodzony od 1986 r.
- (95) 5 XII 1914 – Ur. Stanisław Dygat, prozaik, tłumacz, scenarzysta filmowy (zm. 29 I 1978)
- (30) 5 XII 1979 – Zm. Józef Chałasiński, socjolog kultury i myśli społecznej (ur. 17 II 1904)
- (180) 6 XII 1829 – Zm. Jan Paweł Woronicz, poeta, kaznodzieja, współzałożyciel Towarzystwa Przyjaciół Nauk, arcybiskup, prymas Królestwa Polskiego (ur. 6 VII 1753)
- (25) 8 XII 1984 – Zm. Leszek Prorok, prozaik i dramaturg (ur. 28 IV 1919)
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Ochrony Praw Dziecka
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka uchwalony w 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne NZ

- (40) 11 XII 1969 – Zm. Izabela Czajka-Stachowicz, pisarka (ur. 10 IV 1893)
- (15) 11 XII 1994 – Zm. Stanisław Władysław Maczek, generał (ur. 31 III 1892)
- (120) 12 XII 1889 – Zm. Robert Browning, poeta angielski (ur. 7 V 1812)
- (80) 12 XII 1929 – Ur. John James Osborne, angielski pisarz, dramaturg i producent filmowy (zm. 24 XII 1994)
- (10) 13 XII 1999 – Zm. Joseph Heller, pisarz amerykański (ur. 1 V 1923)
- (210) 14 XII 1799 – Zm. George Washington, pierwszy prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki (ur. 22 II 1732)
- (185) 15 XII 1824 – Ur. Juliusz Kossak, malarz (zm. 3 II 1899)
- (150) 15 XII 1859 – Ur. Ludwik Zamenhof, lekarz, poliglota, twórca języka esperanto (zm. 14 IV 1917)
- (55) 17 XII 1954 – Zm. Zofia Nałkowska, powieściopisarka, publicystka, autorka dramatów (ur. 10 XI 1884)
- (55) 19 XII 1954 – Zm. Ludwik Solski (właśc. nazw. Ludwik Napoleon Sosnowski), aktor i reżyser polski (ur. 20 I 1855)
- (175) 20 XII 1834 – Zm. Maurycy Mochnacki, krytyk literacki, publicysta (ur. 13 IX 1803)
- (370) 21 XII 1639 – Ur. Jean Racine, poeta i dramaturg francuski (zm. 21 IV 1699)
- (135) 21 XII 1874 – Ur. Tadeusz Boy-Żeleński (właśc. nazw. Tadeusz Kamil Marcjan Żeleński), pisarz, poeta-satyryk, eseista, tłumacz, krytyk literacki i teatralny (zm. 3 VII 1941)
- (145) 22 XII 1864 – Ur. Bohdan Dyakowski, biolog, pedagog, popularyzator przyrody, autor książek dla dzieci i młodzieży (zm. 9 XII 1940)
- (105) 22 XII 1904 – Ur. Nikołaj Ostrowski, poeta i dramaturg rosyjski (zm. 1936 – dokładna data nieznana)

- (15) 24 XII 1994 – Zm. John James Osborne, angielski pisarz, dramaturg i producent filmowy (ur. 12 XII 1929)
- (105) 26 XII 1904 – Ur. Alejo Carpentier, pisarz kubański (zm. 24 IV 1980)
- (115) 28 XII 1894 – Zm. Henryk Rodakowski, malarz portrecista (ur. 9 VII 1823)
- (65) 30 XII 1944 – Zm. Romain Rolland, francuski pisarz i działacz polityczny, laureat Nagrody Nobla w 1915 r. (ur. 29 I 1866)
- (65) 30 XII 1944 – Reaktywowanie działalności Związku Harcerstwa Polskiego
- (10) 30 XII 1999 – Zm. Jerzy Waldorff (właśc. nazw. Jerzy Waldorff-Preyss), eseista, krytyk muzyczny (ur. 4 V 1910)
- (55) 31 XII 1954 – Zm. Władysław Umiński, pisarz tworzący fantastykę naukową, autor książek dla dzieci i młodzieży, publicysta (ur. 10 XI 1865)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Katarzyna Mizerkiewicz

WOKÓŁ PROBLEMÓW PREZENTACJI MATURALNEJ Z JĘZYKA POLSKIEGO – MOTYW CIERPIENIA W LITERATURZE WSPÓŁCZESNEJ

Egzamin wewnętrzny z języka polskiego od kilku lat przyjął formę prezentacji. Już we wrześniu uczniowie wybierają temat z listy tematów egzaminu wewnętrznego przygotowanej przez zespół polonistów szkolnych i zatwierdzonej przez OKE. Maturzyści mają do dyspozycji kilkadziesiąt zagadnień ujętych w trzy działy: literatura, korespondencja sztuk oraz język. Po dokonaniu wyboru następnym krokiem jest rzetelne przygotowanie literatury przedmiotu i podmiotu. Przypatrując się pracy maturzystów można zauważyć, iż tematy, które na pierwszy rzut oka wydają się proste, w trakcie realizacji przysparzają najwięcej problemów. Najczęściej bywa tak z prezentacjami opartymi na wykorzystaniu motywu literackiego. Największą trudność stanowi określenie i doprecyzowanie tezy badawczej, która w znaczny sposób pomoże uczniowi wytyczyć kierunek dalszych badań. Każdy temat oparty na motywie literackim okazuje się niezwykle pojemny, dlatego trudno w ciągu 15-minutowej wypowiedzi zaprezentować sposób funkcjonowania toposu np. na przestrzeni epok. W związku z tym podstawą dalszej pracy okazuje się uściślenie problemu poprzez jego doprecyzowanie, co powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w tezie badawczej, dzięki czemu prezentacja będzie bardziej konkretna. W przypadku takich tematów warto poprzestać na maksymalnie 5 utworach i postawić na jakość i profesjonalność wypowiedzi, a nie ilość. Siłą rzeczy dobra prezentacja nie może być powierzchowną syntezą literatury, a zaprezentowaniem problemu, a nie treści utworów, co często się zdarza i powoduje, iż wypowiedź mija się z tematem, tym samym nie realizuje go.

Jednym z najpopularniejszych tematów prezentacji występujących w szkolnych zestawach są wypowiedzi oparte na motywie cierpienia. Niech ten przykład posłuży za wzór, na podstawie którego zostanie ukazana dalsza praca nad prezentacją. Pierwszym krokiem jest zdefiniowanie tezy badawczej. Może ona zakładać np. wykorzystanie motywu cierpienia hiobowego czy matczynego na przestrzeni epok lub też odmiennych źródeł tego doświadczenia, bądź wykorzystania toposu w różnych epokach. Ograniczając tezę prezentacji do motywu

cierpienia ukazanego np. w literaturze współczesnej zawęża się dobór lektur, które umieszczone zostają w literaturze podmiotu. Na ich podstawie przedstawiony zostanie problem wystąpienia. Dzieła literackie można dobrać w taki sposób, aby odnosiły się do różnych źródeł cierpienia, a jednocześnie stanowiły przykład wykorzystania motywu w odmiennych gatunkach literackich, co powinno zostać wykazane np. we wnioskach. Kolejnym etapem pracy jest odpowiednie dobranie literatury przedmiotu. Najbardziej wskazane jest, aby każde dzieło omawiane było w oparciu o rzeczowe, badawcze artykuły, dzięki czemu powoływanie się na autorytety badaczy sprawi, iż uczeń wystąpi w roli wnikliwego i rzetelnego badacza problemu. Oprócz fachowych artykułów w literaturze przedmiotu znaleźć się też mogą kompendia, tematyczne słowniki, encyklopedie i artykuły opublikowane na stronach internetowych.

Efektownym rozpoczęciem prezentacji jest zacytowanie zdania lub fragmentu tekstu. Przykładem mogą być słowa Józefa Kardynała Ratzingera: *Człowiek, który nie stawia czoła cierpieniu, nie akceptuje życia. Ucieczka przed cierpieniem jest ucieczką przed życiem.* Słowa te mogą stanowić swego rodzaju motto prezentacji. Omawianie problemu cierpienia w literaturze współczesnej należy rozpocząć od wskazania funkcjonowania tego motywu w literaturze wojennej.

Kanon lektur ujętych w podstawie programowej daje szereg możliwości, ale oczywiście wskazane jest także wykorzystanie dzieł spoza obowiązującej listy. W aktualnym spisie lektur nie zostały ujęte np. „Medaliony” Zofii Nałkowskiej, a przywołanie tego dzieła w przypadku problemu cierpienia okazuje się być jak najbardziej wskazane. Warto zwrócić uwagę na okoliczności powstania tego dzieła, czyli podkreślić, iż autorka zbioru tych wstrząsających 8 opowiadań brała udział w pracach Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce i osobiście rozmawiała ze świadkami, ofiarami i oprawcami.

Jeżeli literatura podmiotu uwzględni „Medaliony” Zofii Nałkowskiej, uczeń powinien zwrócić uwagę na formę tekstu i jej funkcję. Opisywana rzeczywistość pełna ludzkiego cierpienia jest tak okrutna i niezrozumiała, że wszelkie tradycyjne formy literackie okazały się niewystarczające. Opowiadania są swoistym zapisem rozmów, z czego czytelnik poznaje tylko reakcje osób krzywdzonych, a obecność drugiej osoby jest jedynie zaznaczana przez bezpośrednie zwroty w wypowiedziach bohaterów. Stąd też należy zwrócić uwagę na dwa typy narracji – odautorski – oszczędny i powściągliwy oraz narracja opowieści ofiar i świadków autentycznych wydarzeń. Nałkowską prześladowała myśl o śmierci i cierpieniu milionów ludzi, które były dziełem innych ludzi. Za tragedię II wojny światowej oskarża człowieka, nie Boga czy kataklizm natury. Stąd też warto w prezentacji powołać się na słowa motto: *Ludzie ludziom zgotowali ten los.* Wskazanie istoty cierpienia w przypadku prezentowanych przez Nałkowską bo-

haterów należy dalej dokonać przywołując konkretne wydarzenia i postacie. Warto podkreślić, że inaczej motyw ten został wykorzystany np. w opowiadaniu „Dwojra Zielona” czy „Dno”. Bardzo ważne, aby powołując się na przykłady z tekstu, dzięki czemu motyw cierpienia zostanie ujęty problemowo. Jeszcze jedną kwestią, do której warto się odnieść jest tytuł zbioru opowiadań. Pojęcie *medaliony* zyskuje w obliczu prezentowanej tematyki różne płaszczyzny znaczeniowe. Prezentacja wydarzeń odbywa się w ciszy. Metodą twórczą pisarki jest obraz cmentarza i poświęconych zmarłym medalionów-zdjęć nagrobnych. Każde z opowiadań prezentuje opis cierpienia jednostkowego, by tym samym stać się dzięki swej typowości obrazem cierpienia milionów. Literackie medaliony miały zastąpić pomniki, nagrobki tym, którzy ich zostali pozbawieni, bowiem potraktowano ich przedmiotowo np. jak surowiec. W czasie wojny nie lada luksem okazała się nawet zwyczajna śmierć.

Kolejnym dziełem, które powinno znaleźć się w literaturze podmiotu jest zbiór opowiadań Tadeusza Borowskiego. W przypadku tego dzieła oprzeć się warto na 4 opowiadaniach obowiązkowych tj. „Pożegnanie z Marią”, „U nas w Auschwitzu”, „Proszę państwa do gazu” oraz „Bitwa pod Grunwaldem”. Taka kolejność pozwoli z łatwością ukazać proces lagrowania człowieka, który się dokonuje m.in. pod wpływem strachu przed cierpieniem i utratą życia. Należy zaznaczyć, iż główny bohater Tadek jest postacią fikcyjną, która została wyposażona w niektóre cechy samego autora. Warto podkreślić ten fakt, gdyż często dochodzi do pomyłek, a uczniowie znający biografię pisarza dają się zwieść i identyfikują główną postać z autorem. Podczas omawiania problemu należy także zwrócić uwagę na fakt, iż w obozach koncentracyjnych obowiązuje hierarchia obozowa i w tym miejscu powołać się na konkretny przykład i omówić go w kontekście tematu np. wysoki, niski numer. Uwagę powinien też zwrócić sposób prezentacji. Wszystkie te problemy przedstawione są w sposób behawiorystyczny, podobnie jak więźniowie i oprawcy. Czytelnik nie znajdzie tu komentarza, a jedynie mechanizmy działania i opisy. Warto podkreślić, iż Borowski zwraca uwagę na istotę cierpienia fizycznego i psychicznego oraz zacierającą się przez to granicę między katem a ofiarą. Oprawcy manipulują ludźmi poprzez strach i głód, wiedząc, że człowiek doprowadzony do ostateczności jest w stanie uczynić wszystko. Powszechność cierpienia, ciągłe zagrożenie i obecność śmierci powodują, że ludzie uodpornili się na pewne widoki. Przestały ich dziwić tłumy ludzi idących na śmierć do komór gazowych, co czytelnik pozna np. w opowiadaniu „Proszę państwa do gazu”. Warto także zwrócić uwagę na fakt, iż człowiek m.in. poprzez zastraszenie zostaje poddany procesowi reifikacji. Ludzie myślą tylko o sobie, nie ma współczucia, zrozumienia dla innych, a najważniejsze staje się przeżycie do następnego dnia niezależnie od kosztów. Tu warto zwrócić uwagę na ukształtowanie się nowego pojęcia – człowiek zla-

growany, czyli taki, który w wyniku dłuższego przebywania w obozie koncentracyjnym przystosował się do praw tam panujących. Wyzbył się wszelkich wartości, odruchów, a doświadczenia, których był świadkiem spowodowały, że nie odczuwa już żadnych emocji. To człowiek, który doszedł do kresu moralności.

Uważny badacz tekstu powinien zwrócić także uwagę na specyficzny język wykorzystujący język obozowy, a także formę tekstu i sposób kreacji opisywanej rzeczywistości. Wszystkie powyższe zagadnienia powinny być omówione z bezpośrednim odniesieniem do konkretnych przykładów z opowiadań.

W prezentacji, która realizuje ujęcie motywu cierpienia w literaturze współczesnej nie powinno też zabraknąć „Innego świata” Gustawa Herlinga Grudzińskiego. Dzieło oparte na autentycznych przeżyciach autora-bohatera prezentuje rzeczywistość łagrową, która stanowi inny wymiar losów człowieka. Obozy sowieckie prezentują także odmienny sposób myślenia, co zaznaczył Grudziński na samym początku opatrując książkę mottem z dzieła Dostojewskiego, które uczeń już na początku powinien uwzględnić prezentując tę lekturę. Również w tej rzeczywistości człowiek katowany, zastraszony i głodzony dostosowany zostaje do rzeczywistości łagru. Cierpienie więźniów obozów pracy nie odbiega od doświadczeń jeńców obozu koncentracyjnego. Warto zwrócić uwagę na proces dostosowywania ludzi do obowiązującej rzeczywistości. Człowiek katowany, drażniony, któremu przypisuje się czyny, których nie popełnił w obliczu niewyobrażalnego cierpienia uwierzy i podpisze wszystko, co tylko będą kazali jego oprawcy. Można powołać się na słowa z tekstu, w których Grudziński porównuje ten proces do rozkręcania i skręcania na nowo maszyny, która teraz będzie funkcjonowała zupełnie inaczej tzn. tak jak oprawcy będą nakazywali. Wyrzeknie się rodziny, prawdy, pamięci, zostanie spreparowany i gotowy do służenia państwu totalitarnemu m.in. przez morderczą pracę. Obozowe zniewolenie i cierpienie polega na psychicznym i fizycznym złamaniu człowieka. Warto podkreślić, iż na tym polega istota złagrowania jednostki ludzkiej. Cierpiący ludzie widoczni są na każdym kroku, a ich ból powoduje każde działanie władzy. Można tu powołać się na selekcje i niszczenie ludzi, co odzwierciedla się chociażby w klasyfikacji więźniów wg kotłów z żupą. Szerzy się donosicielstwo i dochodzi do przewartościowania, stąd też mówi się o prawach odwróconego dekalogu. Wszystkie wartości zostają zniszczone, a ciało człowieka sponiewierane i zdeformowane (kurza ślepotą, wypadanie włosów i zębów). Podkreślić jednak należy, iż Grudziński zauważa, że wśród tego okrutnego świata spotkać można jednostki szlachetne, które mimo cierpienia, ocaliły godność i dzięki nim tacy ludzie jak Grudziński nie zwątpili w drugiego człowieka. Jako przykład można powołać się na postawę np. Kostylewa i istotę jego cierpienia lub Pamfiłowa, którego doświadczenie bólu miało zupełnie inny wymiar. Warto pamiętać, że wiele opowiadań, które prezentuje autor może stanowić kontekst do tekstów

znanych z wcześniejszych epok. Tak np. wspomnienie o Pamfilowie budzi jednoznacznie skojarzenie z przypowieścią o synu marnotrawnym. Przywołanie kontekstu nie tylko poszerza interpretację, ale także będzie stanowiło dowód wnikliwej analizy i rzetelnej wiedzy ucznia. Warto więc takie zabiegi w prezentacji wykorzystywać. Oczywiście mówiąc o cierpieniu koniecznie należy wspomnieć o spotkaniu już po wojnie Grudzińskiego ze znajomym Żydem, który wymagał od autora zrozumienia tego, że złożył fałszywy donos skazując tym samym na śmierć czterech innych ludzi. Oczekiwał zrozumienia, jednak autor nie był w stanie tego uczynić. Tu należy zwrócić uwagę na fakt, iż Grudziński nie uznaje relatywizmu moralnego. W przeciwieństwie do Borowskiego twierdzi, że pełna bólu, cierpienia i tragedii rzeczywistość obozowa nie może zmieniać człowieka do tego stopnia, iż zrobi on wszystko, byle tylko przetrwać koszmar wojny. Pisarz twierdzi, iż nawet w najbardziej dramatycznych warunkach życia można zachować swoje przekonania i wartości. To, co jest dobre lub złe nie powinno się zmieniać w zależności od rzeczywistości i zaistniałych realiów. Wartości humanistyczne zawsze pozwalają ocalić człowieczeństwo, nawet w najokrutniejszych warunkach moralność nie może upaść, czego dowód dali niektórzy bohaterowie jego powieści, którzy pomimo okrutnego cierpienia pozostali wierni kodeksowi moralnemu.

W literaturze podmiotu można także uwzględnić kolejny utwór Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, którego bohaterowie naznaczeni są cierpieniem. Opowiadanie pt. „Wieża” nie wchodzi w skład kanonu lektur obowiązkowych, jednak warto je przywołać pogłębiając interpretację o konteksty, w tym przypadku autor sięga do biblijnej Księgi Hioba. Bohaterami opowiadania Grudzińskiego są Lebrosso – trędowaty samotnik żyjący w Wieży Strachu oraz nauczyciel, który w wyniku trzęsienia ziemi stracił całą rodzinę i majątek, a jego życie odtąd stało się cierpieniem i oczekiwaniem na śmierć. Warto porównać postawę tych bohaterów wobec życia naznaczonego cierpieniem. Lebrosso z pokorą przyjmuje swój los, izoluje się od ludzi, aby nie stanowić zagrożenia. Hoduje kwiaty – róże, ale nie pozwala ich dotknąć dzieciom dbając o ich bezpieczeństwo. Trwa w swoim cierpieniu do czasu. Przełomem okazała się śmierć siostry, która również chorowała na trąd. Od tej chwili bohater myśli obsesyjnie o śmierci. Do stanu ostatecznej rozpacz doprowadza go śmierć ostatniej bliskiej mu istoty – psa Miracolo, którego ukamienowali ludzie bojąc się, że przyniesie zarazę z wieży do miasta. Cierpienie doprowadza go do ostateczności. Nie ma siły żyć dalej i nieś swój krzyż i postanawia podpalić wieżę dokonując samobójstwa. W rozpacz znajduje w pokoju siostry Biblię, która ocaliła go od samobójczej śmierci. Warto zwrócić uwagę na znaleziony list od siostry, która nakazuje mu znieść z pokorą los, by mógł odejść z tego świata dopiero wtedy, gdy Bóg tego zechce. Odtąd bohater resztę życia spędza studiując Księgę Hioba. Można

także wskazać podobieństwa bohatera i jego losów do doświadczeń biblijnego Hioba. Należy też zwrócić uwagę na opis wiszącego w pomieszczeniu krzyża – ciało Jezusa jest zniszczone, pokryte wrzodami rdzy. Ewidentnie ten wizerunek jest autorskim zabiegiem mającym ukazać czytelnikom podobieństwo doświadczeń Lebossa do cierpienia Zbawiciela. Krzyż i korona cierniowa to symbolika męczeństwa i trwania w cierpieniu.

Z kolei nauczyciel sam odizolował się od ludzi, sam skazał się na samotność. Zrezygnował nawet ze spotkania z księdzem, odrzucając tym samym wsparcie i religię. Nauczyciel żyje w ciągłym oczekiwaniu na śmierć, wierząc, że tylko ona jest w stanie wybawić go od cierpienia. Narrator określa jego samotność jako sen śmierci. Może się ocknąć z tego snu poprzez strach przed śmiercią realną bądź też dzięki miłości lub wierze w Boga. Warto na koniec tego wątku porównać postawę Lebossa i nauczyciela wobec Boga oraz ich ostateczne podejście do cierpienia i próby zmagania się z nim. Należy też uwzględnić odautorski komentarz, który zawiera się w postaci kamiennego pielgrzyma i odnieść jego interpretację do postaw bohaterów wobec doświadczania cierpienia.

Prezentując wykorzystanie motywu cierpienia w literaturze współczesnej przywołać można także wydarzenia i bohaterów przedstawionych przez Hanne Krall w „Zdażyć przed Panem Bogiem”. Tekst odśłania kolejne ujęcie toposu, tym razem w kontekście doświadczeń holocaustu i tragicznych dni powstania w getcie warszawskim. Utwór ten jest na tyle ważny, iż odśłania zupełnie inne spojrzenie na wojenne doświadczenia niż wcześniejsze teksty. Jest także zupełnie odmienny w formie i przekazie. Bohater wywiadu, z którym rozmawiała Hanna Krall – Marek Edelman to ostatni żyjący przywódca powstania w getcie. Warto także zaznaczyć, iż książka została wydana ponad 30 lat po tragicznych wydarzeniach tj. w 1977 roku, a wszystkie doświadczenia były przywoływane z pamięci Edelmana. Uczeń powinien zwrócić uwagę na ogromną dysproporcję sił (Żydów było 220, Niemców 2090) i sens walki w obliczu takiej potęgi. Celem walki było ukazanie godnej, bohaterskiej śmierci. Można poprzeć te stwierdzenia cytataми z wypowiedzi Edelmana, których w tekście nie brakuje. Należy także zwrócić uwagę na oszczędność relacji, która jest pozbawiona koloryzowania. To wszystko sprawia, że książka jest jeszcze bardziej wstrząsająca. Szczerość i bezpośredniość opowieści Edelmana szokują, dlatego wzbudziły one wiele kontrowersji. Nie użala się nad cierpiącymi, nie szuka współczucia, wręcz demitologizuje bohaterstwo powstańców m.in. przywódcy powstania Mordechaja Anielewicza. Szokuje także spojrzenie na życie ludzkie, które mniej warte od amunicji. Poza tym Edelman wskazuje cierpienie i śmierć nie tylko powstańców. Giną pielęgniarki, nowonarodzone dzieci, giną tysiące ludzi w Treblince i umierają z głodu w getcie. Podkreślić należy dwoistość płaszczy-

zny czasowej w utworze. Wspomnienia o powstaniu stanowią jedynie część tekstu. Dalej odnaleźć można opisy powojennych losów Edelmana – ukończył medycynę i pracował jako kardiochirurg. Doświadczenia wojenne pełne cierpienia i grozy sprawiły, że doskonale poznał cenę życia i śmierci. Jako lekarz może pomagać i ratować życie bezbronny ludzimi. Wie, jak wiele jest warte ludzkie życie. Należy także odnieść się do symbolicznego wymiaru tytułu. Warto tu przywołać zdanie Edelmana: „Pan Bóg już chce zgasić świeczkę, a ja muszę szybko osłonić płomień, wykorzystując Jego chwilową nieuwagę. Niech się pali trochę dłużej, niż On by sobie życzył” – lekarz chce ubiec Pana Boga. Jeśli uda się Go wyprzedzić, życie pacjenta zostanie uratowane. Na końcu książki Krall jeszcze raz nawiązuje do pracy Edelmana – lekarza, która jako ratowanie życia stanowi swoistą przeciwwagę dla cierpienia i zbrodni. Tekst ten stanowi dokument, jest jednocześnie formą reportażu, który dzięki konkretności i szczegółowości nie tylko przybliży czytelnikowi skalę dramatu powstańców w getcie, ale także ukazuje inny wymiar ludzkiego cierpienia podczas II wojny światowej.

W kontekście przedstawianego tematu odnieść się także można do literatury pokolenia Kolumbów, czyli „pokolenia porażonego śmiercią”. Warto wyjaśnić istotę tej generacji, ludzi młodych, których młodzieńcze lata przypadły na czas wojny i okupacji. Najwyraźniej tragizm i cierpienie Kolumbów prezentuje poezja jej reprezentantów, szczególnie Krzysztofa Kamila Baczyńskiego oraz Tadeusza Gajcego. Warto bliżej przyjrzeć się tekstom Baczyńskiego np. „Pokolenie II” i potraktować go jako manifest ówczesnego młodego pokolenia. Pierwszym problemem, który należy zaznaczyć jest fakt, iż doszło do przewartościowania wszystkich wartości. Rzeczywistość wojenna doprowadziła do tego, iż obowiązywać zaczęły prawa odwróconego Dekalogu. Zaczęły obowiązywać przykazania okrucieństwa, braku litości i absolutnej bezwzględności wobec drugiego człowieka. Należy tutaj zwrócić uwagę na anaforycznie przywoływanie frazy „Nas nauczono...”. Kreacja podmiotu wskazuje, iż wypowiada się całe pokolenie Kolumbów. Wojna uczyniła z nich ludzi o pierwotnych instynktach, złych troglodytów, którzy chcąc ratować życie muszą wyzbyć się moralności. Rzeczywistość wymagała od nich ciągłej gotowości do zabijania, stąd też ludzie żyli w ciągłym zastraszaniu „strachem zaryci”. Źródłem ich udręki staje się także brak pewności co do oceny przez historię, o czym traktuje ostatnia strofa. Warto odnieść się do tego fragmentu i podkreślić wielką obawę całego pokolenia „czy nam postawią z litości chociaż nad grobem krzyż”. Niezależnie jednak, czy w naszej prezentacji uwzględnimy ten utwór, czy też jakiś inny liryk Baczyńskiego lub Gajcego, niewątpliwie w wypowiedzi na temat cierpienia w literaturze współczesnej odniesienia do pokolenia Kolumbów nie powinno zabraknąć.

Wychodząc już poza krąg o tematyce wojennej liczne teksty wykorzystujące motyw cierpienia w różnych ujęciach znaleźć można także w literaturze po-

wojennej. Zaglądając najpierw do kanonu lektur podstawowych można powołać się na „Dżumę” Alberta Camusa. Może na początek warto przyjrzeć się formie – powieść-parabola o wieloznacznej płaszczyźnie treściowej, odczytywana w różnych warstwach może stanowić doskonałe studium postawy człowieka wobec cierpienia. Miejsce akcji Oran – staje się przestrzenią zamkniętą z powodu panującej zarazy. Należy także zwrócić uwagę na dwoistość narracji – narrator auktorialny i doktor Bernard Rieux. Kolejni bohaterowie stanowią przykłady różnych postaw wobec choroby i ludzkiego cierpienia, które w znacznym stopniu są dowodem przemiany w bohaterów pełnych heroizmu. Tu należałoby dokładniej przyjrzeć się zachowaniu doktora Rieux, Ramberta, Księdza Paneloux, Granda i Tarrou. Postawy i przemiany tych bohaterów będą stanowiły doskonały dowód na to, iż „Dżuma” jest powieścią o zmaganiu się ze śmiertelną chorobą, cierpieniem i tragedią. Człowiek wychodzi z niej zwycięsko – choroba się cofa, jednak niektórzy pozostają z głęboką świadomością, że zło nie znikło całkowicie ze świata, pierwiastki dżumy nie umierają, drzemią, aby kiedyś ponownie się ujawnić. Stwierdzenie to można poprzeć cytatem ostatnich zdań powieści.

Dokonując omówienia problemu cierpienia ukazanego w „Dżumie” warto także wskazać, iż powieść ta należy do nurtu egzystencjalnego. Trzeba jednak być przygotowanym, iż komisja może zapytać o jego istotę. Z kolei nie można pominąć paraboliczności powieści i różnych płaszczyzn interpretacyjnych. Zwrócić należy uwagę, iż w warstwie tekstowej książka stanowi opis historii choroby, która zaatakowała miasto. Przedstawia cierpiących ludzi oraz próby przezwyciężenia epidemii przez lekarza i jego otoczenie. Camus wnikliwie bada różne postawy ludzkie, niejednokrotnie naznaczone cierpieniem psychicznym, należy tu wspomnieć chociażby o Rambercie czy Tarrou. Główny bohater, który traktuje chorobę jako wyzwanie, a swoje życie jako posłannictwo natychmiast staje do walki z chorobą, mimo ogromnego ryzyka zagrożenia. Staje po stronie słabych, chorych, cierpiących. Nie czyni z siebie bohatera. Jest uosobieniem postawy altruistycznej, pełnej humanitaryzmu. Początkowo jego przeciwnikiem był ojciec Paneloux, który zamiast wspierać cierpiących, głosił przekonanie, że dżuma jest chorobą-karą dla mieszkańców Oranu zesłaną przez Boga za grzeszne życie. Należy także podkreślić moment jego przemiany, kiedy widząc męczeńską śmierć dziecka postanawia wspierać doktora w walce z chorobą. W przypadku tego bohatera wyraźnie należy zaznaczyć, iż przeszedł on przemianę w postrzeganiu cierpienia innych ludzi.

Innym bohaterem, który budzi sympatię odbiorcy jest Jean Tarrou. Należy podkreślić, iż jako pierwszy przyszedł z pomocą doktorowi. Pamiętając historię życia tego młodego bohatera należy zwrócić uwagę na fakt, iż w sposób metaforyczny dżuma staje się nie tylko przyczyną cierpienia fizycznego, ale pojmowa-

na jako zło staje się źródłem udręki bohatera. Podobnie jak lekarz jest niewierzący, ale jego postawa pełna spokoju i pokory wobec życia pozwala zaliczyć go do grona osób dążących do „świętości bez Boga”. Gdy dżuma ustępowała z miasta Tarrou padł jej ofiarą. Na koniec prezentacji postawy bohaterów wobec cierpienia należy stwierdzić, iż postaci te różnie postrzegały zjawisko cierpienia i śmierci. Jedni pomoc chorym przyjmowali jako obowiązek, inni zaś musieli dojrzeć do tego, by zrozumieć męczarnie spowodowane chorobą, by być w stanie im pomóc. „Dżuma” Alberta Camusa jest zatem przykładem różnych postaw człowieka wobec cierpienia bliźnich.

Na koniec warto też przywołać współczesny tekst liryczny spoza kanonu lektur traktujący o cierpieniu. Może to być np. wiersz Zbigniewa Herberta „Pan Cogito rozmyśla o cierpieniu”. Należy tu zwrócić uwagę na kreację podmiotu lirycznego – Pana Cogito. Adresatem słów może być każdy człowiek cierpiący. Utwór podejmuje kwestię postawy wobec cierpienia, dając jednocześnie niejako receptę jak wobec cierpienia postępować. Otóż doświadczanie bólu powinno się znosić w postawie wyprostowanej, pełnej godności, pokory „należy zgodzić się”, a jednocześnie odwagi. Nawet wtedy, gdy inni będą upadali, tchórzyli, poddawali się, człowiek powinien pogodzić się z losem i dać świadectwo ludzkiej godności i dumy. Podmiot zauważa jednocześnie, iż najtrudniej postawę taką zachować podczas wydarzeń tragicznych takich jak wojna czy choroba. Można przytoczyć tu szereg występujących w teście czasowników w trybie rozkazującym. Pan Cogito daje konkretne wskazówki, aby przeciwstawiać się złu i nie przebaczać w imieniu skrzywdzonych. Podkreśla jednocześnie, że cierpienie jest niejako wpisane w naszą egzystencję. Jest ono ludziom potrzebne, ponieważ dzięki niemu doceniają radość życia i szczęście.

Cierpienie stanowi według podmiotu lirycznego jedną z największych tajemnic tego świata, a próby jej odkrycia wskazują człowiekowi cierpiącemu cel w życiu. Ludzie powinni nauczyć się żyć z cierpieniem, zaakceptować je jako integralną część życia, ale nie własnej osoby, stąd należy to doświadczenie „przyjąć, ale równocześnie wyodrębnić z siebie”.

Wszystkie przedstawione powyżej teksty stanowią jedynie przykłady wykorzystania motywu cierpienia w literaturze współczesnej. W zależności od tego, jaką tezę badawczą uczeń postawi na początku prezentacji i jakie teksty wybierze, takie wnioski powinny pojawić się na końcu, ponieważ podsumowanie zawsze stanowi efekt wnikliwej analizy problemowej. Konstatacje mogą odnosić się np. do różnorodności istoty cierpienia z uwzględnieniem bólu fizycznego i psychicznego. Analiza dzieł pozwoli zauważyć, iż są różne źródła tego doświadczenia, a jednocześnie udowodni, że motyw ten wykorzystują różne gatunki literackie. Warto też podkreślić różne postawy człowieka wobec bolesnych doświadczeń od pokory po bunt. Efektownym zakończeniem prezentacji będzie

zacytowanie słów autorytetu bądź aforyzmu, który odzwierciedli wnioski wynikające z analizy i interpretacji dzieł, a jednocześnie stanowić będzie ciekawą kłamrę kompozycyjną.

PRZYKŁAD BIBLIOGRAFII PREZENTACJI MATURALNEJ

LITERATURA PODMIOTU

1. Baczyński K.K., *Pokolenie II*, [w tegoż:] Wybór poezji, Wrocław 1989.
2. Borowski T., *Wybór opowiadań*, Łódź 2004.
3. Camus A., *Dżuma*, Warszawa 2008.
4. Herbert Z., *Pana Cogito rozmyślania o cierpieniu*, www.zbigniewherbert.pl
5. Grudziński-Herling G., *Inny świat*, Warszawa 2004.
6. Grudziński-Herling G., *Wieża i inne opowiadania*, Poznań 1988.
7. Krall H., *Zdążyć przed Panem Bogiem*, Warszawa 1988.
8. Nałkowska Z., *Medaliony*, Warszawa 2001.

LITERATURA PRZEDMIOTU

1. Bachórz J., *Słownik literatury polskiej XX wieku*, Wrocław 1991, s. 1142.
2. Buryła S., *Holokaust i nowa sytuacja tragiczna*, [w:] *Prawda mitu i literatury*, Kraków 2003, s. 266-293.
3. Buryła S., *Literatura obozowa i wojenna*, [w:] *Literatura współczesna 1939-1956*, Warszawa 2005, s. 351-376.
4. Dybciak K., *Cierpienie w literaturze polskiej*, Siedlce 2002.
5. Kopaliński W., *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1985, s. 287-289.
6. Święch J., *Wstęp do* : Krzysztof Kamil Baczyński, *Wybór poezji*, Wrocław 1989.
7. Wroczyński T., *Literatura polska po 1935 roku*, Warszawa 1993, s. 241-247

Urszula Cimoch

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

ROK JULIUSZA SŁOWACKIEGO

JULIUSZ SŁOWACKI – MISTRZ DRAMATU

I TWÓRCA FILOZOFII GENEZYJSKIEJ

Juliusz Słowacki nie był doceniany za życia. Przez swoje nowatorstwo ideowe i artystyczne stał się atrakcyjny dopiero w okresie powstania styczniowego i Młodej Polski. Wywarł ogromny wpływ na rozwój literatury polskiej. Czerpali z niego nie tylko pisarze (Lechoń, Przyboś, Baczyński, Bryll), ale i muzycy, malarze. Jego twórczość była bogata pod względem różnorodności rodzajów, gatunków i stylu, łączyła w sobie refleksję egzystencjalną z problematyką historiozoficzną oraz romantyczną religijnością. Był mistrzem słowa poetyckiego.

Początkowo jego dzieła wiązały się silnie z typową literaturą romantyczną, opierały się na deizmie, religijnym sceptycyzmie i cynizmie. W dojrzałym etapie twórczości wypracował własne koncepcje poezji. Pod wpływem Andrzeja Towiańskiego i prowadzonego przez niego Koła Sprawy Bożej rozwinął oryginalną mesjanistyczną historiozofię tzw. filozofię genezyjską. Wątek ten kontynuował w takich utworach jak „Genezis z Ducha” (1844, wyd. 1871), „Fantazy” (wyd. 1866) czy „Królu-Duchu” (wyd. 1847, tylko rapsod 1). „Genezis z Ducha” to poemat mistyczno-filozoficzny, w którym próbował przedstawić prawdę o kosmosie. Autor twierdził, że jest on efektem objawień doznanych na wybrzeżu atlantyckim. Dramat „Fantazy” to już według niektórych badaczy dzieło o poszukiwaniu nowych idei. Zobrazował nowe doświadczenia duchowe i tematy takie jak świętość, pokora i duch. „Król-Duch”, cykl tajemniczych liryków genezyjskich, został uznany za szczyt poetyckiego geniuszu autora. Napisał również „Samuela Zborowskiego”, jeden z najbardziej osobliwych dramatów w jego twórczości. Ukoronowaniem owego „mistycznego” okresu były prorocze wersy: „Pośród niesnasków Pan Bóg uderza / W ogromny dzwon / Dla słowiańskiego oto papieża / Otworzył tron”, zapowiadające pontyfikat Jana Pawła II.

Po upadku powstania listopadowego ważne miejsce w jego twórczości zajęły dramaty. Obrazował w nich często różne momenty narodowej walki o wolność, przeszłość narodu i przyczyny niewoli. Pisał w różnych konwencjach: historycznych (m.in. „Maria Stuart”, „Mazepa” 1839, „Horsztyński” 1835), legendarno-baśniowych („Lilla Weneda” 1840, „Balladyna” 1834 (wyd. 1839)), symboliczno-mistycznych („Książd Marek” 1843, „Samuel Zborowski”) i wiele in-

nych. Do najbardziej cenionych prac zaliczamy „Kordiana” 1834 i „Balladynę” 1834.

Mimo iż Słowacki żył zaledwie 40 lat, jego twórczość literacka była obfita i różnorodna. Poeta pozostawił po sobie 13 dramatów, blisko 20 poematów, setki wierszy, listów oraz jedną powieść. Słowacki należy do najwybitniejszych polskich liryków, niestety za życia wydał niewiele swoich dzieł. Pisał pomimo krytyki. Stworzył również oryginalny wariant polskiego romantyzmu, wyrastający z tradycji i kultury polsko-ukraińskiego pogranicza. Kreował literaturę z literatury, nawiązywał do dzieł Szekspira, Dantego, Mickiewicza, Byrona oraz utworów własnych. Przez słowa skierowane do Mickiewicza zawarte w „Beniowskim”: „A tak się żegnają nie wrogi / Lecz dwa na słońcach swych przeciwstawnych – Bogi”, określił swoje miejsce w literaturze romantyzmu polskiego oraz swoją w niej rangę.

Zestawienie bibliograficzne, prezentowane w związku z obchodami Roku Juliusza Słowackiego, podzielono na: utwory poetyckie, zbiory poezji, dramaty, pisma polityczne, korespondencję, przekłady oraz ważniejsze zbiory utworów. Wybrane opisy obejmują pierwsze wydania dzieł w samoistnych publikacjach oraz kolejne wydania, które ukazały się po 1945 roku. Wyjątek od tej reguły stanowią ważniejsze zbiory utworów, uwzględnione według daty kolejnych wydań.

I. Utwory poetyckie

1. ANHELLI. – Paryż : Księgarnia i Drukarnia Polska, 1838. – 108 s.
Inne wydania:
 - Kraków : M. Kot, 1946
 - Warszawa : „Czytelnik”, 1987
 - Kraków : Universitas, 2002Edycja na podstawie Dzieł wszystkich pod red. J. Kleinera, Wrocław 1952.
2. ARAB : powieść wschodnia. – Warszawa : Wydaw. M. Dzikowskiego, 1874. – 21 s.
3. BENIOWSKI: poema : pięć pierwszych pieśni. – Lipsk : u Leopolda Micheisena, 1841. – 176 s.
Inne wydania:
 - Chicago : Rada Polonii Amerykańskiej, 1946
 - Warszawa; Łódź : Książka, [1946]
 - Kraków : M. Kot, 1947; 1949

- Wrocław : Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1949; 1954; 1985; 1996; 1999
 - Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1956
 - Warszawa : „Morex”, 1993; 1995
 - Warszawa : „Twój Styl”, 1995
 - Wrocław : Siedmioróg, 1999
 - Warszawa : CIL Polska-Kolekcje, [2000]
 - Kraków : „Zielona Sowa”, 2000; 2001; 2005
 - Kraków : Wydawnictwo Greg, 2001; 2002; 2003; 2006
4. DO AUTORA trzech Psalmów. – Lipsk : Księgarnia Zagraniczna, 1848. – 20 s.
5. GENEZIS z Ducha : modlitwa z rękopisu J. Słowackiego dotąd niedrukowana. – Lwów; Poznań : F.H. Richter, 1872
Inne wydania:
 - Wrocław : Wydaw. Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1954
 - Londyn : K. Chodkiewicz, 1957
 - Kraków : Zielona Sowa, 2004
6. GODZINA myśli / oprac. Zbigniew Zaturski. – Lwów : „Vita”, [ca 1925]. – 32 s. – (Biblioteka Arcydział Literatury (Lwów); nr 47)
Inne wydanie:
 - Kraków : Wydaw. Literackie, 1999
7. HUGO : ballada / muz. Henryk Jarecki. – Kraków : Tow. Muzyczne, [1885]. – 15 s.
8. JAN Bielecki : poemat / drzeworyty rysunku Juljusza Kossaka. – Petersburg : B.M. Wolff, 1857. – 31 s.
Inne wydania:
 - Kraków : M. Kot, 1947
 - Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1954
9. KRÓL-DUCH. – Paryż : Radwański; Lipsk : Leopold Michelsen, 1847. – 24 s.
Inne wydanie:
 - Kraków : Universitas, 2002
10. LAMBRO powstaniec grecki : powieść poetycka. – Lwów : A.D. Bartoszewicz i M. Biernacki, 1879. – 63 s. – (Biblioteka Mrówki; t. 75)
Inne wydanie:
 - Gdańsk : Wydaw. Morskie, 1979
11. MNICH : powieść wschodnia. – Warszawa : M. Dzikowski, 1874. – 30 s.
12. O JANKU co psom szył buty : bajka / [rys. A. Gawińskiego]. – Warszawa : M. Arct, 1910. – 14 s. : il.
Inne wydania:

- Warszawa : „Epoka”, 1987
 - Warszawa : „Grafag”, 1991
 - Poznań : Oficyna Wydawnicza G & P, 2002
13. ODA do wolności i Hymn. – Warszawa : w Drukarni Stereotypowej przy ulicy Królewskiej, w Pałacu Dembowski N. 1065, 1830. – 8 s.
14. OJCIEC zadżumionych w El-Arich. – Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1879. – 45 s. – (Biblioteka Kieszonkowa)
- Inne wydania:
- Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1883
 - Katowice : „Ognisko” Spółdz. Księg., 1947
 - [Warszawa] : Państw. Inst. Wydawn., [1952], [1954]
 - Warszawa : „Czytelnik”, 1956
15. PODRÓŻ na wschód / ze wstępem i objaśnieniami Henryka Gallego. – Warszawa : Wydaw. M. Arcta, 1918. – 103 s. – (Biblioteczka Narodowa; no 87)
- Inne wydania:
- Kraków : Wydaw. Literackie, 1982
 - Gdańsk : Wydaw. Morskie, 1987
16. POEMA Piasta Dantyszka herbu Leliwa o piekle. – Paryż : [b.w.], 1839. – 106 s.
17. ROZMOWA z matką Makryną Mieczysławską bazylianą w Paryżu. – Kraków : G. Gebethner, 1896. – 44 s.
- Inne wydanie:
- Wrocław : [b.w.], 1952
18. TESTAMENT mój / [tekst oraz drzeworyty rysował Stanisław Jakubowski]. – Kraków : Salon Malarzy Polskich, 1927. – 15 s. : il.
- Inne wydanie:
- Warszawa : „IBIS”, 1994
19. TRZY poematy. – Paryż : w Drukarni i Księgarni Polskiej, 1839. – 121 s.
- Inne wydanie:
- Katowice : „Ognisko”, 1947
20. USTĘP poematu Kordjan. – [Paryż : b.w., 1870]. – [4] s.
21. W SZWAJCARYI. – Warszawa : T.H. Nasierowski, 1892. – 28 s.
- Inne wydania:
- Warszawa : Spółdz. Księg. „Ognisko”, 1947
 - Warszawa : Wydaw. Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek, 1986
22. WACŁAW. – Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1879. – 45 s. – (Biblioteka Kieszonkowa)

23. Z LISTOWNIKA poety. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1960. – 10 s.
24. ŻMIJA : romans poetyczny z podań ukraińskich w sześciu pieśniach. – Lipsk : F.A. Brockhaus, 1867. – 82 s. – (Biblioteka Pisarzy Polskich)

II. Zbiory poezji

1. POEMATA / z przedm. Piotra Chmielowskiego. – Warszawa : Biblioteka Dzieł Wyborowych, 1898. – 151 s. – (Biblioteka Dzieł Wyborowych; nr 18)
2. POEZJE i listy wybrane / wybór i oprac. Paweł Hertz. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1953. – 173 s.
3. POEZYE Juliusza Słowackiego. T. 1-3. – Paryż : u Teofila Barrois Syna : u Hektora Bossange i Komp., 1832-1833. – 3 t.: (210; 248; 144 s.)
4. POEZYE Juliusza Słowackiego. T. 1-4 / wyd. Kamil Juliusz Kantak. – Mikołów : K. Miarka, 1899. – 4 t.: (301; 363; 370; 375 s.). – (Nowa Biblioteka Pisarzy Polskich; t. 5-8)
5. POEZYE Juliusza Słowackiego. T. 5-10 : pisma pośmiertne wydane w setną rocznicę narodzin poety / zebrał Kamil Juliusz Kantak. – Mikołów; Warszawa : K. Miarka, 1909-1910. – 6 t.: (359; 200; 251; 379; 383; 419 s.). – (Nowa Biblioteka Pisarzy Polskich; t. 19-24)
6. POEZYE, utwory dramatyczne i proza / wyd. z pośmiertnych rękopisów zaopatrzone wstępem i objaśn. przez Józefa H. Rychtera. – Kraków : nakł. wyd., 1889. – 314 s. – (Biblioteczka Narodowa; no 35)
7. POWIEŚCI poetyckie / z przedm. Piotra Chmielowskiego. – Warszawa : Biblioteka Dzieł Wyborowych. Redakcja i Administracja, [1897]. – 167 s. – (Biblioteka Dzieł Wyborowych; nr 1)
Inne wydanie:
– Wrocław; Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1949, 1986, 1987
8. POWIEŚCI poetyczne. – Warszawa : S. Lewentał, 1874. – 250 s. – (Biblioteka Najcenniejszych Utworów Literatury Europejskiej)
9. POWIEŚCI poetyczne Juliusza S. – Lipsk : W. Gerhard, 1852. – 117 s.
10. WIERSZE / oprac. Jacek Brzozowski i Zbigniew Przychodniak; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Nowe wyd. krytyczne. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 2005. – 925 s. : il.
11. WYBRANE liryki genezyjskie / wybrał, oprac. i podał do dr. Krzysztof Biłłński. – Nowa Ruda : Wydawnictwo „Maria”, 2007. – 68 s.

III. Dramaty

1. AGEZYLAUSZ : dramat w 4-ch aktach / z niewydanych prac poety podał Józef Hieronim Rychter. – Warszawa : Wydawn. „Przeglądu Tygodniowego”, 1884. – 74 s. – (Wydawnictwo Dziel Tanich Wiślickiego Adama; 58)
2. BALLADYNA : tragedia w 5 aktach . – Paryż : w Księgarni i Drukarni Połskiej, 1839. – 212 s.

Inne wydania:

- Kraków : M. Kot, 1946
 - Wrocław : Wydaw. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, [1948]; 1955; 1965; 1976; 1986
 - Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1955; 1974; 1979; 1984; 1992; 1996
 - Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 1982
 - Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1984
 - Białystok : Krajowa Agencja Wydawnicza-B, 1990; 1997
 - Warszawa : Powszechna Agencja Informacyjna, 1992
 - Warszawa : „Morex”, 1993
 - Bielsko-Biała : BOW, [1995]
 - Kraków : „Eventus”, 1995
 - Wrocław : Siedmioróg, 1995; 1997
 - Bielsko-Biała : „Klasyka” : nakł. Bielskich Zakładów Graficznych, [1996]
 - Warszawa : „Kama”, 1997; 1998
 - Warszawa : Prószyński i S-ka, 1999
 - Kraków : „Spes”, 1999
 - Poznań : Oficyna Wydawnicza G & P, 2000
 - Kraków : Wydaw. Zielona Sowa, 2004; 2008
 - Wrocław : Promocja, [2002]
 - Kraków : Greg, 2004; 2005; 2007; 2008
 - Warszawa : Polskapresse, 2005
3. FANTAZY czyli Nowa Dejanira / oprac. Stefan Kołaczkowski. – Kraków : Krakowska Spółka Wydawnicza, [1927]. – 121 s. – (Biblioteka Narodowa; nr 105)
- Inne wydania:
- Wrocław ; Kraków : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1966; 1968; 1973; 1976; 1985
 - Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1976; 1979
 - Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1985

- Bielsko-Biała : „Klasyka” : nakł. Bielskich Zakładów Graficznych, [1996]
 - Kraków : Universitas, 1998; 1999
 - Bielsko-Biała : Beskidzka Oficyna Wydawnicza, 1997; [2002]
 - Kraków : Wydawnictwo Zielona Sowa, 2005
4. HORSZTYŃSKI : dramat zdefektowany w 5 aktach / uzup. dla sceny krakowskiej Juliusz Mien. – Kraków : Gebethner i Wolff, 1833. – 184 s.
5. KORDJAN : część pierwsza trilogji Spisek koronacyjny. – Paryż : nakł. aut., 1834. – 159 s.
- Inne wydania:
- [B.m.] : Książka, 1946
 - Kraków : M. Kot, 1947
 - Wrocław : Wydaw. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1948; 1974; 1982; 1985; 1986; 1999
 - Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1953; 1954; 1967; 1972; 1976; 1977; 1979; 1981; 1982; 1989
 - Wrocław : „Ossolineum”, 1973
 - Bydgoszcz : „Arcanum”, 1991
 - Warszawa : „Morex”, 1993
 - Warszawa : WSiP, 1993
 - Warszawa : „Kama”, 1994; 1997
 - Kraków : „Eventus”, 1995
 - Warszawa : Twój Styl, 1995
 - Wrocław : Wydawnictwo Siedmioróg, 1996; 1997; 1999; 2004
 - Bielsko-Biała : „Klasyka” : nakł. Bielskich Zakładów Graficznych, [1996]
 - Bielsko-Biała : BOW, 1997
 - Kraków : Wydawnictwo Zielona Sowa, [1997]; 2000; 2003; 2004; 2006; 2008
 - Kraków : Spes, 1999
 - Warszawa : I. Szeremet, [2000]
 - Poznań : G&P, 2000
 - Warszawa : Prószyński i S-ka, 2000
 - Kraków : Wydawnictwo Greg, [2000]; [2001]; 2003; 2004; 2005; 2006; 2007; 2008
 - Warszawa : PWW, [2001]
 - Warszawa : Mea, 2001
 - Warszawa : Polskapresse, 2006
6. KSIĄDZ Marek : poema dramatyczne w trzech aktach. – Naumburg : J.J. Maurer, 1861. – 158 s.

Inne wydania:

- Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1989; 1991; 1992
 - Kraków : „Zielona Sowa”, 2004
7. KRYTYKA krytyki i literatury : nieznanym utworze / z autogr. poety wyd. Bolesław Erzepki. – Poznań : [b.w.], 1891. – 23 s.
 8. MINDOWE król litewski : obraz historyczny w pięciu aktach. – Lwów : „Mrówka”, 1869. – 96 s. – (Biblioteka Mrówki; t. 12)
 9. LILLA Weneda : tragedia w 5 aktach. – Paryż : w Księgarni i Drukarni J. Marylskiego, 1840. – 174 s.

Inne wydania:

- Kraków : M. Kot, 1946; 1951
 - Warszawa; Łódź : Książka, 1946
 - [Warszawa] : Spółdzielczy Instytut Wydawniczy, [1946]
 - Warszawa : Książka i Wiedza, 1950
 - Warszawa : Państw. Inst. Wydawn., 1953
 - Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1986
10. MARJA Stuart : dramat historyczny w pięciu aktach. – Warszawa : M. Dzikowski, 1902. – 104 s.
 11. MAZEPA : tragedia w 5ciu aktach. – Paryż : w Księgarni i Drukarni Polskiej, 1840. – 145 s.

Inne wydania:

- Kraków : „Przełom”, 1945
 - [Wrocław] : „Ossolineum”, [1958]; [1960]
12. SAMUEL Zborowski : dramat w pięciu aktach / wyd. z autogr. z wstępem i objaśn. H. Biegeleisena. – Warszawa : J. Fiszer, 1903. – 215 s.

Inne wydania:

- Kraków : Universitas, 2002
 - Kraków : Zielona Sowa, 2004
13. SEN srebrny Salomei : romans dramatyczny w pięciu aktach. – Paryż : w druk. i litografii Maulde i Renou, 1844. – 210 s.

Inne wydania:

- Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1988; 1992; 2009
- Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 2003
- Kraków : „Zielona Sowa”, 2004

IV. Pisma polityczne

1. DO EMIGRACYI o potrzebie idei. – [Paryż : b.w., 1847]. – 8 s.

2. DO KSIĘCIA A. C. [list pierwszy do księcia Adama Czartoryskiego]. – [Paryż] : we Wydawni polskiej Radwańskiego, [1846]. – 8 s.
3. [DO KSIĘCIA Adama Czartoryskiego list drugi]. – Kraków : b.w., 1846. – [11] s.

V. Korespondencja

1. JULIUSZA Słowackiego myśli o literaturze i sztuce / wybrał, oprac. i wstępem opatrzył Paweł Hertz. – Warszawa : Czytelnik, 1959. – 210 s. – (Symposion – Czytelnik)
2. KORESPONDENCJA Juliusza Słowackiego / oprac. Eugeniusz Sawrymowicz. T. 1-2. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1962. – 2 t.: (522; 495) s.
3. KORESPONDENCYA Juliusza Słowackiego to jest listy do matki i wszystkie inne : w setną rocznicę narodzin poety. – Wyd. zupełne 1-sze ilustrowane / zebr. Juliusz Kankak. T. 1-2. – Mikołów : K. Miarka, 1910. – 2 t.: (383; 419) s. : il.
4. LISTY / przygot. do druku Leon Piwiński. T. 1-3. – Warszawa : Biblioteka Arcydział Literatury, 1932. – 3 t.: (250; 263; 308 s.)
5. LISTY : wydanie zupełne : pisma prozą / wydał Tadeusz Pini. – Warszawa : Parnas Polski, 1937. – 445 s. : il.
6. LISTY Juliusza Słowackiego. T. 1-2. – Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1883. – 2 t.: (271; 288 s.). – (Biblioteka Polska; t. 38-39)
7. LISTY Juliusza Słowackiego. T. 1-2 z autografów poety wyd. po raz pierwszy Leopold Méyet. – Lwów : Księgarnia Polska, 1899. – 2 t.: (326; 347 s.). – (Biblioteka „Księgarni Polskiej”; t. 26-27)
8. LISTY Juliusza Słowackiego do matki. [T. 1-2]. – Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1875-1876. – 2 t.: (197; 222 s.)
9. LISTY Juliusza Słowackiego do pani Joanny Bobrowej / wydane przez J.W. [krypt., nazw.: Józef Weyssenhoff]. – Warszawa : [b.w.], 1896. – 21 s.
10. O GDYBYŚCIE mogli górę Mont Blanc z daleka w perspektywie postawić! / [wybór tekstów Tadeusz Daszkiewicz]. – Warszawa : „Heliodor”, 2003. – 19 s.
Zawiera fragm. listów J. Słowackiego do matki wg Dzieła. T. 13 Wrocław, 1952.
11. URYWKI z pamiętnika i wybór listów / wydał, objaśnił Manfred Kridl. – Warszawa : Gebethner i Wolf, 1922. – 257 s. – (Pisarze Polscy i Obcy; nr 4)

VI. Przekłady

1. HOMERA Iliada : pomór, gniew / [tekst grec. oprac. Leon Sternbach; il. Stanisław Wyspiański]. – Warszawa : Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1983. – 55 s. : il.
2. JULIUSZA Słowackiego Xiąże Niezłomny : (z Calderona de la Barca) : tragedia w trzech częściach. – Paryż : w Drukarni i Litografii Maulde i Renou, 1844. – 172 s.
Inne wydania:
 - Kraków : Przełom, 1946
 - Kraków : Zielona Sowa, 2004

VII. Ważniejsze zbiory utworów

1. DZIEŁA / oprac. Zdzisław Londoński. T. 1-8. – Mikołów : Spółka Wydawnicza K. Miarki, 1921-[ok. 1924]. – 8 t. : (306; 283; 359; 252; 230; 306; 283; 341 s.)
2. DZIEŁA / red. Julian Krzyżanowski. T. 1-12. – Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1949. – 12 t. : (342; 420; 680; 570; 420; 413; 455; 411; 359; 768; 560; 392 s.)
3. DZIEŁA / red. Julian Krzyżanowski. T. 1-14. – Wyd. 2. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1952. – 14 t. : (367; 437; 410; 366; 596; 570; 421; 473; 381; 368; 419; 443; 611; 462 s.)
4. DZIEŁA Juliusza Słowackiego. T. 1-5. – Kraków : K. Bartoszewicz, 1882. – 5 t. : (335; 322; 260; 286; 263 s.). – (Wydawnictwa Kazimierza Bartoszewicza)
5. DZIEŁA Juliusza Słowackiego / wyd. Adam Kaczurba. T. 1-6. – Kraków : „Biblioteka Arcydzieł”, 1887-1888. – 6 t. (259; 234; 260; 266; 291; 223 s.). – (Biblioteka Arcydzieł Polskich i Obcych)
6. DZIEŁA Juliusza Słowackiego / wyd. Henryk Biegeleisen. T. 1-6. – Lwów : „Księgarnia Polska”, 1894. – 6 t. : (384; 362; 454; 432; 503; 526 s.)
7. DZIEŁA Juliusza Słowackiego / wyd. P. Parylak. – Wyd. zupełne. – T. 1-6. – Stanisławów : W. Doboszyński, [1894]. – 6 t. : (261; 234; 258; 266; 291; 210 s.)
8. DZIEŁA Juliusza Słowackiego : pierwsze krytyczne wydanie zbiorowe. T. 1-10. – Lwów : W. Gubrynowicz, 1909. – 10 t. : (408; 394; 540; 652; 398; 473; 477; 409; 531; 596 s.)
9. DZIEŁA Juliusza Słowackiego / pod red. Manfreda Kridla i Leona Piwińskiego; z przedm. Jana Lechonia. T. 1-24. – Warszawa : Bibl. Arcydzieł Literatury, 1930-1931. – 12 vol. (410; 379; 296; 427; 367; 273; 304; 353; 250; 256; 268; 217 s.)

10. DZIEŁA Juliusza Słowackiego / wyd. przygotowane przez Tow. Literackie im. A. Mickiewicza pod red. J. Krzyżanowskiego. T. 1-14. – Wyd. 3. – Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1959. – 14 t. : (361; 438; 415; 391; 593; 426; 421; 489; 382; 468; 430; 491; 611; 481 s.)
11. DZIEŁA wybrane / wybrali i przedmową opatrzyli Marian Bizan i Paweł Hertz. T. 1-5. – [Wyd. 2]. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1987. – 5 t. : (589; 477; 474; 346; 476 s.)
12. DZIEŁA wybrane / red. Julian Krzyżanowski. T. 1-5. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1974. – 5 t. : (422; 442; 534; 555; 663 s.)
13. DZIEŁA wybrane / red. Julian Krzyżanowski. T. 1-6. – Wyd. 3. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987-1989. – 6 t. : (364; 399; 506; 521; 599; 534 s.)
14. PISMA Juliusza Słowackiego. T. 1-4. – Lipsk : F.A. Brockhaus, 1860-1861. – 4 t. : (327; 273; 346; 486 s.). – (Biblioteka Pisarzy Polskich)
Inne wydania:
– Lipsk : F.A. Brockhaus, 1862; 1869; 1875; 1894
15. PISMA Juliusza Słowackiego / chronologicznym porządkiem do druku ułożone przez Antoniego Małeckiego. T. 1-4. – Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1880. – 4 t. : (365; 389; 332; 314 s.). – (Biblioteka Polska (Lwów); t. 13-16)
Inne wydanie:
– Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1885
16. PISMA Juliusza Słowackiego / z przedm. Piotra Chmielowskiego. T. 1-4. – Warszawa : Gebethner i Wolff, 1899. – 4 t. : (336; 377; 285; 318 s.)
17. PISMA Juliusza Słowackiego : zbiór utworów wydanych za życia i po śmierci autora / według układu Artura Górskiego. T. 1-7. – Warszawa : Gebethner i Wolff, 1909-1913. – 7 t. : (474; 632; 551; 585; 654; 565; 411 s.)
18. PISMA Juliusza Słowackiego / wyd., objaśnił i wstępami poprzedził Józef Kallenbach. T. 1-6. – Warszawa : Wydaw. Dzieł Wyborowych Marjan Haskler, [1922]. – 6 t. : (558; 520; 644; 599; 276; 286 s.). – (Skarbnica Klasyków Polskich)
19. PISMA pośmiertne Juliusza Słowackiego. T. 1-3. – Lwów : A. Małeki, 1866. – 3 t. : (316; 397; 411 s.)
20. UTWORY wybrane / postł. Stefan Treugutt. T. 1-2. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1960. – 2 t. : (644; 832 s.)
21. WYBÓR pism / [wyboru tego dokonał Ferdynand Hösick]. – Warszawa : Gebethner i Wolff; Kraków : G. Geberthner, 1898. – 500 s.

Inne wydania:

- Warszawa : Geberthner i Wolff; Kraków : G. Geberthner, 1906
- Kraków : G. Geberthner, 1915
- Londyn : Światowy Związek Polaków z Zagranicy, 1947
- Warszawa : Powszechna Agencja Informacyjna, 1991

VIII. Inne

1. RAPTULARZ 1843-1849 / oprac. ed., wstęp, indeksy Marek Troszyński.
– 1 całkowite wyd. wraz z podobizną rękopisu. – Warszawa : „Topos”, 1996. – 340 s.
2. PRELIMINARIA peregrynacji do Ziemi Świętej J.O. księcia Radziwiłła Sierotki / rys. Antoniego Uniechowskiego; w układzie Henryka Tomaszewskiego; z przedm. Adama Mauersbergera. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1959. – [108] s. : il.

Andrzej Dudziak

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

FORT VII I INNE MIEJSCA MĘCZEŃSTWA W WIELKOPOLSCE

Pierwszego września 2009 roku minęła 70. rocznica wybuchu II wojny światowej. W ramach działań wojennych i realizowanej polityki wyniszczenia rzekomych wrogów III Rzeszy zginęło przeszło sześć milionów obywateli Rzeczypospolitej. Większość spośród z nich – mężczyźni, kobiety, dzieci – została zamęczona, czy zamordowana w obozach koncentracyjnych i obozach zagłady, gdzie profanowano ludzkie ciała przetwarzając je w nawóz lub mydło. Okrucieństwo nie miało charakteru incydentalnego, ale było ujęte w procedury wykonywane przez gestapo, SS, Wehrmacht i inne jednostki niemieckie.

Wiele miejsc zbrodni znajduje się na terenie Wielkopolski. Do najbardziej znanych należy Fort VII w Poznaniu, miejsce kaźni około 20 tysięcy Polaków, który w latach 1939-1943 spełniał rolę obozu koncentracyjnego, więzienia poli-

cyjnego gestapo oraz obozu przejściowego. Tutaj w warunkach szczególnego okrucieństwa poniosło śmierć wielu wybitnych Polaków.

Zła sława otaczała także obóz karno-śledczy w Żabikowie koło Poznania (Więzienie Policji Bezpieczeństwa i Wychowawczy Obóz Pracy 1943-1945), nazywany przez nazistów obozem krwawej zemsty, przez który przeszło około 40 tysięcy więźniów.

Największym miejscem straceń na naszych ziemiach był obóz zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem. Zgładzono tam w latach 1941-1943 około 340 tysięcy Żydów. W zdecydowanej większości pochodzili oni z Warthelandu (Kraju Warty), ale także z getta łódzkiego, Niemiec, Czechosłowacji i Austrii. Zginęło tam również 5 tysięcy Romów.

Historia świata zna wiele dramatycznych wydarzeń, które z biegiem czasu ulegały zapomnieniu. By jednak opóźnić ten proces, w rocznicę utworzenia obozu w Forcie VII w Poznaniu (3 października 1939 r.), przypominamy okrutne wydarzenia, które miały miejsce na terenie Polski i są dowodem nazistowskiego, niemieckiego barbarzyństwa. Pamięć o zbrodniach i okrucieństwach musi być przestrogą dla kolejnych pokoleń, co nabiera szczególnej wagi w dzisiejszych czasach, gdy podejmuje się systematyczne wręcz próby zacierania różnic pomiędzy sprawcą i ofiarą.

W prezentowanym zestawieniu bibliograficznym zostały zebrane pozycje zwarte (od 1962) i artykuły (od 1997), o miejscach kaźni na terenie Wielkopolski z okresu II wojny światowej. Całość materiału podzielono na dwie zasadnicze części. Pierwsza z nich zawiera opracowania ogólne. W części drugiej znaleźć można publikacje o poszczególnych miejscach zbrodni. Najbardziej znane z nich wyodrębniono: Fort VII, obóz w Żabikowie, Kulmhof (w Chełmnie nad Nerem). Dzieła o innych miejscach straceń przedstawiono w układzie powiatów.

I. Opracowania ogólne

a. Pozycje zwarte

1. DZIEŃ po dniu w okupowanym Poznaniu : 10 września 1939-23 lutego 1945 / Czesław Łuczak. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 1989. – 703 s. : il. Bibliogr. s. 632-643.
2. EKSTERMINACJA Polaków w zakładach karnych Rawicza i Wroniek w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945 / Anna Walendowska-Garczarczyk. – Poznań : Wydaw. Naukowe UAM, 1981. – 159 s. : tabl., wykry. – (Seria Historia / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; nr 91)

3. NIEWOLNICZA praca dzieci i młodzieży w tzw. Kraju Warty 1939-1945 / Aleksander Wierzejewski. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 1975. – 159 s. : il.
Bibliogr.
4. OBOZY hitlerowskie na ziemiach polskich 1939-1945 : informator encyklopedyczny / [zesp. aut.-red. Czesław Pilichowski i in.]; Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce; Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 1979. – 678 s. : il. + Teka z mapami : [4] k. map.
Bibliogr. s. 602-615.
5. OBOZY pracy przymusowej dla Żydów w Wielkopolsce w latach okupacji hitlerowskiej (1941-1943) / Anna Ziółkowska. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 2005. – 357 s. : il. – (Poznańskie Studia Historyczne)
Zawiera m.in. wykaz osób zmarłych w obozach pracy przymusowej dla Żydów w Wielkopolsce w okresie okupacji hitlerowskiej.
6. POD niemieckim jarzmem : (kraj Warty 1939-1945) / Czesław Łuczak. – Poznań : PSO [Pracownia Serwisu Oprogramowania], 1996. – 353 s. : il., 1 mapa
Bibliogr. s. 317-345.
7. PRZEWODNIK po upamiętnionych miejscach walk i męczeństwa : lata wojny 1939-1945 / Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Wyd. 4 rozsz. i uzup. / mater. pod kier. Czesława Czubyryt-Borkowskiego; oprac. Zygmunt Czarnocki [i in.]. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1988. – 876 s. : mapy
8. STRATY i martyrologia ludności polskiej w Poznaniu 1939-1945 / Marian Olszewski. – Poznań : Wydaw. Poznańskie : na zlec. Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej miasta Poznania, 1973. – 278 s. : il. – (Biblioteka Kroniki Miasta Poznania; nr 38)
Bibliogr.
9. TERROR hitlerowski w Wielkopolsce 1939-1945 / Ludwik Gomolec, Stanisław Kubiak. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 1962. – 145 s.
10. TERROR policyjny w „Kraju Warty” 1939-1945 / Stanisław Nawrocki. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 1973. – 122 s. : il.
Bibliogr.
11. WIELKOPOLSKIE pomniki i tablice pamięci narodowej dotyczące lat 1939-1956 : historia ich powstania / oprac. przez Ryszarda Pyrzyńskiego; Związek Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego Oddział Wielkopolska. – Poznań : Wydaw. Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, 2004. – 57 s. : fot.

- Zawiera: Gniezno. s. 9-10. – Licheń koło Konina [właśc. Stary Licheń, pow. Konin]. s. 11-14. – Wronki [pow. Szamotuły]. s. 14-27. – Rawicz. s. 27-39. – Poznań. s. 39-53. – Ostrów Wielkopolski. s. 53-56.
12. ZAGŁADA chorych psychicznie w Polsce 1939-1945 : praca zbiorowa / red. Zdzisław Jaroszewski; Polskie Towarzystwo Psychiatryczne. Komisja Naukowa Historii Psychiatrii Polskiej. – Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1993. – 249 s. : fot., portr.
Tekst także w jęz. niemieckim.
Zawiera m.in.: Owińska: Wojewódzki Szpital Psychiatryczny. s. 76-84. – Poznań: Klinika Neurologiczno-Psychiatryczna Uniwersytetu Poznańskiego. s. 84-86. – Dziekanka [w Gnieźnie]: Wojewódzki Zakład Psychiatryczny. s. 86-102. – Kościan: Wojewódzki Zakład Psychiatryczny. s. 102-108.
13. ZBRODNIENIE niemieckie w Wielkopolsce w latach 1939-1945 / pod red. Marcina Libickiego i Ryszarda Wryka. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 2004. – 169 s.
Bibliogr. s. 167-[170].
14. ZNIEWOLONY Poznań 1939-1945 / [oprac. tekstu Anna Ziółkowska]. – Żabikowo : Muzeum Martyrologiczne, 2007. – 51 s. : il.
Bibliogr. s. 50-51.

b. Artykuły

1. LAGER „Elektro-muehle” / Anna Ziółkowska // *Kron. M. Pozn.* – 2002, nr 2, s. 317-322
Obóz pracy przymusowej dla Żydówek w Poznaniu w latach 1942-1943. Dot. pracy więźniarek przy budowie cmentarza Miłostowo.
2. HITLEROWSKIE obozy jenieckie w Wielkopolsce w latach 1939-1945. Część XV // *Wielkop. Wiad. Filat.* – 2000, nr 37/4, s. 125-129
Jenieckie obozy budowlano-robotnicze. Także dokumentacja pocztowa.
3. IPN [Instytut Pamięci Narodowej] bada sprawę obozów żydowskich [w Poznaniu-Antoninku w okresie II wojny światowej] / Jan Żak // *Ziel. Przedm.* – 2006, nr 7/8, s. 5
4. OBOZOWA lista // *Więści Luboń.* – 2005, nr 2, s. 18
Wykaz mieszkańców Lubonia i okolic, więźniów hitlerowskich obozów i więzień w okresie II wojny światowej.
5. OBOZY pracy przymusowej dla Żydów w Poznaniu w latach okupacji hitlerowskiej / Anna Ziółkowska // *Kron. M. Pozn.* – 2006, nr 3, s. 394-412

6. TRZY dni terroru : pierwsze planowe, masowe egzekucje w Wielkopolsce [w październiku 1939 roku] / Magdalena Sierocińska // *Biul. IPN.* – 2003/2004, nr 12/1, s. 43-49
7. TUŁACZY los / Lech Paczkowski // *Dzien. Pozn.* – 1997, nr 301, s. 14-15
8. WIECZERZA wysiedlonych / Lech Paczkowski // *Dzien. Pozn.* – 1997, nr 299, s. 14-15; nr 301, s. 14-15
9. ZAGŁADA [Żydów] w Kraju Warty / Anna Ziółkowska; rozm. Sławomir Kmiecik // *Polska Głos Wielkop.* – 2008, nr 93, s. 31
10. ZAPOMNIANY obóz / Ludwik Ratajczak // *Nasza Wielkop.* – 2001, nr 29, s. 33-34

Wspomnienie dot. obozu dla Żydów na stadionie miejskim (obecnym stadionie Warty) w Poznaniu w okresie II wojny światowej.

II. Miejsca martyrologii

A. Najbardziej znane

– Fort VII w Poznaniu

a. Pozycje zwarte

1. FORT VII w Poznaniu / Marian Olszewski. – Wyd. 2 przejr. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 1974. – 90 s. : il., mapy
2. FORT VII w Poznaniu, miejsce Pamięci Narodowej / [red. Wojciech Jamrozziak; staraniem redakcji mies. „Nurt”, Muzeum Fortu VII – Oddział Muzeum Historii Ruchu Robotniczego w Poznaniu]. – [Poznań : MF VII], 1984. – 23 s. : fot.
3. FORT VII w Poznaniu – Muzeum / [Muzeum Fortu VII, Oddział Muzeum Historii Ruchu Robotniczego w Poznaniu; oprac. nauk. Marian Olszewski]. – Poznań : MHRR, 1980. – [10] k. : il.
4. NIEMIECKI obóz koncentracyjny w Forcie VII w Poznaniu : [informatory] / tekst Leszek Wróbel. – Poznań : Muzeum Martyrologii Wielkopolan Fort VII w Poznaniu Oddział Wielkopolskiego Muzeum Walk Niepodległościowych, 2007. – Składanka
M.in. wykaz osób zamordowanych w Forcie VII w okresie II wojny światowej.
5. OD FORTU VII do Gusen : praca zbiorowa / [red. Paweł Cholewa]. – Poznań : Klub Mauthausen-Gusen : „Pallottinum”, 2000. – 114 s. : il.
6. PAMIĘĆ : (wspomnienia więźnia gestapo) / [Marian Koszewski]. – Kościan : Kościańska Oficyna Literacka, 2003. – 118 s. : il.

Bibliogr. s. 97-101.

M.in. o Forcie VII.

7. PAMIĘTNIK czasu pogardy / Franciszek Dziasek; red. Feliks Lenort. – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wydział Teologiczny. Redakcja Wydawnictw, 2005. – 231 s. : il. – (In Memoriam; 2)
Wspomnienia księdza wielkopolskiego (1909-1971) z okresu II wojny światowej.
8. PIĄTKA z Wronieckiej oraz wspomnienie prof. Stefana Stuligrosza / Michał Gryczyński. – Poznań : Księgarnia Św[iętego] Wojciecha, 1999. – 102 s. : il.
Bibliogr. s. [103].
9. SŁUŻYLI Kościołowi i Ojczyźnie / Ewaryst Nawrowski, Andrzej Bartsch. – Poznań : Andrzej Bartsch : „Hlondianum”, 2000. – 81 s.
10. WYSTAWA Więźniowie Fortu VII w więzieniach i obozach III Rzeszy – zmarli i zaginieni : [informator] / Wielkopolskie Muzeum Walk Niepodległościowych. Muzeum Martyrologii Wielkopolan – Fort VII; red. tekstów Barbara Fabiańska. – Poznań : WMWN, 2008. – 16 s. : fot.
Dot. głównie więzień i obozów koncentracyjnych na terenie Niemiec.

b. Artykuły

1. A JEDNAK zgłosił się świadek / Roman Mycielski // *K w a r t . W r z e s .* – 2004, nr 20/21, s. 6-13
„Fort VII w Poznaniu – chleb dla umierających z głodu” [Część 1 wspomnień] // *K w a r t . W r z e s .* – 1999, nr 4. Uzupełnienia i komentarze na podstawie korespondencji Kazimierza Bączkowskiego.
Wspomnienie dot. ojca – więźnia Fortu VII.
2. DO KOŃCA razem / Stefan Stuligrosz; rozm. Andrzej Godyń // *D o n B o s c o .* – 2002, nr 6, s. 8-9
Wspomnienia o Czesławie Józwiaku, Franciszku Kęsym, Edwardzie Kaźmierskim, Edwardzie Kliniku i Jarogniewie Wojciechowskim – wychowankach Oratorium Salezjańskiego w Poznaniu, zamordowanych w okresie II wojny światowej.
3. DO ZOBACZENIA w niebie / Łukasz Kaźmierczak // *P r z e w . K a t o l .* – 2007, nr 33, s. 38-41
Losy i kult błogosławionych wychowanków Oratorium Salezjańskiego w Poznaniu, zamordowanych w okresie II wojny światowej.
4. DO ZOBACZENIA w niebie : 65 lat temu w Dreźnie stracono pięciu poznańskich konspiratorów, dziś błogosławionych / Stanisław Zasada // *T y g . P o w s z .* – 2007, nr 34, s. 11

5. EGZEKUCJA przy pompie : kraj Warty : ostatnia droga Jana Wiencka / Leszek Adamczewski // *Głos Wielkop.* – 2005, nr 122, s. B4
Kupiec poznański, więzień Fortu VII rozstrzelany w 1940 roku.
6. FORT VII – chleb dla umierających z głodu / Roman Mycielski // *Kwart. Wrzes.* – 1999, nr 4, s. 26-29
Wspomnienie dot. ojca – więźnia Fortu VII.
7. FORT VII – Colomb. – (Tajemnice poznańskich fortyfikacji) / Zbyszek Snusz // *Turysta Wielkop.* – 2007, nr 5/7, s. 24-25
Dzieje obiektu od 1880 roku. M.in. historia obozu niemieckiego w okresie II wojny światowej i Muzeum Martyrologii Wielkopolan otwarte w 1970 roku.
8. FORT VII – obóz krwawej zemsty / Eugeniusz Śliwiński // *Leszcz. Not. Akad.* – 2008, nr 30(2), s. 30
Obecnie Muzeum Martyrologii Wielkopolan.
9. FORT VII – Fort Śmierci / Justyna Mrozik // *Przew. Katol.* – 2007, nr 16 dod. Metropolia Poznańska, s. VI-VII
10. KREW na murach Fortu VII / Kazimiera Horyza-Pachciarz // *Gaz. Jar.* – 2001, nr 17, s. 21
Mieszkaniec wsi Panienska, pow. Jarocin, zamordowany w Poznaniu w 1944 r.
11. MIEJSCA (nie)pamięci / Adam Suwart // *Przew. Katol.* – 2005, nr 46, s. VI
Miejsca pamięci z okresu II wojny światowej w okolicach jeziora Rusałka w Poznaniu.
12. MIEJSKIE grzechy zaniechania / Adam Suwart // *Przew. Katol.* – 2009, nr 6 dod. Metropolia Poznańska, s. I-III
Miejsca pamięci narodowej upamiętniające rozstrzelanie mieszkańców nad jeziorem Rusałka w Poznaniu w okresie II wojny światowej.
13. MOGŁY pomordowanych Polaków w lasach Zakrzewa i Pałędzia / Eli-giusz Tomkowiak // *Goniec Dopiew.* – 2006, nr 8, s. 8
Dot. drugiej wojny światowej. M.in. sylwetka powstańca wielkopolskiego, Józefa Konewki z Więckowic (1899-1940).
14. OKUPACYJNA katorga / Robert Wrześniński // *Więści Luboń.* – 2007, nr 10, s. 30
Mieszkaniec Lubonia, żołnierz w okresie II wojny światowej (1908-1994).
15. PIĘCIU zwykłych niezwykłych : mija 65 lat od śmierci piętki młodych poznaniaków, których beatyfikował Ojciec Święty Jan Paweł II / Maria Nowak // *Głos Wielkop.* – 2007, nr 133, s. 3

16. POMNIK w zaroślach / Anna Kosek // *Głos Wielkop.* – 2007, nr 18, s. 11
Pomnik poświęcony więźniom Fortu VII rozstrzelanym nad jeziorem Rusałka w Poznaniu.
17. POWSTANIEC i malarz // *Przew. Katol.* – 2009, nr 3, s. 39
Powstaniec wielkopolski zamordowany w Forcie VII w Poznaniu w 1940 r.
18. „POZNAŃSKA piątka” / Michał Gryczyński // *Kron. M. Pozn.* – 2005, wyd. spec. s. 171-175
Przedruk z „Przewodnika Katolickiego” 1999, nr 23.
Czesław Józwiak (1919-1942), Edward Kaźmierski (1919-1942), Franciszek Kęsy (1919-1942), Edward Klinik (1919-1942) i Jarogniew Wojciechowski (1922-1942) – wychowankowie salezjańskiego oratorium w Poznaniu, zamordowani w okresie II wojny światowej.
19. „POZNAŃSKA piątka błogosławionych oratorianów // *Don Bosco.* – 2002, nr 6 dodatek, s. 1-8
20. „POZNAŃSKA Piątka” : wychowankowie Salezjańskiego Oratorium w Poznaniu / Jan Niewęglowski // *Seminar.* – 2000, t. 16, s. 519-535
Beatyfikowani w 1999 roku.
21. POZOSTAŁEM by świadczyć / Henryk Gabryel // *Don Bosco.* – 2002, nr 6, s. 10-11
Wychowanek Oratorium Salezjańskiego, towarzysz więzienny „poznajskiej piątki”.
22. PRZYJACIEL dzieciństwa / Jerzy Antkowiak // *Don Bosco.* – 2002, nr 6, s. 13
Wspomnienia wychowanka salezjańskiego oratorium w Poznaniu o Czesławie Józwiaku.
23. SENSACYJNE znalezisko : film z Fortu VII [w Poznaniu] z 1940 roku trafił do Żabikowa / Marcin Krzysztoń // *Głos Wielkop.* – 2007, nr 209, s. 9
Niemiecki film archiwalny.
24. TAJEMNICA Fortu VIIA / Piotr Bojarski // *Gaz. Wybor. Poznań.* – 2002, nr 271, s. 3
Poszukiwanie szczątków żołnierzy niemieckich z okresu II wojny światowej w Poznaniu.
25. Z ŻYCIA błogosławionych oratorianów // *Don Bosco.* – 2006, nr 7, s. 23
26. ZGINĘLI, bo nosili mundur / Agnieszka Smogulecka // *Polska Głos Wielkop.* – 2009, nr 80, s. 22
Policjant z Poznania, więzień Fortu VII, zamordowany w obozie Mauthausen-Gusen.

– **Obóz zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem**

a. Pozycje zwarte

1. OBÓZ Zagłady w Chełmnie nad Nerem 1941-1945 / [Janusz Gulczyński]. – Konin : Muzeum Regionalne, 1990. – [12] s.
2. MÓWIA świadkowie Chełmna / [red. Łucja Pawlicka-Nowak]. – Łódź : Oficyna Bibliofilów [i in.], 2004. – 202 s. : il.
3. MÓWIA świadkowie Chełmna / [wyboru dokonał Shmuel (Stefan) Krakowski; red. Shmuel (Stefan) Krakowski, Łucja Pawlicka Nowak. – Konin : Muzeum Okręgowe w Koninie; Łódź : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 1996. – 66 s. : il.
4. OŚRODEK zagłady w Chełmnie nad Nerem i jego rola w hitlerowskiej polityce eksterminacyjnej : materiały z sesji naukowej. – Konin, 1995
5. OŚRODEK zagłady Żydów w Chełmnie nad Nerem w świetle najnowszych badań : materiały z sesji naukowej, Konin, 6-7 września 2004 r. / [red. Łucja Pawlicka-Nowak]; Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie, Instytut Yad Vashem w Jerozolimie, Muzeum Okręgowe w Koninie. – Konin : Muzeum Okręgowe, [2004]. – 95 s. : il.
Bibliogr. przy niektórych ref.
6. OŚRODEK zagłady Żydów w Chełmnie nad Nerem w świetle najnowszych badań : materiały z sesji naukowej : Muzeum Okręgowe Konin, 6-7 września 2004 r. / red. Łucja Pawlicka-Nowak; mapy i pl. Zdzisław Lorek; Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie, Instytut Yad Vashem w Jerozolimie, Muzeum Okręgowe w Koninie. – Konin, 2004. – 95 s. : il., mapy

b. Artykuły

1. EIN Tag – ein Tausend : o zagładzie Żydów [w okresie okupacji hitlerowskiej] w Chełmnie nad Nerem / Jerzy Zielonka // *P a n . L e s z c z .* – 2001, nr 11, s. 22
2. KAREĘ przyjmę z pokorą : jako jedyni mamy wywiad z oskarżonym o ludobójstwo [w obozie zagłady] w Chełmnie nad Nerem / Jolanta Arabska // *P r z . K o n i Ń .* – 2001, nr 16, s. 14
3. KULMHOF znaczy obóz zagłady / Maria Krystyna Świniarska // *G ł o s K o ł a .* – 1998, nr 13, s. 8
4. ŁZY pod pomnikiem / Jolanta Arabska // *P r z . K o n i Ń .* – 1999, nr 34, s. 11

Odstonięcie Pomnika Pamięci Gąbinian Pomordowanych w Chełmnie w byłym obozie zagłady.

5. OSIEM lat jak dożywocie : Henryk M. skazany za pomoc Niemcom w eksterminacji więźniów w obozie w Chełmnie / Jolanta Arabska // Prz. K o l. – 2001, nr 28, s. 1, 6; Prz. K o n i ń. – 2001, nr 28, s. 8
6. OSTATNI akt tragedii [w 1945 r.] / Jan Socha // Prz. K o l. – 2000, nr 6, s. 8
7. PAŁAC śmierci / Radosław Biczak // O d k r y w c a. – 2001, nr 10, s. 12
M.in. krótka historia obozu w Chełmnie.
8. „POLIGON doświadczalny” masowych zbrodni / Jan Socha // Prz. K o l. – 2001, nr 35, s. 6
Obóz zagłady w Chełmnie w okresie II wojny światowej.
9. POMORDOWANYM z Chełmna / Anna Chadaj // Prz. K o n i ń. – 1999, nr 33, s. 11
Odślonięcie Pomnika Pamięci Gąbinian Pomordowanych w Chełmnie w byłym obozie zagłady.
10. STANISŁAW Kaszyński i próby ratowania Żydów z obozu zagłady w Chełmnie nad Nerem / Janusz Gulczyński // Kron. Wielkop. – 2001, nr 1, s. 54-58
Działalność i okoliczności śmierci urzędnika gminnego z Chełmna.
11. TWARZĄ wobec prochów. (I-II) : nowe odkrycia wiedzy o Chełmnie / Anna Dragan // Prz. K o n i ń. – 2004, nr 37-38, s. 19
Zagłada Żydów w okresie II wojny światowej. Dot. m.in. konferencji zorganizowanej przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie, Instytut Yad Vashem w Jerozolimie oraz Muzeum Okręgowe w Koninie w 2004 r.
12. WYSTAWA obozowych pamiątek / zit // Prz. K o l. – 2001, nr 40, s. 3
Muzeum Hitlerowskiego Obozu Zagłady w Chełmnie.
13. ŻEBY tragedia się nie powtórzyła! : w 61 rocznicę likwidacji obozu zagłady / Arkadiusz Dymczak, Marek Sierakowski // Prz. K o l. – 2006, nr 3, s. 5
Dot. m.in. Romów i Żydów oraz pomnika na terenie byłego obozu straceń w Chełmnie.

– **Obóz w Żabikowie**

a. Pozycje zwarte

1. EWAKUACJA obozu w Żabikowie w 1945 roku : relacja więźnia / Jean Majerus. – Żabikowo : Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie, 2003. – 16 s. : fot.
2. MARTYROLOGIUM obozu hitlerowskiego w Żabikowie 1943-1945 / Krzysztof Płonka. – Żabikowo : Muzeum Martyrologiczne, 2004. – 80 s. : il.

3. OBÓZ karno-śledczy w Żabikowie 1943-1945 : przewodnik po ekspozycji stałej / [wstęp Anna Ziółkowska]; Muzeum Byłego Obozu Karno-Śledczego w Żabikowie. – Luboń : MBOKŚ w Żabikowie, 1979. – 6 s., [14] k. : il.
4. PRZEZ ciernie do gwiazd – Per aspera ad astra / [oprac.] Mariusz Artur Zandon. – Lubasz : Mariusz Artur Zandon, 2002. – 95 s. : il.
Bibliogr. s. [96].
5. ŻABIKOWO, hitlerowski obóz karny w Żabikowie koło Poznania / Marian Olszewski; przedm. Marian Jakubowicz. – Poznań : Krajowa Agencja Wydawnicza : nakł. Wojewódzkiego Obywatelskiego Komitetu Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, 1979. – [16] k. : il., mapa. – (Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Poznańskiego)

b. Artykuły

1. AUTOSTRADA budowana krwią i łzami : historycy udokumentowali zgon tysiąca Żydów : [Luboń-] Żabikowo / RD // G a z . P o z n . – 2000, nr 185, dod. Expr. Pozn., s. 6
2. [DWADZIEŚCIA] 20 dni pracy w Żabikowie / Robert Wrzesiński // W i e ś c i L u b o Ń . – 2007, nr 8, s. 25, 26
Członek Szarych Szeregów w Poznaniu, więzień Fortu VII oraz obozów w Auschwitz i Dachau w okresie II wojny światowej. M.in. fragment wspomnień dot. budowy obozu karno-śledczego w Luboniu-Żabikowie.
3. LIKWIDACJA / Stanisław Malepszak // W i e ś c i L u b o Ń . – 2005, nr 1, s. 17
Wymordowanie więźniów obozu hitlerowskiego w Żabikowie w 1945 roku. M.in. relacja świadka, Jeana Majerusa, obywatela Luksemburga.
4. LUDZIE wciąż pytają / Anna Ziółkowska; rozm. Teresa Masłowska // G ł o s W i e l k o p . – 2005, nr 163, s. C9
Rozmowa z kustoszem Muzeum Martyrologicznego w Luboniu-Żabikowie dot. przymusowych obozów pracy dla Żydów w Wielkopolsce.
5. MĘKA Żabikowska / Stanisław Zasada // P o l s k a G ł o s W i e l k o p . – 2009, nr 85, s. 20-21
Nabożeństwo Drogi Krzyżowej na terenie byłego obozu hitlerowskiego w Luboniu-Żabikowie. M.in. wspomnienia więźniów.
6. OBÓZ w Żabikowie – Miejsce Pamięci Narodowej / Witold Gostyński // I K S . – 2003, nr 11, s. 66
Historia obozu i muzeum.

7. ODSŁONILI tablicę ku czci generała [w Muzeum Martyrologicznym w Luboniu-Żabikowie] / BL // G a z . P o z n . – 2000, nr 130 dod. Expr. Pozn., s. 4
Dowódca poznańskiego okręgu Armii Krajowej.
8. OFIARA za ofiarą. – (W dawnym Poznaniu) / Marcin Krzysztoń // G a z . P o z n . ; Z i e m . K a l i s . – 2005, nr 42, s. 17
Obóz w Luboniu-Żabikowie w okresie II wojny światowej.
9. REFLEKSJA nad przyszłością obozu żabikowskiego / Stanisław Malepszak // W i e ś c i L u b o Ń . – 2003, nr 1, s. 22-23
Dzieje obozu i muzeum.
10. SKAUT spod Bazaru / Grzegorz Okoński // P o l s k a G ł o s W i e l k o p . – 2009, nr 62, s. 20
Powstaniec wielkopolski z Poznania, żołnierz Armii Krajowej, stracony w obozie w Luboniu-Żabikowie w 1945 r.
11. TRZY dni w obozie / Robert Wrzesiński // W i e ś c i L u b o Ń . – 2007, nr 4, s. 26
12. WIĘZIEŃ Żabikowa / Iwona Wieczorek // W i e ś c i L u b o Ń . – 2005, nr 4, s. 23
13. WSPOMNIENIA z obozu w Żabikowie / Bolesław Mocek // P a m . T o w . M i ł o ś . Z i e m i K o ś c . – 1990-1992 wyd. 1998, s. 393-406
14. „ŻABIKOWIAK” – prof. Czesław Janicki / Robert Wrzesiński // W i e ś c i L u b o Ń . – 2007, nr 5, s. 26

B. Inne

– powiat gnieźnieński

1. KŁECKO pow. Gniezno – miejsce masowych zbrodni hitlerowskich / [Ludwik Gomolec]. – Poznań : Wydaw. Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa, Książka, Ruch” : nakł. Wielkopolskiego Obywatelskiego Komitetu Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, 1974. – [14] k. : il., mapy. – (Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Poznańskiego)
2. NIEMIECKI obóz przesiedleńczy w Gnieźnie w latach 1939-1940 : praca zbiorowa / pod red. Zenona Czesława Wartela. – Gniezno : Wielkopolski Związek Solidarności Polskich Kombatantów, [2003]. – 371 s. : il.
Bibliogr. s. 347-355.
3. OBÓZ nareszcie uznany / Renata Góralczyk-Zielonka // P r z e m . n a S z l a k u P i a s t . – 2001, nr 39, s. 3
Wielkopolski Związek Solidarności Polskich Kombatantów. Dot. starań o uzyskanie uprawnień osób represjonowanych w związku z pobytem w obozie przesiedleńczym w Gnieźnie.

4. PIERWSZE uprawnienia przyznane / Renata Góralczyk-Zielonka // Przem. na Szlaku Piast. – 2001, nr 48, s. 5
Obóz w gnieźnieńskiej garbarni w okresie II wojny światowej.
 5. PRZEŻYLI i pamiętają / (łuk) // Przem. na Szlaku Piast. – 2005, nr 20, s. 4
Tablica upamiętniająca hitlerowski obóz przejściowy dla wysiedleńców w Gnieźnie.
 6. WYBACZAMY, ale pamiętamy / Łukasz Kmita // Prz. Gnieźn. – 2005, nr 18, s. 17
Obóz przesiedleńczy dla ludności z okolic Gniezna w okresie II wojny światowej.
- **powiat grodziski**
1. DZIECI z obozu, którego nie było / Barbara Sadłowska // Gaz. Pozn. – 2000, nr 234, s. 8
Hitlerowski obóz przesiedleńczy w Młyniewie.
- **powiat jarociński**
1. OBÓZ przesiedleńczy w Cerekwicy (październik-grudzień 1939 r.) : wysiedlenia ludności polskiej z Wielkopolski do Generalnego Gubernatorstwa w latach II wojny światowej / Maria Rutowska // Zap. Jar. – 2005, nr 1, s. 28-52
Zawiera m.in.: listę osób wywiezionych z obozu przesiedleńczego w Cerekwicy do Generalnego Gubernatorstwa 9 grudnia 1939 roku.
- **powiat kaliski**
1. GETTA i obozy dla Żydów na terenie Kaliskiego w okresie okupacji hitlerowskiej / Mieczysław Arkadiusz Woźniak // Zesz. KTPN. – 1997, nr 2, s. 76-92
 2. GINĘLI nie tylko w Oświęcimiu... : w 65 rocznicę eksodusu kaliskich Żydów / Bożena Szal-Truszkowska // Ziem. Kalis. – 2004, nr 225 dod. Magazyn Ziemi Kaliskiej, s. 14-15
 3. WOJENNE losy kaliskich Żydów / Halina Marcinkowska // Kalisia Nowa. – 2005, nr 3/4, s. 24-26
Eksterminacja i wysiedlenie ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej.
 4. ZBRODNIE hitlerowskie na Ziemi Kaliskiej w latach 1939-1945 : praca zbiorowa / pod red. Antoniego Czubińskiego; Federacja Towarzystw Kulturalnych Ziemi Kaliskiej. – Kalisz : FTKZK, 1979. – 363 s. : il.

– **powiat kolski**

1. MIEJSCA i obiekty walki i pamięci z lat wojny i okupacji 1939-1945 w Kole i powiecie kolskim / Kazimierz Kasperkiewicz; fot. Tomasz Starzyński, Piotr Kabaciński; oprac. graf. Joanna Witaszek. – Koło : Towarzystwo Przyjaciół Miasta Koła, 2004. – 110 s. : fot.

– **powiat koniński**

1. OBÓZ pracy dla Żydów w konińskim Czarkowie (1942-1943) / Janusz Gulczyński // *Kron. Wielkop.* – 2007, nr 4, s. 31-42
2. ŻYDOWSKA mogiła na katolickim cmentarzu [w Koninie] / Lech Hejman // *Prz. Koniń.* – 2003, nr 44, dod. Koniniana nr 7, s. II
Zbiorowa mogiła Żydów zamordowanych w obozie pracy przymusowej w Koninie-Czarkowie, w latach 1941-1943.

– **powiat kościański**

1. KOŚCIAN Rynek – miejsce egzekucji hitlerowskich / Feliks Biłos, Jerzy Zielonka. – Poznań : Wydaw. Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa”, 1971. – 24 s. : il. – (Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Poznańskiego)
2. PRZEWODNIK po miejscach pamięci narodowej na ziemi kościańskiej 1939-1945 / Marian Koszewski, Jerzy Zielonka; fot. Aneta Włodarczyk. – Kościan : Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej, 2001. – 64 s. : fot.
Bibliografia s. 61-63.

– **powiat krotoszyński**

1. Z RELACJI naocznego świadka : hitlerowski obóz w Kobylinie / (tok) // *Pan. Leszcz.* – 2004, nr 1, s. 23

– **powiat leszczyński**

1. HISTORIA zapomnianego obozu : obóz jeńców wojennych w Gronowie (późniejszy Oflag XXI C-Z Grune bei Lissa) / Jerzy Bogdanowicz // *Okrywc.* – 2006, nr 3, s. 7-10
Historia obozu jenieckiego w Lesznie-Gronowie w latach 1940-1945 i obozu pracy dla Niemców w latach 1945-1950.
2. OBÓZ jeńców wojennych w Gronowie [w okresie II wojny światowej] / Jerzy Bogdanowicz // *ABC.* – 2007, nr 87, s. 5
3. OBÓZ pracy Leszno/Gronowo / Jerzy Bogdanowicz // *ABC.* – 2007, nr 90, s. 13
Historia obozu jenieckiego w Lesznie-Gronowie w latach 1940-1945 i obozu pracy dla Niemców w latach 1945-1950.

4. TRZYSTA zapomnianych grobów / Antoni Neczyński // A B C . – 2007, nr 84, s. 12-13

Obóz jeniecki w Lesznie-Gronowie w okresie II wojny światowej.

– **powiat międzychodzki**

1. MIĘDZYCHODZKA księga śmierci : Międzychód, Sieraków, Chrzypsko Wielkie, Kwilcz : suplement / zebrał i przypisami opatrzył Tadeusz Liberowski. – Międzychód : Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Biblioteka Publiczna w Międzychodzie, 2004. – 36 s. : il.

Biogramy mieszkańców ziemi międzychodzkiej poległych i pomordowanych w okresie II wojny światowej. Uzupełnienie publikacji wydanej w 1997 roku.

– **powiat ostrowski**

1. OSTRÓW Wielkopolski : hitlerowski obóz pracy przymusowej dla Polaków / Jerzy Szulczyk. – Poznań : Wydaw. Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa”, 1971. – 27 s. : il. – (Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Poznańskiego)
2. TAJEMNICA [hitlerowskiego] obozu pracy [„AL Ostrowo” w Ostrowie Wlkp.] / MWE // D z i e ń D o b r y O s t r ó w . – 2008, nr 46, s. 7

– **powiat ostrzeszowski**

1. OSTRZESZÓW : obóz jeniecki 1939-1945 / Edward Serwański. – Poznań : Wydaw. Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa”, 1971. – 23 s. : il. – (Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Poznańskiego)

– **powiat pilski**

1. KATOWNIA w Sanktuarium Maryjnym / Jakub Kwiatkowski // T y g . N o w y . – 2008, nr 35, s. A4
Okres okupacji hitlerowskiej w Łobzenicy i Ratajach-Górcie Klasztornej.
2. MŁODZI nie zapomną / ES // T y g . N o w y . – 2007, nr 48 dod. Ziemia Pilska, s. C7
Uroczystości w Morzewie.
3. MORZEWO : Wzgórza Morzewskie – miejsce hitlerowskich egzekucji / Marian Kaczmarek. – Poznań : Wydaw. Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa”, 1971. – 20 s. : il. – (Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Poznańskiego)

4. OBOZY przejściowe i obozy pracy w Pile w latach 1939-1945 / Andrzej Dorski // *Kron. Wielkop.* – 2001, nr 3, s. 68-73
 5. PAMIĘĆ bardzo potrzebna / Ryszard Cichocki // *Chodzieżanin.* – 2004, nr 457, s. 8
Rocznica zbrodni hitlerowskiej na Wzgórzach Morzewskich.
 6. PAMIĘĆ o nich nie zginie / (mcz) // *Tyg. Nowy.* – 2006, nr 46 dod. Ziemia Piłska, s. B5
Obchody rocznicy zbrodni hitlerowskiej na Wzgórzach Morzewskich w Morzewie.
 7. PAMIĘTAMY / RC // *Chodzieżanin.* – 2008, nr (43)85, s. 3
Obchody rocznicy zbrodni hitlerowskiej na Wzgórzach Morzewskich.
 8. ROCZNICA zbrodni [hitlerowskiej] w Górach Morzewskich / Edyta Suśniak // *Tyg. Nowy.* – 2007, nr 48 dod. Ziemia Piłska, s. C8
Uroczystości w Morzewie.
 9. WYSPA polskości : uroczystości w Morzewie / (mcz) // *Tyg. Nowy.* – 2005, nr 46 dod. Ziemia Piłska, s. A11
Rocznica zbrodni hitlerowskiej na Wzgórzach Morzewskich w 1939 r.
- **powiat poznański**
1. A NIEBO takie czyste wiosennym błękitem : wspomnienie / Henryka Kallinowska-Buda // *Kron. M. Pozn.* – 2002, nr 2, s. 312-316
Dot. pobytu w obozie przesiedleńczym na Główniej w Poznaniu w latach 1939-1940.
 2. JANOWO koło Kostrzyna : [informator]. – Poznań : Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, 2004. – 8 s.
Krań Pamięci Ruchu Oporu i Walki w latach 1939-1945 w miejscu zrzutu alianckiego dla Armii Krajowej w 1943 roku.
 3. LAGER Głowna Niemiecki obóz przesiedleńczy na Główniej w Poznaniu dla ludności polskiej (1939-1940) / Maria Rutkowska. – Poznań : Instytut Zachodni, 2008. – 662 s.
 4. ŁAGIEWNIKI pow. Poznań – miejsce hitlerowskiego terroru na ludności polskiej / Marian Świtoński. – Poznań : Wydaw. Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa, Książka, Ruch” : nakł. Wielkopolskiego Obywatelskiego Komitetu Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, 1974. – [12] k. : il., mapa. – (Miejsca Pamięci Narodowej Województwa Poznańskiego)
 5. OBÓZ przesiedleńczy na Główniej (1939-1940) / Maria Rutowska // *Kron. M. Pozn.* – 2002, nr 2, s. 300-311
 6. POZNAŃSKI obóz dla wysiedleńców na Główniej [w okresie okupacji hitlerowskiej] / Edward Serwański. – Poznań : Wydaw. Artystyczno-Graficzne, 1970. – 32 s. : il.

7. PRZEZ Główną na wysiedlenie / Robert Wrzesiński // *Więści Luboń.* – 2006, nr 3, s. 22

Wysiedlenie rodziny Haraszkiwiczów z Lubonia w 1940 r. we wspomnieniach Felicji Kaźmierczak.

– **powiat rawicki**

1. HITLEROWSKIE obozy pracy dla Żydów [w powiecie rawickim w latach 1941-1943] / Stanisław Jędraś // *Inf. Kult. i Turyst. Połud.-Zach. Wielkop.* – 2004, nr 2, s. 25-26
2. OBÓZ sióstr zakonnych i księży w Bojanowie [w okresie II wojny światowej] / Tadeusz Walkowiak // *Inf. Kult. i Turyst. Połud.-Zach. Wielkop.* – 2004, nr 4, s. 25-26
3. WIĘŹNIOWIE do piachu / Włodzimierz Jędrzejczak // *Życie Raw.* – 2003, nr 44, s. 10

Miejsca pochówku więźniów z lat 1939-45 i 1945-56 w Rawiczu.

– **powiat wągrowiecki**

1. MIĘDZYKRAJOWY obóz jeniecki w Antoniewie pod Skokami w l. 1939-1945] / Edmund Nadolski // *Kron. Wielkop.* – 1999, nr 2, s. 26-36

– **powiat wolsztyński**

1. STALAG XXI C : obóz jeniecki w Wolsztynie / Andrzej Toczewski // *Kron. Wielkop.* – 2001, nr 4, s. 63-72

– **powiat wrzesiński**

1. MIEJSCA zbiorowych egzekucji / oprac. Robert Klimczak // *Więści z Ratusza.* – 1998, nr 21, s. 4
2. ZBRODNIA w Małej Górcie / Stanisław Frankowski // *Średz. Kwart. Kult.* – 2007, nr 5, s. 21-27

Rozstrzelanie 25 Polaków w 1941 roku. M.in. wykaz osób.

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Leszek Kołakowski
(1927-2009)

Leszek Kołakowski – ur. 27.10.1927 r. – zm. 17.07.2009 r. – filozof, historyk filozofii i idei. Urodził się w Radomiu, gdzie spędził młodość. W wieku trzech lat stracił matkę. Przeniósł się do Warszawy (1943). Tutaj na Pawiaku gestapo zamordowało mu ojca. Mieszkał m.in. u Kazimierza Bleszyńskiego, tłumacza i znanego masona. Szkołę średnią ukończył podczas okupacji na tajnych kursach. Później studiował filozofię na Uniwersytecie Łódzkim (1950). W czasie studiów wstąpił do PPR (Polskiej Partii Robotniczej). Pracował na Uniwersytecie Warszawskim i w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie (do 1968). Na podstawie rozprawy o filozofii Spinozy uzyskał stopień doktora (1953). Tytuł profesora otrzymał w 1964 roku. Do 1965 roku był członkiem PZPR zatrudnionym w Instytucie Kształcenia Kadr Naukowych przy KC PZPR. Należał do grona współtwórców warszawskiej szkoły historyków idei, kierował katedrą historii filozofii na Uniwersytecie Warszawskim. Za radykalną krytykę władz i odchodzenie w nauczaniu studentów od kanonu marksizmu został usunięty z PZPR i pozbawiony katedry (1966). Po wydarzeniach marcowych (1968) odebrano mu wykłady i możliwość publikowania. W takich warunkach zdecydował się na emigrację. Krótko przebywał w Paryżu, po czym osiadł w Anglii. Tam związał się z Uniwersytetem Oxfordzkim, gdzie wykładał na All Souls College (1972-1991). Pracował także na uniwersytetach w Montrealu, Berkeley, Yale i Chicago. Wielokrotnie przyjeżdżał do Polski po przełomie 1989 roku, udzielał wywiadów i występował w telewizji z popularnymi wykładami i pogadankami.

W młodości był wojującym marksistą. Atakował filozofów ze szkoły lwowsko-warszawskiej (m.in. Władysława Tatarkiewicza) i katolickich autorów, którzy pisali o Tomaszu Morusie. Stopniowo zmieniał jednak poglądy. Wpiew „uciekł w historię”, by później stać się duchowym przywódcą Października 56, czołowym polskim dysydem lat siedemdziesiątych, guru lewicowej opozycji i ojcem duchowym KOR-u (Komitetu Obrony Robotników). Jego esej „Tezy o nadziei i beznadziejności” (1971), opublikowany w paryskiej „Kulturze”, określał strategię działalności antykomunistycznej.

Dorobek pisarski Kołakowskiego obejmuje rozprawy filozoficzne, eseje i publicystykę. Jest zróżnicowany tematycznie i gatunkowo. Odzwierciedla drogę twórczą – od komunizmu poprzez historię idei, chrześcijaństwa, rozważania o kulturze po dociekania na temat etyki, rozumu i wiary.

Powszechne uznanie znalazło wyraz w licznych nagrodach, wyróżnieniach i doktoratach honorowych. M.in. otrzymał Nagrodę Biblioteki Kongresu im. Johna Kluge.

Ważniejsze prace to: „Jednostka i nieskończoność” (1958); „Świadomość religijna i więź kościelna” (1965); „Rozmowy z diabłem” (1965); „Filozofia pozytywistyczna : od Hume’a do Koła Wiedeńskiego” (1966); „Kultura i fetysze” (1967); „Obecność mitu” (1972); „Główne nurty marksizmu” t. 1-3 (1976-1979); „Czy diabeł może być zbawiony i 27 innych kazań” (1982); „Jeśli Boga nie ma” (1987).

a. Pozycje zwarte

1. CZAS ciekawy, czas niespokojny. [Cz. 1-2] / z Leszkiem Kołakowskim rozmawia Zbigniew Mentzel. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2007-2008. – 2 cz. (273; 194) : il.
2. HABERMAS, Rorty, Kołakowski : stan filozofii współczesnej / przekł. i oprac. Józef Niżnik. – Warszawa : Wydaw. IFiS PAN – Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, 1996. – 210 s.
Bibliogr. prac J. Habermasa, L. Kołakowskiego i R. Rorty’ego.
3. HONORIS causa : księga pamiątkowa dla uczczenia aktu nadania profesorowi Leszkowi Kołakowskiemu honorowego doktoratu Uniwersytetu Łódzkiego / [red. Zofia Gromiec]. – Łódź : Wydaw. Łódzkie : Wydaw. UŁ. – 192 s.
Bibliogr. przy pracach.
4. FILOZOFIA i myśl społeczna Leszka Kołakowskiego : materiały konferencji zorg. w Radomiu w dniu 27 maja 1994 r. przez Radomskie Towarzystwo Naukowe / [red. nauk. Stanisław Jedynek]. – Radom : Radomskie Towarzystwo Naukowe, [1995]. – 254 s. : il.
Bibliogr. prac L. Kołakowskiego za lata 1947-1995 s. 205-254.
5. KOŁAKOWSCY w Radomiu : ojciec i syn / [oprac. wyd. Marcin Olifirowicz i in.]. – Radom : Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, 2007. – 105 s. : il.
Bibliogr. J. Kołakowskiego s. 23.
6. KOŁAKOWSKI i inni : praca zbiorowa / pod red. Jana Skoczyńskiego. – Kraków : Księgarnia Akademicka, 1995. – 194 s.
7. LESZEK Kołakowski : bibliografia podmiotowo-przedmiotowa / [oprac. Maria Kaczmarska, Ewa Ukleja; Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Józefa A. i Andrzeja S. Załuskich w Radomiu]. – Radom : WBP, 1994. – 68 s.

8. LESZEK Kołakowski – honorowy radomianin / [przygot. do dr. Bogusław Bek, Wiesław Chudoba, Piotr Tusiński]. – Radom : Rada Miejska i Zarząd Miasta, 1994. – 67 s.
Ważniejsze publ. książkowe L. Kołakowskiego s. 67.
9. LESZEK Kołakowski – teoretyk kultury europejskiej / Mariola Flis. – [Wyd. 2 rozsz.]. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 1994. – 136 s. – (Select)
Bibliogr. s. 119-137.
10. LITERAT cywilizowanego świata : Leszek Kołakowski a kryzys myśli mieszczańskiej / Wacław Mejbaum, Aleksandra Żukowska. – Warszawa : „Książka i Wiedza”, 1985. – 285 s. – (Krytyka Burżuazyjnej Ideologii i Rewizjonizmu)
11. NADANIE Leszkowi Kołakowskiemu tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Gdańskiego : Gdańsk-Oliwa dnia 20 października 1997 roku / Uniwersytet Gdański. – Gdańsk : Wydaw. UG, 1997. – 86 s. : il.
12. NAWRÓCENIA – prawo do prawdy, prawo do błędu : święty Paweł Leszek Kołakowski (dwa wierzenia – dwa nawrócenia) / Bogdan Piwowarczyk. – Gorzów Wielkopolski : Gorzowskie Wydaw. Diecezjalne, 1991. – 87 s.
Bibliogr. s. 85-86.
13. OD BOGA historii do historycznego Boga : wprowadzenie do filozofii Leszka Kołakowskiego / Cezary Mordka. – Lublin : Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1997. – 205 s.
Bibliogr. s. [206].
14. ODCZYTAĆ Kołakowskiego : problem Boga, człowieka, religii, Kościoła... / Bogdan Piwowarczyk. – Częstochowa : Edycja Paulińska, 1992. – 166 s.
15. WIĘCEJ niż mit : Leszka Kołakowskiego spory o religię / Jan Andrzej Kłoczowski. – Kraków : „Znak”, 1994. – 386 s. – (Akademia)
Bibliogr. wybranych prac L. Kołakowskiego s. 331-354, bibliogr. wybranych prac o L. Kołakowskim s. 355-376.

b. Artykuły

1. ANI kapłan, ani błazen : pożegnanie Leszka Kołakowskiego / Jan Andrzej Kłoczowski // *T y g . P o w s z .* – 2009, nr 30, s. 6-7
2. AURA nieskończonych pytań : 80. urodziny Leszka Kołakowskiego / Przemysław Szubartowicz // *P r z e g l ą d .* – 2007, nr 43, s. 31

3. CZY możliwa jest moralność bez Boga? : poglądy Leszka Kołakowskiego na problem związku etyki z religią / Grzegorz Matuszczak // *Przeegląd Religioznawczy*. – 2006, nr 1, s. 165-174
4. CZŁOWIEK od trudnych pytań / Sebastian Duda // *Newsweek Polska*. – 2007, nr 42, s. 114-117
5. CZŁOWIEK wolny na obie strony : wspomnienie o Leszku Kołakowskim / Gesine Schwan // *Forum*. – 2009, nr 30, s. 4-5
6. DLA nas był królem Leszkiem I / Tadeusz Sobolewski // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 167, s. 2
7. FILOZOF i polityka : w konflikcie między kapłanem a błaznem / Jerzy Ładyka // *Trybuna* (Wyd. 3). – 2008, nr 40, s. 10
8. FILOZOF pod lupą / Piotr Gontarczyk // *Rzeczpospolita* (W3). – 2006, nr 258, s. A11
9. FILOZOF wolności / Vladimir Tismaneanu // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 176, s. 20
10. GDY odszedł, jest tak, jakby z nas coś wyrwano / Wojciech Szacki // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 177, s. 3
11. JEŚLI Boga nie ma / Jan Andrzej Kłoczowski; rozm. przepr. Katarzyna Wiśniewska, Jan Turnau // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 190, s. 33
12. KLERK, który „zdradził” i przeprosił / Bronisław Łagowski // *Przeegląd*. – 2009, nr 31, s. 11
13. KOŁAKOWSKI, czyli z powrotem do religii / Bronisław Wildstein // *Rzeczpospolita* (W3). – 2009, nr 173, s. A16-A17
14. KOŁAKOWSKI na ławie oskarżonych / Olga Nadskakuła // *Tygiel Kultury*. – 2007, nr 7/9, s. 67-73
15. KOŁAKOWSKI o wojnie i dzieciństwie / Leszek Kołakowski; rozm. przepr. Zbigniew Menzel // *Gaz. Wybor.* – 2007, nr 240, s. 28
16. KOŁAKOWSKI rozłożył marksizm na łopatki / Roger Kimball // *Polska Głos Wielkop.* – 2009, nr 179, s. 17
17. KONSERWATYWNY liberalny socjalista / Piotr Gursztyn // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 167, s. 5
18. KRUCHOŚĆ tego wszystkiego / Krzysztof Michalski // *Gaz. Wybor.* – 2007, nr 246, s. 29-31
19. [LESZEK Kołakowski] // *Przeegląd Filozoficzno-Literacki*. – 2007, nr 3/4
Numer poświęcony Leszkowi Kołakowskiemu.
20. LESZEK Kołakowski : pierwszy laureat Nagrody Johna W. Klugego // *Zesz. Literackie*. – 2004, nr 3, s. 179-182
21. LESZEK kroczył trudną drogą / Barbara Skarga // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 176, s. 18

22. LESZEK Wspaniały : sceny z życia i twórczości pewnego filozofa / Marcin Król // Tyg. Powsz. – 2006, nr 40, s. 4
23. LITYŃSKI : gdyby nie Kołakowski, polska opozycja wyglądałaby inaczej / Jan Lityński; rozm. przepr. Piotr Gursztyn // Dziennik (Wyd. 2). – 2009, nr 168, s. 16-17
24. MĄDRZY nie staną się mądrzejszymi / Leszek Kołakowski; rozm. przepr. Anna Bikont // Gaz. Wybór. – 2009, nr 168, dod. Gazeta żegna Filozofa, s. 2-3
25. MOJE życie : ze szczególnym uwzględnieniem szalonego wręcz powołania u kobiet / Leszek Kołakowski // Gaz. Wybór. – 2007, nr 246, s. 33
26. MORD w oranżerii : opowieść o Leszku Kołakowskim / Lidia Ostalowska // Gaz. Wybór. – 2009, nr 168, dod. Gazeta żegna Filozofa, s. 5-9
27. NA JEGO seminarium przychodziły nawet modelki / Marcin Król; rozm. przepr. Witold Głowacki // Dziennik (Wyd. 2). – 2009, nr 173, dod. Magazyn Dziennika, s. 10-11
28. NASZ Kołakowski / Jacek Żakowski // Polityka. – 2009, nr 30, s. 12-14
29. NIE wystarczy odrzucić komunizmu / Paweł Śpiewak // Dziennik (Wyd. 2). – 2009, nr 167, s. 5
30. OD KAPŁANA do błazna i z powrotem / Sławomir Sierakowski // Dziennik (Wyd. 2). – 2009, nr 167, s. 4
31. OD MITOLOGII do ideologii i z powrotem : mity i fakty o prof. Leszku Kołakowskim / Andrzej Maryniarczyk // Nasz Dziennik (Wyd. 2). – 2009, nr 176, s. 11-13
32. ODEJŚCIE mistrza paradoksu / Łukasz Perzyna // Tyg. Solid. – 2009, nr 31, s. 24
33. ODSZEDŁ filozof-rewizjonista / Krzysztof Masłoń // Rzeczpospolita (W3). – 2009, nr 167, s. A3-A5
34. ODSZEDŁ wybitny filozof / Agaton Kosiński // Polska Głos Wielkop. – 2009, nr 164, s. 5
35. POWIEDZIAŁ, co wszyscy wiedzieli / Konrad Rokicki // Polityka. – 2006, nr 42, s. 87-89
36. ROZUM – brat wiary / Ireneusz Skubiś // Niedziela (A). – 2009, nr 32, s. 21
37. ROZUM, wiara, sprawiedliwość : Leszek Kołakowski o związkach religii z filozofią / John Gray // Dziennik (Wyd. 2). – 2008, nr 233, dod. Europa nr 40, s. 13-14
38. SPADEK po profesorze / Marcin Król // Newsweek Polska. – 2009, nr 30, s. 34-36

39. SPÓŹNIONE wspomnienie / Henryk Wujec // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 177, s. 4
40. STRACONA okazja : Kołakowski: Berkeley – lewica – dialog / Martin Jay // *Tyg. Powsz.* – 2007, nr 43, s. 9
41. ŚWIĘTY Jerzy 2006 : laudacja dla Leszka Kołakowskiego wygłoszona z okazji przyznania mu Medalu im. św. Jerzego / Adam Boniecki // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 229, s. 21
42. ŚWIAT jest kolejną nieprzewidywalnych przypadków / Leszek Kołakowski; rozm. przepr. Beata Polanowska-Sygułska // *Przegląd Polityczny.* – 2007, nr 84, s. 18-23
43. TO ON ukuł całe nasze pokolenie / Marcin Król // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 167, s. 2
44. UCZYŁ i bawił / Rafał Kostrzyński // *Przekrój.* – 2009, nr 29, s. 56-57
45. WIECZNY poszukiwacz wolności / Marcin Król // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 168, s. 15
46. WIELOBARWNY Kołakowski / Stanisław Kuziński // *Dziś.* – 2008, nr 8, s. 114-119
47. ZAKŁAD Kołakowskiego : wywiad na 80. urodziny / Leszek Kołakowski; rozm. przepr. Piotr Mucharski // *Tyg. Powsz.* – 2007, nr 43, s. 8-9
48. ŻEGNAJ, marksizmie? : pożegnanie Leszka Kołakowskiego / Tony Judt // *Tyg. Powsz.* – 2009, nr 30, s. 8-11

Zbigniew Zapasiewicz
(1934-2009)

Zbigniew Zapasiewicz – ur. 13.09.1934 r. – zm. 14.07.2009 r. – aktor teatralny i filmowy, reżyser. Urodził się w Warszawie, gdzie przeżył okupację. Ojciec, działacz polityczny, piłsudczyk, umarł przed wybuchem wojny. Wychowywała go matka, nauczycielka matematyki, pochodząca z rodziny inteligentkiej o tradycji artystycznej. Był siostrzeńcem wybitnego aktora i pedagoga Jana Kreczmarę, który zastępował mu zmarłego rodzica.

Aktorski talent Zapasiewicza ujawnił się już w szkole średniej. Studia rozpoczął na Wydziale Chemii Politechniki Warszawskiej (1951-1952). Przeniósł się jednak do Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej (PWST) w Warszawie, którą ukończył w 1956 roku. Na scenie teatralnej zadebiutował w 1956 roku jako Ewaryst Galois w „Ostatniej nocy”. Był aktorem warszawskich teatrów: Kłasycznego (1956-1959); Współczesnego (1959-1966; 1993-2000); Dramatycznego (1966-1983); Polskiego (1990-1993); Powszechnego (1983-1987 oraz od

2000) i dyrektorem Teatru Dramatycznego. Wiele lat współpracował z krakowskim Teatrem STU. Tworzył również spektakle autorskie: adaptował tekst, reżyserował, grał główne role. Od 1959 roku pracował jako wykładowca w warszawskiej PWST, później uzyskał tytuł profesora.

Spośród aktorów wyróżniało go rzemiosło połączone z talentem i perfekcyjne przygotowywanie ról. Najbardziej cenił pracę w teatrze choć występował także w filmie. Sprzeciwiał się komercjalizacji swojego zawodu – grze w reklamówkach i wątpliwej jakości serialach. Brał żywy udział w debatach pokoleniowych o kształcie teatru. Zastąpił jako odtwórca ról inteligentów. Powszechne uznanie znalazło wyraz we współpracy z wybitnymi reżyserami teatralnymi i filmowymi oraz w licznych nagrodach.

Najważniejsze dokonania to: role teatralne – Prozorow w „Trzech siostrach” Antoniego Czechowa, Obrońca w „Dochodzeniu” Ernsta Weissa, Pijak w „Ślubie” Witolda Gombrowicza, Paganini w „Rzeźni” Sławomira Mrożka, Lir w „Królu Lirze” Szekspira; autorski spektakl teatralny „Pan Cogito szuka rady” (1984) według Zbigniewa Herberta; role filmowe – „Szansa” (1971), „Za ścianą” (1971), „Ocalenie” (1972), „Drzwi w murze” (1973), „Ziemia obiecana” (1974), „Barwy ochronne” (1976), „Bez znieczulenia” (1978), „Matka Królów” (1982), „Życie jako śmiertelna choroba przenoszona drogą płciową” (2000), „Persona non grata” (2005).

1. AKTOR w teatrze pamięci / Janusz Majcherek // *Gaz. Wybor.* – Stołeczna. – 2009, nr 171, s. 8
2. AKTOR wierny sobie i sztuce : pożegnanie / Janusz R. Kowalczyk // *Rzeczpospolita* (W3). – 2009, nr 164, s. A16
3. AKTOREM został z nieśmiałości / Jakub Jałowiczor // *Tyg. Solid.* – 2009, nr 30, s. 30
4. BEZ rewolucji / Zbigniew Zapasiewicz; rozm. przepr. Maryla Zielińska // *Notatnik Teatralny.* – 2004, nr 35, s. 97-103
5. CAŁY był teatrem / Bronisław Tumiłowicz // *Przeгляд.* – 2009, nr 29, s. 34-35
6. DOROSNAĆ do własnego mitu / Jan Bończa-Szabłowski // *Rzeczpospolita* (W3). – 2009, nr 167, s. A16-A17
7. „GOMBROWICZ jest jak wzburzone morze, a aktor ma grać pianę” / Zbigniew Zapasiewicz; rozm. przepr. Agnieszka Korytkowska-Mazur // *Pamiętnik Teatralny.* – 2004, z. 1/4, s. 556-566
8. I JAK inteligent. Alfabet Zapasiewicza : najważniejsze role, zawodowe dokonania i życie prywatne wybitnego artysty / Katarzyna Nowakowska // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 165, s. 9

9. KONIEC przygód Pana Cogito : Zbigniew Zapasiewicz (1934-2009) / Krzysztof Lubczyński // *Trybuna* (Wyd. 3). – 2009, nr 166, s. 8-9
10. MISTRZ : pożegnanie Zbigniewa Zapasiewicza / Barbara Osterloff // *Tygodnik Powszechny*. – 2009, nr 30, s. 30-31
11. NAWET jak się pomylił, to miał rację / Jerzy Radziwiłowicz; rozm. przepr. Ewelina Kustra // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 165, s. 8
12. NIE ma już malinowych chruśniaków / Zbigniew Zapasiewicz; rozm. przepr. Przemysław Szubartowicz // *Przebieg*. – 2007, nr 40, s. 40-43
13. ODEJŚCIE inteligenta / Krzysztof Zanussi; rozm. przepr. Filip Łobodziński // *Newsweek Polska*. – 2009, nr 30, s. 78-80
14. OSOBNY / Katarzyna Janowska // *Polityka*. – 2009, nr 30, s. 84-85
15. OSTATNIE takie solo / Jerzy Obłamski; rozm. przepr. Przemysław Szubartowicz // *Trybuna* (Wyd. 3). – 2009, nr 178, s. 8-9
16. OSTATNI z „Wielkiej trójki” / Marek Zaradniak // *Polska Głos Wielkopolski*. – 2009, nr 168, s. 31
17. POZOSTAŁ dla nas tajemnicą : aktorzy: Ewa Dałkowska, Kazimierz Kaczor, Adam Woronowicz, dyrektor Teatru Współczesnego Maciej Englert oraz krytyk teatralny Janusz Majcherek wspominali w Gazeta Café zmarłego dwa tygodnie temu Zbigniewa Zapasiewicza / rozm. przepr. Remigiusz Grzela // *Gaz. Wybor. – Stołeczna*. – 2009, nr 177, s. 7
18. PRZESŁANIE Pana Cogito / Joanna Szczepkowska // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 167, s. 20
19. PRZESŁANIE pana Zapasiewicza / Jacek Wakar // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 164, s. 2
20. PUNKTY widzenia / Zbigniew Zapasiewicz; rozm. przepr. Maryla Zielińska // *Notatnik Teatralny*. – 2005, nr 36/37, s. 57-65
21. REŻYSERZY widzą we mnie intelektualistę / Zbigniew Zapasiewicz; rozm. przepr. Janusz R. Kowalczyk // *Rzeczpospolita (W3)*. – 2008, nr 220, s. A21
22. SCHODY Zapasa : Zapasiewicz i uczniowie / Roman Pawłowski // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 171, dod. Duży Format nr 28, s. 2-5
23. STRAŻNIK płomienia : Zbigniew Zapasiewicz (1934-2009) / Tadeusz Nyczek // *Przekrój*. – 2009, nr 29, s. 8-11
24. ZAPASIEWICZ, czyli nieodwracalność / Jacek Wakar // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 184, dod. Kultura, s. 26-27
25. [ZAPASIEWICZ gra Becketta] / Zbigniew Zapasiewicz; rozm. przepr. Jacek Marciniak // *Morele i Grejpfruty*. – 2007, nr 2, s. 32-39
26. ZAPASIEWICZ nie żyje / Joanna Derkaczew // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 164, s. 16

27. ZAPASOWE maski / Zbigniew Zapasiewicz; oprac. Katarzyna Leżeńska, Dariusz Wołodźko. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2003. – 190 s. : il.
28. ZBIGNIEW Zapasiewicz / Zofia Szczygielska. – Warszawa : Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1978. – 73 s. : il. – (Sylwetki Współczesnych Aktorów Polskich)
29. ZMARŁ Zbigniew Zapasiewicz / Anna Kot // Polska Głos Wielkop. – 2009, nr 164, s. 4
30. ŻYCIE to jest teatr / Zbigniew Zapasiewicz; rozm. przepr. Katarzyna Biełas. – Fragm. // Gaz. Wybór. – 2009, nr 165, s. 2

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Jan Janusz Tycner

Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Zbiorów

„CHOĆBY TA ZIEMIA GNAĆ MIAŁA...” spotkanie słowno-muzyczne z Juliuszem Słowackim

Propozycje metodyczne:

W realizacji scenariusza powinno wziąć udział kilka osób – narrator oraz poszczególne głosy do recytacji wierszy, odczytania uchwały Sejmu, zaprezentowania biografii czy mowy Henryka Sienkiewicza. Dla wartkiego przebiegu przedstawienia strofy poezji wpleciono w biografię. Stosowny nastrój charakterystyczny dla romantyzmu uzyskamy poprzez muzykę Fryderyka Chopina, oświetlenie, dobór mebli, scenografię, kostiumy aktorów.

Proponuję również przygotowanie wystawy dzieł pisarza, opracowań o jego twórczości oraz opis peregrynacji np. do Włoch, Grecji, Egiptu, Jerozolimy... i ich wpływ na twórczość.

Narrator:

Niech głównym mottem spotkania z Juliuszem Słowackim będą jego słowa:

Głos:

„Choćby ta ziemia gnać miała Za mną szczękami kajdanów nawet w żywot najdalszy: muszę trwać przy mojej wierze, bo ona mnie jedna strzeże, Słońce nadzieją roznieca, Słońcem w męczeństwie oświeca... I to jest moja poetycka droga, Uczynić z życia poemat dla Boga”.

Narrator:

UCHWAŁA Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 09.01.2009 r. w sprawie ogłoszenia roku 2009 Rokiem Juliusza Słowackiego.

Głos:

W roku 2009 przypada 200. rocznica urodzin Juliusza Słowackiego, a zarazem 160. rocznica jego śmierci. Naszym obowiązkiem jest uczcić i przypomnieć jednego z najwybitniejszych w polskich dziejach poetę.

Poezja Juliusza Słowackiego pozostaje i pozostanie jednym z najważniejszych dokonań polskiej literatury. Jego twórczość to najwyższej próby romantyzm o wymiarze europejskim. Jest to literatura otwarta na świat i inne kultury, ale nieuciekająca od tematów lokalnych, łącząca polską kulturę i historię z kręgiem antycznej cywilizacji greckiej, pełna fantastyki i wizjonerstwa. Słowacki to poeta przeżywający polskość w sposób najgłębszy, niewahający się pokazać rozterek i dramatów temu towarzyszących. Jego utwory były duchową inspiracją dla wielu pokoleń Polaków walczących o odrodzenie Państwa polskiego.

Niech rok Słowackiego stanie się okazją do przypomnienia zasług, twórczości i postaci wielkiego polskiego twórcy romantycznego, jednego z tych, którym Polska zawdzięcza przetrwanie duchowe i narodowe pod zaborami. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ogłasza rok 2009 Rokiem Juliusza Słowackiego.

Marszałek Sejmu
Bronisław Komorowski

Narrator:

Juliusz Słowacki (1809-1849) poeta, dramatopisarz, epistolograf, twórca filozofii genezyjskiej. Zaliczany do grona tak zwanych „trzech wieszczów romantycznych” (wraz z Adamem Mickiewiczem i Zygmuntem Krasińskim). W jego różnorodnej tematycznie i gatunkowo twórczości romantyzm polski osiągnął swe apogeum.

Głos:

Urodził się w Krzemieńcu na Wołyniu, wzrastał i studiował w Wilnie. Wcześniej osierocony przez ojca – literata, nauczyciela wymowy w Gimnazjum Krzemienieckim, profesora literatury Uniwersytetu Wileńskiego – pozostawał pod wpływem matki, późniejszej adresatki najcenniejszego bloku listów do niej pisanych. Jej sentymentalna wrażliwość nie pozostała bez wpływu na najwcześniejszą twórczość syna. Słowacki wychowany w środowisku elity intelektualnej był ogromnie przywiązany do szlacheckiej genealogii swej rodziny, czemu wielokrotnie dawał wyraz w twórczości.

Głos:

Na początku 1829 roku wyjechał do Warszawy, gdzie pracował jako aplikant w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Jako jedyny z wielkich poetów romantycznych był przez pewien czas obserwatorem powstania listopadowego. Napisał trzy patriotyczne wiersze zagrzewające do boju, dzięki którym na krótko zyskał popularność. Jeszcze w czasie powstania wyjechał z misją dyplomatyczną do Londynu, po jej wypełnieniu osiedlił się w Paryżu.

Tutaj, w 1832 roku, wydał dwutomowy zbiór młodzieńczych utworów z okresu warszawskiego (*Poezje*). W utworach z warszawskiego okresu pokazywał świat przeżyć wybitnych jednostek: skłócenie ze światem i zamknięcie w kręgu problemów własnego wnętrza, problematykę zemsty, zdrady, występku – romantycznego „bólu istnienia”.

Narrator:

Dajcie mi tylko jedną ziemi milę...

Głos:

Dajcie mi tylko jedną ziemi milę –
Może, o bracia, za wiele zachciałem!
Dajcie mi jedną bryłę – na tej bryle
Jednego – duchem wolnego i ciałem,
A ja wnet z siebie sprawię i pokażę,
Że taki posąg – dwie będzie miał twarze.
Dajcie mi gwiazdę mniejszą od miesiąca,
Kometę złotym wiejącą szwadronem,
Niechaj po lasach będzie latająca,
A tylko święta jednym polskim zgonem,
A ja wnet siły dobędę nieznanę,
Skrzydła wyrzucę – i wnet na niej stanę /.../

Narrator:

Niechęć paryskiego środowiska emigracji polistopadowej – wywołana publikacją *Poezji* – na wiele lat negatywnie określiła odbiór twórczości Słowackiego. Po upadku powstania listopadowego nie do zaakceptowania okazał się proponowany przez poetę indywidualistyczny model romantyzmu. Nie Słowacki, lecz Mickiewicz, z wydaną w tym samym 1832 roku *Dziadów częścią III*, trafił w horyzont oczekiwania wychodźców, żyjących problemami powstańczej klęski i emigracyjnego losu. Krytykowany i osamotniony Słowacki krótko po wydaniu *Poezji* wyjeżdża do Genewy, zapoczątkowując tym wyjazdem kilkuletni okres podróży do: Rzymu i Neapolu, Grecji, Egiptu, Palestyny (1836-1837). Dopiero z końcem 1838 roku powróci przez Florencję do Paryża, by pozostać tu już do końca życia.

W czasie pobytu w Szwajcarii pisze poeta wielkie dramaty romantyczne, w których dominują refleksje nad historią oraz aktualną sytuacją polityczną. Należy do nich przede wszystkim **Kordian (1834)** jako próba zrozumienia własnej generacji oraz przyczyn upadku powstania. W okresie szwajcarskim powstają jeszcze dwa dramaty: *Horsztyński*, bliski *Kordianowi* tematyką egzystencjalną

i *Balladyna*, baśń polityczna na temat władzy osnuta na legendarnych dziejach narodu (posługująca się wielorakimi ironiczno-tragicznymi *szekspirowskimi aluzjami*). Szekspir był dla Słowackiego znawcą ludzkich serc, ich radości i smutków, połączenia świata ziemskiego z zaświatem... Dramaturgia Szekspira była również przyczynkiem do napisania „Kordiana”. W liście do matki poeta napisał: „Szekspir i Dante są teraz moimi kochankami – i już tak jest od dwóch lat”.

Narrator:

Monolog Kordiana na szczycie Mont Blanc (fragment)

Głos:

Tu szczyt... lękam się spojrzeć w przepaść świata ciemną.
Spojrzę... Ach! pod stopami niebo i nad głową
Niebo... Zamknięty jestem w kulę kryształową;
Gdyby ta igła lodu popłynęła ze mną
Wyżej – aż w niebo... nie czułbym, że płynę.
Stąd czarne skrzydła myśli nad światem rozwinę.
Ciszéj! słuchajmy... o te lody się ociera
Modlitwa ludzka, po tych lodach droga
Myślom płynącym do Boga.
Tu dźwięk nieczysty głosu ludzi obumiera,
A dźwięk myśli płynie dalej.
Tu pierwszy zginę, jeśli niebo się zawali.
A ten kryształ powietrza by tchnieniem rozbity
Kręgami się rozplynie na nieba błękitny,
I gwiazdy w nieznajomą uciekną krainę,
I znikną, jakby ich nigdy nie było...
Spróbuję – westchnę i zginę...
Ha! przypominasz mi się, narodów mogiło!
Oto się przedarły chmury,
Igły lodu wytrysły z chmur kłębow;
Tam las ogromny sosen i dębów
Jak garść mchu w szczelinie góry,
A ta plamka biała – blada –
To morze.
Silniej wzrok napnę – oczy rozedrę, otworzę,
Chciałbym stąd widzieć człowieka.
Tam koło jednej igły, krążą orłów stada,
Jak pierścionki żałobne na perłowych lodach;
A ode mnie błękitna płynie szczelin rzeka,

Każda w jedną otchłań złata,
I nikną jak w morza wodach.

Jam jest posąg człowieka, na posagu świata. /.../

Narrator:

Piękno alpejskiej przyrody, rodzące się uczucie miłości do Marii Wodzińskiej, panny z arystokratycznego domu, stają się inspiracją wielu liryków tego okresu. Poezją, prozą poetycką i literacko kształtowaną epistolografią owocuje też podróż na Wschód. Jest to podróż nie tylko w przestrzeni egzotycznej dla poety natury, ale także wyprawa w czasie: ku bohaterom walczącej o wolność Grecji (*Grób Agamemnona*), ku dawnym władcom Egiptu (*Rozmowa z piramidami*), w stronę Chrystusa i Nowego Testamentu (*Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*). Podróż ta uświadamiała poecie przemijanie i kruchość ludzkiego życia (*Hymn. Smutno mi Boże*), budziła refleksje na temat podobieństw losów różnych narodów, utwierdzała w typowym dla polskich romantycznych emigrantów przekonaniu o skazaniu ich przez los na wieczną tułaczkę i niemożność powrotu do kraju. Pojawiają się teraz utwory będące pesymistycznymi prognozami na przyszłość: stylizowany na biblijną przypowieść *Anhelli* (1838) o sybirskim losie Polaków, *Lilla Weneda* (1840), dramat o inspiracjach antycznoszekspirowskich, z tragiczną wizją narodu. W utworach tych pojawiają się już sygnały nowej postawy wobec życia i historii.

Głos:

Za utwór graniczny uznać należy pisany oktawą poemat dygresyjny *Beniowski*, który stanowi szczyt, a zarazem kres romantycznego indywidualizmu w twórczości Słowackiego, przezwycięzenie byronowskiego typu bohatera, zafascynowanego własną samotnością. Poeta ogłasza w nim wejście na nową drogę twórczości. Określa teraz siebie jako przewodnika narodu w czekającej naród koniecznej wielkiej przemianie.

Głos:

Katalizatorem tej dojrzewającej wcześniej zmiany staje się znajomość z mistykiem Andrzejem Towiańskim i przystąpienie (na krótko) do założonego przez niego Koła Sprawy Bożej, skupiającego znaczną część emigracji z Mickiewiczem na czele. Za najwyższe wartości uznaje teraz Słowacki: prostotę, pokorę, ofiarę (wiersz programowy: *Tak mi Boże dopomóż* 1842), za zadanie: tworzenie siebie doskonalszego, by godnie i mądrze wspomagać naród. Po przez wybitne mistyczne dramaty: *Ksiądz Marek* (1843), *Sen srebrny Salomei* (1844), w których historiozofii pojawia się idea zniszczenia i śmierci dla postę-

pu, dochodzi do wykrystalizowania oryginalnego systemu myślowego zwanego przez poetę filozofią genezyjską. Zostaje on wyłożony przez Słowackiego w poetyckim traktacie *Genezis z Ducha* (1844-1846), który jest jego wersją biblijnej *Księgi Rodzaju*. Wspomniany mistycyzm jest typową postawą przedstawicieli epoki romantyzmu, zakładającą możliwość duchowego kontaktu z bóstwem, z siłami pozaziemskimi i stawiającą wyżej poznanie intuicyjne niż rozumowe. Autorzy i bohaterowie przez ich tworzenie wyznawali pogląd, że dzięki odpowiedniemu silnemu uczuciu, wyostrożonej intuicji i wierze religijnej możliwe jest całkowite, nierozzerwalne połączenie się z Bogiem i z naturą.

Słowacki mistyk, prorok? Tak! W 1848 roku zapowiedział słowiańskiego papieża. Na tronie Piotrowym zasiadł w 1978 roku metropolita krakowski, arcybiskup Karol Wojtyła – Jan Paweł II.

Narrator:

Pośród niesnasków Pan Bóg uderza

Głos:

Pośród niesnasków Pan Bóg uderza
W ogromny dzwon:
Dla Słowiańskiego oto Papieża
Otworzył tron.
Ten przed mieczami tak nie uciecze,
Jako ten Włoch;
On śmiało, jak Bóg, pójdzie na miecze;
Świat mu – to proch!

Twarz jego słowem rozpromieniona,
Lampa dla sług –
Za nim rosnące pójdą plemiona
W światło, gdzie Bóg.
Na jego pacierz i rozkazanie
Nie tylko lud –
Jeśli rozkaże, to słońce stanie,
Bo moc – to cud

On już się zbliża – rozdawca nowy
Głobowych sił!
Cofnie się w żyłach pod jego słowy
Krew naszych żył;
W sercach się zacznie światłości Bożej

Strumienny ruch –
Co myśl pomyśli przezeń, to stworzy,
Bo moc – to duch.
A trzeba mocy, byśmy ten Pański
Dźwignęli świat –
Więc oto idzie Papież Słowiański,
Ludowy brat –
Oto już leje balsamy świata
Do naszych łon,
A chór aniołów kwiatem umiata
Dla niego tron. /.../

Narrator:

W 1848 roku Słowacki wyjeżdża do kraju, by wesprzeć powstanie w Wielkopolsce. Przybywa do Poznania, kiedy już poniechano walki. Stąd konspiracyjnie wyjeżdża do Wrocławia, gdzie spotyka się z matką. Na skutek nakazu policji opuszcza miasto i przez Drezno wraca do Paryża.

Umiera 3 kwietnia 1849 r. na gruźlicę i zostaje pochowany na cmentarzu Montmartre w Paryżu. W 1927 roku jego prochy przewieziono do kraju i złożono obok Mickiewicza w krypcie na Wawelu.

Narodzie mój

Głos:

Narodzie mój,
Coś widział miecz
Na niebie ciemnym świecący,
Powrócę ja –
Patrz, Furia zła,
Przyjdę jak płomień gorący.
Wezmę wicherzyce
I na stolicę
Wpadnę i dachy pozrywam;
W rzeki się rzucę,
W krew je obrócę,
W domy złąknione powpływam.
Przez nocne cienie
Tak jak płomienie
Pójdę, a wam wzroki wypalę –
Przez błyskawice

Mocarze chwycę,
Nagie postawię na skale.

Głos:

Przepuść jeszcze ludowi,
On sędzie postanowi
I proroki swe boskie wybierz,
Ot leżą jak snopki
Błękitne twoje chłopki
I baranków duchowi pasterze.
Przez błękitne niebiosy
Rozwiń słoneczne włosy,
Nie trwóż biednych – patrz – jęczą znędzniali;
Tysiąc lat w gwiazdę twoją
Idą, a w miejscu stoją,
A tak drżą, jak gdyby po fali.

Narrator:

Utwory Słowackiego, zgodnie z duchem epoki i ówczesną sytuacją narodu polskiego, podejmowały istotne problemy związane z walką narodowo-wyzwoleńczą, z przeszłością narodu i przyczynami niewoli, ale także uniwersalne tematy egzystencjalne. Jego twórczość wyróżniała się mistycyzmem, wspaniałym bogactwem wyobraźni, poetyckich przenośni i języka. Jako liryk zasłynął pieśniami odwołującymi się do orientu, źródeł ludowych i słowiańszczyzny. Był poetą nastrojów, mistrzem operowania słowem. Obok Cypriana Kamila Norwida i Tadeusza Micińskiego uważany za największego z mistyków polskiej poezji. Miał zresztą (i opisał je w Raptularzu) doświadczenia mistyczne.

Wywarł ogromny wpływ na późniejszych poetów Młodej Polski i Dwudziestolecia międzywojennego w Polsce, m.in. Antoniego Langego, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego czy Jana Lechonia.

Narrator:

Rodak Józef Kościelski pomny zasług poety wystawił mu pomnik w wielkopolskim Miłosławiu.

Głos:

16 września 1899 r. w parku miłosławskim – dobrach Józefa Kościelskiego – zgromadziło się ponad 300 osób, by uczestniczyć w tej podniosłej uroczystości. Zafascynowany twórczością Juliusza Słowackiego Józef Kościelski – fundator wykutego w kremowym marmurze pomnika, dzieła wielkopolskiego rzeźbia-

rza Władysława Marcinkowskiego – zaprosił do Miłosławia znakomitych ludzi kultury, nauki, sztuki i polityki ze wszystkich trzech zaborów. Przybyli m.in. Ks. Zdzisław Czartoryski, Henryk Sienkiewicz, Włodzimierz Spasowicz i Bronisław Dembiński, którzy wygłosili okolicznościowe mowy przed pomnikiem. Wykonano specjalnie na tę uroczystość skomponowaną przez Zygmunta Noskowskiego kantatę do słów Józefa Kościelskiego, gospodarza uroczystości. Odsłonięcie pomnika stało się znaczącą manifestacją patriotyczną, która szerokim echem odbiła się w podzielonej rozbiorami Polsce. Przez szereg lat popiersiem poety opiekowała się rodzina Kościelskich. W 1940 r. pomnik przeniesiono do Bugaja. Latem 1952 r. popiersie Słowackiego ponownie umieszczono na kolumnie w Miłosławiu. W 1966 r. poddano je konserwacji, a kolejne renowacje przeprowadzono w latach 1978, 1984, 1995 i 1999. W latach 1971-1990 pieczę nad pomnikiem sprawował Dominik Poglodziński – społeczny opiekun zabytków Miłosławia i okolicy. W 1984 r. nastąpiło ponowne odsłonięcie pomnika. Od 1985 r. odbywa się co roku w Miłosławiu Wojewódzki Konkurs Recytatorski im. J. Słowackiego. Młodzież z wielkopolskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prezentuje twórczość Wieszcza oraz innych romantyków.

Narrator:

16 września 1899 roku podczas uroczystości odsłonięcia pomnika Juliusza Słowackiego w posiadłości Józefa Kościelskiego w Miłosławiu, przemówienie zatytułowane: „Mowa polska” wygłosił Henryk Sienkiewicz.

Głos:

„Opatrzność tworząc narody hojnie obsypała naszych praojców darami. Dała im obszerne i żyzne ziemie, dała im lwie i gołębie serca, dała szlachetne dusze i bystre umysły, zdolne do najgórniejszych lotów. Ale nie był to jeszcze koniec darów. Można by mniemać, że Bóg tworząc Polaków, rzekł im: Oto na domiar wszystkiego daję wam spiż, dźwięczny a niepożyty, taki z jakiego ludy żyjące przed wami stawały posągi swym bohaterom, daję wam złoto błyszczące i giętkie, a wy z tego tworzywa uczyńcie mowę waszą. I wstała ta mowa, niepożyta jak spiż, świetna i drogocenna jak złoto – jedna z najwspanialszych na świecie – i tak piękna, że chyba tylko język dawnych Helenów może się z nią porównać.

Powstali z biegiem wieków liczni mistrze słowa – i ze spiżu uczynili ramię harfy a ze złota nawiązali na nią strun – a wówczas poczęła śpiewać ta harfa polska i wyśpiewać dawną chwałę, dawne boje, dawną wiarę, dawne życie. Czasem huczała jak grzmot w górach, czasem z jeremiaszowym jękiem unosiła się nad równinami – czasem w skowronkowych tonach dźwięczała nad szarą

roztoczą pól – błogosławiąca i błogosławiona, czysta jak łza, Boża jak modlitwa, słodka jak miłość.

Aż przyszedł wreszcie największy z mistrzów Mickiewicz i położywszy na strunach swe natchnione dłonie, wydostał z nich takie jeszcze dźwięki, o których nie wiedziano przed nim. Pieśń jego kończyła się aż gdzieś „na niebios progu”, tak doskonale i prawie nadziemsko, że wówczas nawet, gdy grać przestawał „...wszystkim się zdawało, Że wielki mistrz gra jeszcze, a to echo grało” Echo serc polskich!! I wygrał szum naszych lasów, plusk naszych rzek i dżdżów, grom naszych burz, pieśni naszego ludu, dawidowe hymny nadziei i łkania piersi człowieczej po utraconem szczęściu – i wszystko, co nasza myśl mogła pojąć, serce odczuć a dusza wyobrazić jako wzniosłe i najpiękniejsze pod słońcem.

Więc zdawać się mogło, że po nim i obok niego nikt nie zdoła już nic dodać tej mowie, że osiągnęła już szczytu i że ozdoby, a doskonałości nikt nie potrafi jej przysporzyć.

A jednak znalazł się poeta, który to uczynił – i to jest właśnie on, którego rysy widzicie dziś wykute w marmurze dłonią mistrza.

„Lećcie u zorzy prosić purpury,
„Perłę u róży, szafiru u chmury,
„A może gdzie zawieszona
„Na niebie tęczowa nić,
„Tę tęczę wziąć na wrzeczona
„I wić i wić i wić!...”

Tak jest. On to uczynił! On nabrał pełnymi garściami perłę, szafirów, purpury, tęczowych blasków, olśniewających brylantów i obsypał i przyozdobił nimi tę naszą harfę tak hojnie, tak bez miary, że stanęła przed nim i przed nami w nieznanym dotychczas przepychu, blasku i majestacie – niby Harfa-Królowa, przed którą gną się kolana ludu i chyla się czoła, jak ongi przed harfą Dawida.

I oto część jego chwały, jego zasługi, jego wielkości. Pokolenia będą czerpały z tych skarbów, pokolenia będą się pytały ze zdumieniem i podziwem, jak zdołał i mógł to uczynić. A przecie uczynił! Zdołał, bo poezja w jego duszy była jak nieprzebrane wody mórz, a mógł, bo tylko umarłym na nic skarby i klejnoty. – Przed żywą królową zawsze można uderzyć czołem i przynieść jej, co się ma najdroższego w ofierze – ta zaś królowa, którą on obdarzył, była i będzie nie tylko żywa, ale i nieśmiertelna. Cześć jej i pocie!”

Narrator:

Wiersz Barbary Płacheckiej, poetki z Miłostawia pt. *Jesień Juliuszowi Słowackiemu*.

Głos:

Złote liście pod nogami
Tak jesiennie nam szeleszczą
Mgła się snuje ulicami,
Ścieląc welon wczesnym zmierzchom.

Nasz kościółek w noc wtulony
W sennej ciszy sobie drzemie,
Na dzwonnicy śpią już dzwony,
Zmrok witraże odkrył cieniem.

Jesień parkiem gdzieś wędruje,
Przed Juliuszem głowę schyla,
Liść mu złoty podaruje
I ostatni lot motyla.

Stary dąb też liście roni
I zaczyna swe gawędy,
Zetrze z czoła Juliuszowi,
Cień zadumy z mroku przędzy.

Tylko tuje wciąż zielone,
Juliuszowi coś tam szepcą
W noc jesienną otulone,
Szerząc sławę jego wierszom.

Bibliografia:

a. Pozycje zwarte

1. BENIOWSKI : kryzys indywidualizmu romantycznego / Stefan Treugutt; [red. nauk. Zofia Stefanowska]; Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. – Wyd. 2 popr. – Warszawa : Wydaw. IBL, 1999. – 267 s.
2. EWANGELIJA i nieszczęście / Ireneusz Opacki // W: Poezja romantycznych przełomów : szkice. – Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1972. – 198 s. – (Z dziejów form artystycznych w literaturze polskiej; t. 28)
3. JULIUSZ Słowacki / Alina Witkowska // W: Romantyzm / Alina Witkowska, Ryszard Przybylski. – Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 1997. – 743 s. – (Wielka historia literatury polskiej)
4. JULIUSZ Słowacki / Stanisław Makowski. – Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 1987. – 190 s. : il. – (Małe Portrety Literackie)

5. JULIUSZ Słowacki: dzieje twórczości / Juliusz Kleiner; wstęp i oprac. Jerzy Starnawski. T. 1-4. – Kraków : Wydaw. Literackie, 1999. – 4 t. (277; 334; 302; 680 s.)
6. JULIUSZ Słowacki od duchów / Marta Piwińska. – Warszawa : PEN, 1992. – 502 s.
7. JULIUSZ Słowacki pyta o godzinę / Jarosław Marek Rymkiewicz. – [Wyd. 2]. – Warszawa : „Czytelnik”, 1989. – 402 s.
8. JULIUSZA Słowackiego rym błyskawicowy : analizy i interpretacje : praca zbiorowa / pod red. Stanisława Makowskiego. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1980. – 175 s.
9. LIRYKA w pełni romantyczna : szkice o wierszach Słowackiego / Czesław Zgorzelski. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1981. – 263 s.
10. O ŻYCIU i dziełach Juliusza Słowackiego opowiedział... : w setną rocznicę urodzin : 1809-1909 / Wiktor Hahn. – Brody : Nakł. Księg. Feliksa Westa, 1909. – 103 s.
11. POEZJE i listy wybrane / Juliusz Słowacki; wyb., oprac. Paweł Hertz. – Wyd. 2. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1953. – 173 s.
12. SŁOWACKI / Alina Kowalczykowa. – Wyd. 2 uzup. – Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1999. – 435 s. : il.
13. SŁOWACKI – encyklopedia / Jarosław Marek Rymkiewicz. – Warszawa : „Sic”, 2004. – 573 s.
14. SŁOWACKI mistyczny : propozycje i dyskusje symposium, Warszawa, 10-11 grudnia 1979 / pod red. Marii Janion i Marii Żmigrodzkiej. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1981. – 414 s. – (Z Prac Instytutu Badań Literackich PAN)
15. SŁOWACKI : opowieść biograficzna / Zbigniew Sudolski. – Warszawa : „Ancher”, 1996. – 366 s. : il.
16. SŁOWACKI: romans życia / Paweł Hertz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1961. – 317 s. – (Ludzie Żywi; nr 1)
17. SŁOWACKI w oczach krytyka / Wojciech Natanson. – Warszawa : Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury, 1983. – 152 s.
18. SŁOWACKI w Wielkopolsce : szkice i materiały / Jarosław Maciejewski. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1955. – 239 s. – (Studia Historycznoliterackie / red. Jan Kott; 27)
19. SZATANIOŁ : powikłane życie Juliusza Słowackiego / Jan Zieliński. – Warszawa : „Świat Książki”, 2000. – 275 s. : il.
20. WIERSZE i poematy : wybór / Juliusz Słowacki. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1971. – 465 s. – (Biblioteka Klasyki Polskiej i Obcej)

21. WYBÓR poezji / Juliusz Słowacki; oprac., wstęp Mieczysław Jastrun. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1949. – 123 s. – (Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych / red. Kazimierz Budzyk)
22. ŻYŁEM z wami, cierpiałem i płakałem z wami / E. Gajewicz, M. Stefaniak. – Miłostów 2009

b. Artykuły

1. DZIEJE pierwszego pomnika Juliusza Słowackiego / R. Nader // *Wiadomości*. – 1976, nr 12
2. ECHO serc polskich / Aka // *Katolik*. – 1984, nr 10
3. JUBILEUSZ miłostowski pomnika / E. Nadolski // *Wielkopolska*. – 1989, nr 23
4. ODSŁONIĘCIE pierwszego pomnika Juliusza Słowackiego / A. Niemojewski // *Tygodnik Ilustrowany*. – 1899, nr 39
5. ODSŁONIĘCIE pierwszego pomnika J. Słowackiego / A. Rembowski // *Tygodnik Kulturalny*. – 1899, nr 40
6. ODSŁONIĘCIE pomnika J. Słowackiego / F. Hoesick // *Kraj*. – 1899, nr 37
7. POMNIK Słowackiego w Miłostawiu / W. Spasowicz // *Kraj*. – 1899, nr 38
8. Z MIŁOSŁAWSKICH wrażeń / M. Gawalewicz // *Kraj*. – 1899, nr 38

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

BOGACZ Jarosław

Gniezno : katedra i zabytkowe kościoły / red. Agnieszka Kwaśnik; fot. Jerzy Andrzejewski. – Gniezno: Prymasowskie Wydaw. Gaudentinum, 2009. – 55 s. : fot.

Historia i przewodnik dla zwiedzających.

CYSTERSKI Szlak Rowerowy : [przewodnik] / tekst Andrzej Kaleniewicz; fot. Andrzej Kaleniewicz; red. mapy Pietruska & Mierkiewicz Sp. z o.o. Wydaw. i Bank Geoinformacji. – Wyd. 2 popr. – Murowana Goślina: Związek Międzygminny Puszcza Zielonka, 2008. – 91 s. : fot., mapa

Tytuł okładki: Cysterski Szlak Rowerowy w północnej Wielkopolsce : Poznań – Owińska – Wągrowiec – Tarnowo Pałuckie – Łekno

Uzupełniona edycja przewodnika turystyczno-krajoznawczego po miejscowościach położonych na terenie Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka.

[CZTERDZIEŚCI pięć] 45 lat doświadczeń polowego z zakresu ochrony roślin w Winnej Górze (1963-2008) / oprac. Pankracy Bubniewicz; red. Tadeusz Praczyk, Stefan Pruszyński. – Winna Góra; Poznań: Instytut Ochrony Roślin Państwowy Instytut Badawczy, 2008. – 37 s. : fot., wykr.

Historia miejscowości i doświadczeń polowego w Stacji Doświadczalnej poznańskiego Instytutu Ochrony Roślin Winnej Górze.

DŁUŻAK Zdzisława

Dolsk moje miasto : między dawnymi a nowymi wieki. – Poznań: Wydaw. Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, 2009. – 200 s. : fot., mapki

Historia Dolska i okolic. M.in. opis turystycznych szlaków pieszych i rowerowych. Publikacja wydana z okazji 650-lecia miasta.

[DZIESIĘĆ] 10 lat powiatu poznańskiego / red. Tomasz Morawski [i in.]. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2008. – 198 s., [8] s. tabl. : fot., tab.

Podsumowanie działalności samorządu terytorialnego w powiecie poznańskim w latach 1998-2008.

[DZIEWIĄTY] IX Leszczyński Plener Malarski Leszno w barwach lata / oprac. Izabela Topczewska; tłum. Katarzyna Stańco. – Leszno: Stowarzyszenie Kupców Leszczyńskich, Muzeum Okręgowe w Lesznie, 2008. – Teka, [15] k. : il.

Obrazy Leszna na kolorowych pocztówkach. Tekst także w jęz. angielskim.

FUNKCJONOWANIE zbiorowisk planktonu w zróżnicowanych siedliskowo drobnych zbiornikach wodnych Wielkopolski : praca zbiorowa / pod red. Natalii Kuczyńskiej-Kippen. – Poznań: Bonami, 2009. – 504 s., [4] s. tabl. : fot., tab., wykr.

Wyniki badań naukowych poświęconych florze i faunie niewielkich zbiorników wodnych w Wielkopolsce.

GNIEZNO : ABC... : [informator] / Urząd Miejski w Gnieźnie. Miejskie Centrum Innowacji i Promocji; fot. J. Andrzejewski [i in.]. – Poznań: Libro, [b.r.]. – [26] s. : fot. : il.

Publikacja wydana także w wersji angielskiej i niemieckiej.

GNIEZNO : informator turystyczny / Urząd Miejski w Gnieźnie. Miejskie Centrum Innowacji i Promocji. – Poznań: Libro, [b.r.]. – [20] s. : fot. : il.

Miniaturowa publikacja wydana także w wersji angielskiej, niemieckiej i rosyjskiej.

GNIEZNO : nocne impresje : [album]. – Poznań: Libro, [b.r.]. – [12] s. : fot. Wybór fotografii nocnych widoków miasta. Publikacja wydana także w wersji angielskiej i niemieckiej.

GÓRSKA-ZABIELSKA Maria

Ogródek Petrograficzny Wielkopolskiego Parku Narodowego w Jeziorach : [informator] / fot. Jarosław Wyczyński. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2008. – 22 s. : fot.

Zbiór skał i głazów narzutowych.

GÓRZYŃSKI Makary

Zabytki miasta Turku i powiatu tureckiego / red. Stanisława Górzyńska, Wanda Grzeszkiewicz; Miejska Biblioteka Publiczna im. Włodzimierza Pietrzaka w Turku. – Turek: MBP, 2009. – (Bibliotheca Turcoviana; nr 9)

T. 1, Miasto Turek. – 413 s. : fot., il.

T. 2, cz. 1, Rezydencje powiatu tureckiego / współpraca Ryszard Kaszyński, Mariusz Kaszyński. – 566 s. : fot.

Historia i architektura zabytkowych budowli, parków i cmentarzy na tle dziejów Turku i poszczególnych miejscowości powiatu.

JĘDRASZEWSKI Marek

Teczki na Baraniaka. – Poznań: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Wydaw. Bonami, 2009

T. 1, Świadek. – 582 s. : fot.

T. 2, Kalendarium działań SB. – 627 s. : fot.

Biografia arcybiskupa poznańskiego, Antoniego Baraniaka (1904-1977) w świetle dokumentów Służby Bezpieczeństwa.

KATEDRA : [informator] / red. Izabella Gustowska, Krzysztof Łukomski, Justyna Ryczek; tłum. Anna Celer, Agnieszka Matkowska, Krzysztof Łukomski. – Poznań: Wydaw. Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu, 2007. – 58 s. : fot., portr.

Katedra Intermediów Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu. M.in. wybór biogramów artystów, pedagogów i teoretyków współpracujących z uczelnią.

KOR-WALCZAK Eligiusz

Baśnie i legendy. – Wyd. 4. – Kalisz: Edytor, 2009. – 127 s. : il.

Zbiór bogato ilustrowanych baśni i legend dot. ziemi kaliskiej.

KORDUBA Piotr

Sołacz : domy i ludzie : [album]. – Poznań: Wydaw. Miejskie, 2009. – 294 s. : fot., il., portr. – (Biblioteka Kroniki Miasta Poznania)

Historia i dzień dzisiejszy osiedla oraz jego mieszkańców ilustrowana dawnymi i współczesnymi fotografiami.

KOŚCIAŃSKI Zdzisław, TOMKOWIAK Eligiusz

Mieszkańcy gminy Dopiewo w Powstaniu Wielkopolskim w latach 1918-1919. – Dopiewo: Urząd Gminy Dopiewo, Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Zarząd Główny w Poznaniu, 2009. – 136 s. : fot., il., portr.

Przebieg powstania, tradycje powstańcze i obchody rocznic oraz biogramy powstańców.

KOŚCIELNIAK Maciej

Gdzie spać, gdzie jeść : Puszcza Zielonka – praktyczny przewodnik. – Murwana Goślina: Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”, 2008. – 59 s.

Baza noclegowa i gastronomiczna na terenie Puszczy Zielonka w układzie według gmin.

KOWALSKI Jacek

Podróż do dwunastu drewnianych kościółków : [album] / fot. Mikołaj Potocki. – Murowana Goślina: Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”, 2008. – 242 s. : fot.

Tytuł okładki: Jacka Kowalskiego podróż do dwunastu drewnianych kościołów

Historia i zabytki kościołów drewnianych w miejscowościach położonych na terenie Puszczy Zielonka.

KÓRNIK : Kórnik – nieważne jakie „u”, ważne że to tu! : [informator] / Urząd Miejski w Kórniku. – [B.m., b.r.]. – 22 s. : fot., il.

KRUSZYNA Andrzej

Pieszko rowerem samochodem po Szamocinie i okolicy : lokalny esej krajoznawczo-turystyczny „Nasze Dobre”. – Szamocin: Urząd Miasta i Gminy Szamocin, 2009. – 150 s. : fot., il., mapy

Trasy wycieczek turystyczno-krajoznawczych.

KSIĄDZ Prałat Józef Sieradzan 1912-1996 / red. Sławomir Kęszka. – Kalisz: Edytor, 2009. – 210 s. : il. – (Materiały do Dziejów Diecezji Kaliskiej; 2)

Drugie, poprawione wydanie monografii poświęconej proboszczowi parafii pw. św. Gotarda w Kaliszu.

KSIAŻKIEWICZ-BARTKOWIAK Danuta, SKUTECKI Jakub

Miasto z wizją : Poznań w dwudziestoleciu międzywojennym : [album]. – Poznań: Wydaw. Miejskie, 2009. – 237 s. : fot., pl.

Wybór fotografii z komentarzem.

KUŹMIŃSKI Andrzej

Przewodnik kulinarny Gościnnej Wielkopolski. – Pępowo: Fundacja „Gościnna Wielkopolska”, [b.r.]. – 67 s. : fot.

Przewodnik turystyczno-kulinarny po dziewięciu gminach południowo-zachodniej Wielkopolski.

LEGENDY gnieźnieńskie / zebrała i oprac. Danuta Szulczyńska; il. Agnieszka Korfanty. – Wyd. 3. – Gniezno: „Gaudentinum”, 2008. – 51 s. : il.

Wybór dwunastu legend dot. Gniezna.

LEWEK Mateusz

Historia służb porządku publicznego na ziemi kępińskiej w latach 1919-2009. – Kępno: Komenda Powiatowa Policji w Kępnie, 2009. – 170 s. : fot.

Historia i działalność organów bezpieczeństwa publicznego na ziemi kępińskiej.

LOKALNA Grupa Działania Wrota Wielkopolski / Fundacja Wrota Wielkopolski. – Baranów, 2008. – 32 s. : fot., il.

Działalność stowarzyszenia na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w gminach powiatu kępińskiego.

MAŁYSZKO Stanisław

Jedlec na przestrzeni wieków. – Kalisz: Wydaw. „Edytor”, 2009. – 234 s. : fot., il., portr.

Monografia miejscowości. W aneksach trzy dokumenty z dziejów wsi.

MAZURKIEWICZ Sebastian

Nekla : historia miasta 1405-2005 : monografia na jubileusz 600-lecia. – [Wyd. 2 popr. i uzup.]. – Września; Nekla: Urząd Miasta i Gminy w Nekli, 2007. – 121 s. : fot., il.

Na okładce rok wydania 2008

Poprawione i uaktualnione wznowienie monografii wydanej w 2005 roku. W aneksach m.in. wykazy członków władz samorządowych w latach 1973-2006, duchownych związanych z parafią św. Andrzeja Apostoła od 1405 roku oraz tablice genealogiczne dziedziców dóbr rycerskich Nekla.

MUZEUM Poznania : przewodnik / red. Małgorzata Jańczak; fot. K. Kucharska [i in.]. – Poznań: Wydaw. Kwartet sp. jw., 2009. – 52 s. : fot., il.

Lokalizacja, historia i zbiory poznańskich muzeów.

MUZEUM Przyrodniczo-Łowieckie w Uzarzewie Oddział Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie : [informator] / tekst Zdzisław Makarewicz; fot. Henryk Błachnio, Zdzisław Makarewicz. – Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, 2007. – 16 s. : fot.

NOWY Tomyśl : miasto i gmina : [informator] / Biuro Promocji Urzędu Miejskiego w Nowym Tomyślu. – Bydgoszcz: Agencja Promocyjno-Wydaw. „Unigraf”, 2007. – 23 s. : fot., pl.

PARAFIA pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej w Ostrorogu / tekst Waldemar Hanas; fot. Ilona Kubis; oprac. graf. Maria Sobczyk-Piętka, Ryszard Rachelski. – Ostroróg: Parafia Rzymskokatolicka pw. NMP Wniebowziętej, [2008]. – 30 s. : fot.

Historia parafii oraz architektura i wystrój wnętrza zabytkowego kościoła parafialnego.

PIERWSZY Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009) : prawo diecezjalne kościoła kaliskiego / red. Jacek Bąk, Nikodema Buerger. – Kalisz: Kuria Diecezjalna, 2009. – 425 s. : fot.

Dokumenty synodu w zakresie prawa diecezjalnego.

PIOTROWSKA Eliza

Poznaj Trakt Królewsko-Cesarski. – Poznań: Wydaw. Miejskie, [b.r.]. – [12] s. : il.

Wierszowany przewodnik historyczno-turystyczny dla dzieci.

POWIAT wolsztyński : słońce, jeziora, lasy : przewodnik turystyczny / tekst Bogdan Kucharski; fot. Krzysztof Oleksiak; Starostwo Powiatowe w Wolsztynie [i in.]. – [Wolsztyn], 2008. – 126 s. : fot., mapy

Walory krajoznawcze miejscowości i trasy turystyczne po Wolsztynie i powiecie wolsztyńskim.

POWSTAŃCY wielkopolscy... : biogramy uczestników powstania wielkopolskiego 1918/1919 / pod red. Bogusława Polaka. – Poznań: Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Zarząd Główny, 2008. – Portr.

T. 4. – 255 s.

T. 5. – 222 s.

Kontynuacja publikacji wydawanej od 2005 roku.

POZNAŃSKA szkoła. Na całe życie : informator akademicki. – Poznań: Urząd Miasta Poznania, [2008]. – 30 s. : fot.

Oferta Poznania dla środowiska akademickiego.

PROGRAM LLP-Erasmus na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu : przewodnik dla studentów i wykładowców / rys. Błażej Tomczak. – Poznań, 2008. – 47 s. : il.

Możliwości i perspektywy wymiany zagranicznej wynikające z udziału uczelni w programie LLP-Erasmus.

PROLEGOMENA do ochrony obiektów architektonicznych i zespołów urbanistycznych Poznania XX wieku / Hanna Grzeszczuk-Brendel [i in.]; red. Aleksandra Springer. – Poznań: Wydaw. Politechniki Poznańskiej, 2008. – 85 s. : fot., pl., tab.

Problemy ochrony konserwatorskiej obiektów architektury i zespołów urbanistycznych w Poznaniu powstałych w XX wieku. Wyniki analizy kryteriów wyboru.

PUSZCZA Zielonka i okolice : ścieżki dydaktyczne : praktyczny przewodnik wycieczek przyrodniczo-historycznych wraz z kartami pracy. – Murowana Goślina: Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”, 2008. – 116 s. : fot., il., mapy

Opis czterech ścieżek dydaktycznych wyznaczonych na terenie Puszczy Zielonka.

RADOMSKA Arleta

Każde pokolenie ma własny czas... : czterdzieści lat Szkoły Podstawowej im. majora Henryka Sucharskiego w Licheniu Starym (1968-2008) / Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie. – Konin: Wydaw. PWSZ w Koninie, 2009. – 125 s. : fot., portr.

Monografia Szkoły Podstawowe w Starym Licheniu. M.in. wykazy i wspomnienia nauczycieli i absolwentów szkoły.

RUTOWSKA Maria

Lager Główna : niemiecki obóz przesiedleńczy na Główniej w Poznaniu dla ludności polskiej (1939-1940) / red. Hanna Różanek; oprac. graf. Ewa Wąsowska. – Poznań: Instytut Zachodni, 2008. – 662 s. : fot., pl. – (Documenta Occupationis; 16)

Monografia obozu przesiedleńczego na Główniej w Poznaniu zawiera listy transportowe w układzie alfabetycznym uzupełnione indeksami polskich i niemieckich nazw miejscowości i ulic oraz wyborem dokumentów.

SKOMPROMITOWAĆ... czyli Kwestionariusz Ewidencyjny krypt. „Tokarz” : dokumenty / wstęp i oprac. Waldemar Handke. – Poznań; Leszno: Instytut im. gen. Stefana „Grota” Roweckiego w Lesznie, 2009. – 151 s. – (Biblioteka „Grota”; t. 27)(Źródła do Dziejów „Solidarności” w Dokumentach SB; t. 2)

Dokumenty Służby Bezpieczeństwa dotyczące działacza NSZZ „Solidarność” w Oddziale Wojewódzkim Stowarzyszenia PAX w Lesznie, Henryka Żukowskiego wytworzone w latach 1980-1985.

SŁOWNIK biograficzny Śremu / pod red. Danuty Płygawko i Adama Podsiadłego. – Śrem: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. H. Świącickiego w Śremie, 2008. – 413 s. : portr.

Ponad trzysta biogramów osób zasłużonych w dziejach miasta.

SPACEREM po Gnieźnie / Urząd Miejski w Gnieźnie. Miejskie Centrum Innowacji i Promocji; fot. J. Andrzejewski [i in.]. – Poznań: Libro, [b.r.]. – [12] s. : fot. : il., mapa

Informator turystyczny. Publikacja wydana także w wersji angielskiej i niemieckiej.

ŚLIWIŃSKI Eugeniusz

17 Pułk Ułanów Wielkopolskich : geneza – organizacja – działania bojowe. – Leszno: Wydaw. Instytutu im. gen. Stefana „Grota” Roweckiego, 2008. – 655 s. : il.

Monografia garnizonu w Lesznie w latach 1921-1939.

[TRZYDZIEŚCI] 30 lat Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza w Poznaniu / red. Anna Surzyńska-Błaszak; fot. Marek Machay [i in.]. – Poznań: Biblioteka Raczyńskich, 2008. – 93 s. : fot., il.

Historia fundacji poznańskiego kolekcjonera, Ignacego Mosia i dzieje muzeum.

W CIENIU wronczyńskiego dworu / materiały zebrali i oprac. Daromiła Wąsowska-Tomawska i Jerzy Grupiński. – Pobiedziska: Salon Artystyczny im. Jackowskich, 2009. – 109 s. : fot., il., portr.

Historia oraz działalność artystyczna i literacka Salonu Artystycznego im. Jackowskich we Wronczynie w latach 1924-1934 i Pobiedziskach w latach 1995-2009.

WĘDRÓWKI po dawnym Pleszewie : [album] / tekst Andrzej Przybysz; zespół red. Witold Hajdasz [i in.]. – Pleszew: Muzeum Regionalne w Pleszewie, Urząd Miasta i Gminy Pleszew, 2009. – 131 s. : fot.

Przewodnik historyczno-krajoznawczy po mieście ilustrowany dawnymi pocztówkami.

WIELKOPOLSKIE drzewa : [album] / tekst i fot. Krzysztof Borkowski; mapki Radosław Przebitkowski. – Poznań: Netbox Sp. z o.o., 2009. – 351 s. : fot., mapy

Opis i kolorowe fotografie najciekawszych okazów drzew w Poznaniu i Wielkopolsce.

WOJEWÓDZTWO wielkopolskie : podregiony, powiaty, gminy : 2008 / red. Grażyna Soja. – Poznań: Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2008. – 427 s. : tab. Informacja statystyczna w układzie terytorialnym.

Z BIEGIEM rzek : przyroda powiatu złotowskiego : [album] / zespół red. Michał Argasiński [i in.]; fot. Robert Antosz [i in.]; Starostwo Powiatowe w Złotowie. – Złotów: „Leszczyńscy” s.c., 2009. – 88 s. : fot., mapy
Flora i fauna dolin rzek i jezior na terenie powiatu.

ZARYS dziejów wielkopolskiego harcerstwa akademickiego : praca zbiorowa / pod red. Wojciecha Kossowskiego i Tomasza Kozika; Alfons Alchimowicz [i in.]. – Poznań: Komisja Historyczna Chorągwi Wielkopolskiej ZHP, 2008. – 459 s. : fot., il.

Monografia historyczna organizacji w Poznaniu i Wielkopolsce od 1919 roku.

ZWYCIĘSKI Czerwiec '89 w regionie kępińskim – ludzie i wydarzenia / red. Włodzimierz Mazurkiewicz. – Kępno: Kępińskie Towarzystwo Edukacyjne „Droga”, 2009. – 258 s. : fot., il., portr.

Opracowania, materiały i wspomnienia dot. NSZZ „Solidarność” i wyborów parlamentarnych w regionie kępińskim w 1989 roku w dwudziestą rocznicę wydarzeń.

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(czerwiec–sierpień 2009)

W miesiącach wakacyjnych dzieci mogły skorzystać z bogatej oferty bibliotek. Najczęściej było to głośne czytanie, gry, zabawy, konkursy oraz różnego rodzaju zajęcia plastyczne. W czerwcu obchodzono Dzień Dziecka i VIII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom. Regularnie odbywały się spotkania Dyskusyjnych Klubów Książki.

Czerwiec

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Spotkanie autorskie z Agnieszką Gil z Wrocławia, autorką opowiadań i wierszyków dla dzieci
- Wystawa amazonek „Niejedna z jedną”
- Mała Galeria Wielkich Umiejętności – haft gobelinowy „Jezus w cierniowej koronie”

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Spotkanie autorskie z Kirą Gałczyńską

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- Spotkanie z historią ph. „Tajemnice poczty Matejki”

Gniezno

- „3 czerwca 1979 r. w historii Gniezna” – wystawa fotografii Władysława Nielipińskiego zorganizowana przy współpracy z WBPiCAK w Poznaniu

Gostyń

- Spotkanie autorskie z Kirą Gałczyńską
- Podsumowanie konkursu plastycznego i wystawa pokonkursowa „Patroni szkół”
- Finał konkursu dla szkół podstawowych i gimnazjalnych „Wiem więcej o ziemi gostyńskiej”

Jaraczewo (pow. Jarocin)

- Dobre wychowanie – spotkanie z Grzegorzem Kasdepke, gry i zabawy z Kubą i Bubą, czytanie dzieciom (Filia w Górze)
- Wieczór strasznych historii (Filia w Górze)

Jarocin

- Tydzień Kultury Regionalnej – spotkania młodzieży z Tadeuszem Zyskiem, Eugenią Wieczorek i Piotrem Piotrowiczem (Biblioteka Główna w Pałacu Radolińskich)
- Noc w Bibliotece – ochotnicy spędzali noc w bibliotece na poszukiwaniu kwiatu paproci (Biblioteka Główna w Pałacu Radolińskich)
- „Nie połykaj języka!” – projekt realizowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:
 - ~ Dwa spotkania z Ernestem Bryllem – dla młodzieży, dla dorosłych (Filia nr 1 „Pod Ratuszem”)
 - ~ Tuwimowo – konkurs dla młodzieży gimnazjalnej na współczesną interpretację tekstów Juliana Tuwima (Filia nr 1 „Pod Ratuszem”)

- „Aktywni 50+” – spotkanie członków Stowarzyszenia na Rzecz Witaszyc oraz Klubu Dyskusyjnego (Filia w Witaszyczach)

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Wystawa książek pt. „Z książką poznasz cały świat”. Zaprezentowano albumy i przewodniki po całym świecie (Filia w Dubinie)
- Konkurs recytatorski dla dzieci przedszkolnych pod hasłem „Czy to Tuwim, czy to Brzechwa, niech w pamięci naszej przetrwa”
- Spotkania z dziećmi pod hasłem: „Ahoj żeglarze! – pożeglujmy razem”, „Kwiatowy raj w literaturze i na patyku”, „Policjant przyjacielem dzieci” (MBP i Filia w Szkaradowie)

Kalisz

- Kaliskie Targi Książki i Sztuki ART.POPIS – współorganizator Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka w Kaliszu
- Przedstawienia „Kopciuszek” i „Pan kotek był chory” przygotowane przez uczniów SP nr 16 (Filia nr 1, Oddział dla dzieci)
- Zawodzie – przeszłość i teraźniejszość – lekcja historyczna z archeologiem Leszkiem Ziąbką – dwa spotkania (Filia nr 9)
- „Strofy znad Prosn” – XV edycja konkursu recytatorskiego (Filia nr 2)
- „Moje ulubione zwierzęta” – konkurs dla osób niepełnosprawnych (Filia nr 3)
- Wystawy:
 - ~ „Mecenatek wydawniczy miasta Kalisza w latach 2000-2008”
 - ~ „Kalisz – moje miasto” – wystawa książek o Kaliszu oraz prac plastycznych dzieci z Przedszkoli nr 25, 28 i 30 (Filia nr 1, Oddział dla dzieci)
 - ~ „Historia Kalisza w zbiorach Filii nr 4” (Filia nr 4)
 - ~ „Kalisz nieznan?” – wystawa fotograficzna z okazji Święta Miasta (Filia nr 5)
 - ~ „Calisiana w księgozbiorze Filii nr 7” (Filia nr 7)
 - ~ „Kalisz – portret miasta. Słowo i obraz” (Filia nr 9)

Kępno

Powiatowa Biblioteka Publiczna:

- Promocja książki „Zwycięski czerwiec '89 w regionie kępińskim – ludzie i wydarzenia”. Książka powstała by upamiętnić Czerwiec '89, gdy rodziła się niepodległa Polska, a na tle wielkiej historii pokazać wydarzenia i ludzi Ziemi Kępińskiej. W spotkaniu wzięli udział autorzy publikacji.

Samorządowa Biblioteka Publiczna:

- Rozstrzygnięcie i otwarcie wystawy IX Konkursu Fotograficznego „Ziemia Kępińska w obiektywie”

- Konferencja nauczycieli historyków regionalistów, której tematem była „II wojna światowa na byłym pograniczu polsko-niemieckim”, zorganizowana we współpracy z Dolnośląskim Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym we Wrocławiu
- Plenerowa wystawa fotografii z cyklu „Ziemia Kępińska w obiektywie” podczas obchodów Dni Kępna

Kłeco (pow. Gniezno)

- „Motyle, motyle... jest ich na świecie tyle...” – konkurs plastyczny dla dzieci

Kotlin (pow. Jarocin)

- Czy znasz Kotlin? – konkurs wiedzy
- Sławoszew wczoraj i dziś – konkurs plastyczny (Filia w Sławoszewie)
- Poznajemy nasze okolice – rajd rowerowy (Filia w Sławoszewie)

Koźmin (pow. Krotoszyn)

- XIV edycja konkursu wiedzy o Ziemi Koźmińskiej:
 - ~ „Legends i podania Ziemi Koźmińskiej” – konkurs dla dzieci ze szkół podstawowych
 - ~ „Koźmin Wlkp. w czasie II wojny światowej i okupacji hitlerowskiej 1939-1945” – konkurs dla młodzieży z gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych

Krotoszyn

- „Zawsze aktywni” – leśny piknik z literaturą; zajęcia dla grupy seniorów przy ognisku w lesie
- VIII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom – Cały Krotoszyn Czyta Dzieciom:
 - ~ Władze miasta opowiadają o swoich książkach z dzieciństwa i czytają dzieciom – wspólne czytanie „Lokomotywy” Juliana Tuwima
 - ~ „Zawsze aktywni” – harcerze czytają dzieciom
 - ~ Rycerze czytają dzieciom – spotkanie z Bractwem Rycerskim Ziemi Kaliskiej Poczet Wierzbiety z Krotoszyna
 - ~ Motocykliści, strażacy i policjanci czytają dzieciom, m.in. spotkanie z motocyklistami z Klubu Motocyklowego Ignis-Ardes
 - ~ Leśnicy czytają dzieciom – piknik z książką „W Stumilowym Lesie” – wyjazd z dziećmi do Szkółki Leśnej w Kuklinowie; wspólne czytanie bajek i wierszy o tematyce ekologicznej
- Bajki na dobry i zły humor; spotkanie z bajką terapeutyczną – Kinga Wojciechowska „Tuptuś na wielkiej wyprawie” – problem oddalania się bez opieki dorosłych

- Wystawa pokonkursowa prac dzieci ph. „Dlaczego warto odwiedzić Krotoszyn”

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Jak zbudowana jest książka” – prezentacja multimedialna dla dzieci
- „Książka w życiu człowieka” – zajęcia z biblioterapii dla dzieci
- „Zdrowie z pola, łąk i miedzy” – spotkanie regionalne (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- Wieczór wspomnień poświęcony Edwardowi Stachurze (Filia w Pawłowicach)

Leszno

- Wystawy:
 - ~ „W cieniu Everestu” – wystawa fotografii Doroty i Krzysztofa Wodeckich („Galeria Recto Verso” i „Galeria za Regałami”) (również w lipcu)
 - ~ „Spojrzenie wstecz” – 60. rocznica powstania Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lesznie („Galeria za Regałami”)
 - ~ „Fanfan Tulipan w Lochach” – plakaty z kolekcji Jacka Jaroszyka („Galeria Lochy”)
- Marsz nieprotestacyjny ulicami Leszna z okazji Bookcrossingu – VI Święta Wolnych Książek, podczas którego dzieci i młodzież rozdawała mieszkańcom książki
- Spotkanie dla młodzieży z Arkadiuszem Niemirskim, autorem książek dla młodzieży i dorosłych, kontynuatorem serii o „Panu Samochodziku”
- „W cieniu Everestu” – spotkanie z cyklu „Wokół Globusa”, połączone z otwarciem wystawy fotograficznej Doroty i Krzysztofa Wodeckich
- Spotkanie dla dzieci z Krystyną Gryś

Luboń (pow. Poznań)

- „Jaś i fasola” – przedstawienie dla dzieci w wykonaniu Teatru ART-RE z Krakowa
- „Jak we śnie – w kresce, płamie i glinie świat zaklęty” – wernisaż prac dziecięcych wykonanych przez dzieci uczestniczące w działaniach plastycznych „Kolorowe malowanie”

Łubowo (pow. Gniezno)

- Wystawa książek – Rok Astronomii – Mikołaj Kopernik i jego dzieło

Nowy Tomyśl

- Z cyklu: „Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne”: Muzyczna podróż przez kraje i kontynenty – koncert Duetu Saxodeon (Robert Matuszewski – saksofon, Piotr Słociński – akordeon)

- „Pociąg do książki, czyli lokomotywą przez wiersze Tuwima” – połączone z warsztatami plastycznymi spotkania czytelnicze dla najmłodszych (Oddział dla dzieci (Filia w Bukowcu, Jastrzębsku Starym i Wytomyślu)
- „W pejzażu” – wystawa obrazów Macieja Oleksy (także w lipcu)
- „Z przyrodą na ty” – wystawa pokonkursowych prac plastycznych z WBPiCAK (Oddział dla dzieci)

Oborniki

- „Moje miasto poezją pisane” – wieczór poetycko-muzyczny
- „Moje miejsce na ziemi” – wystawa fotografii Henryka Wojtysiaka
- „Z muzyką i poezją na wakacje” – wieczór poetycko-muzyczny
- „Stąd jestem – to moja mała Ojczyzna” – wystawa pokonkursowa projektu edukacyjnego realizowanego przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Obornickiej

Opatów (pow. Kępno)

- „Jan Paweł II (Wielki)” – wystawa (wspólnie z towarzystwem Genius Loci) (Filia Siemianice)

Opatówek (pow. Kalisz)

- Rajd pieszy dla dzieci 7-12 lat Opatówek – Trojanów na powitanie wakacji. Gry i zabawy, szukanie „skarbu”, czytanie fragmentów „Kubusia Puchatka”, rozpoznawanie napotkanych roślin, powrót do Opatówka wozem konnym

Orchowo (pow. Słupca)

- Spotkanie z ilustratorką Elżbietą Krygowską-Butlewską z Poznania

Piaski (pow. Gostyń)

- Zajęcia z elementami biblioterapii dla przedszkolaków prowadzone przez Halinę Radołę na podstawie bajki relaksacyjnej „Mysia – Monisia”

Pleszew

- Biblioteczny Salonik Kulturalny – wykład Krzysztofa Trybusia „Juliusz Słowacki – człowiek i twórca”

Rawicz

- Przedstawienie „Czerwony Kapturek” w wykonaniu kółka teatralnego przy Szkole Podstawowej nr 3
- Pociąg z bajkami – zabawa taneczna przy piosence „Jedzie pociąg z daleka”; „Czarodziejski worek” – losowanie rekwizytów dla dzieci – z jaką bajką kojarzy Ci się wylosowany przedmiot?; „Zabawy z książką” – odgadywanie tytułów książek

- Występ Zespołu Florentynki w przedstawieniu „Wszystkie dzieci nasze są”
- Warsztaty plastyczne – sklejanie i malowanie figur geometrycznych
- Ława Jednego Autora:
 - ~ Ken Follet
 - ~ Sigrid Undset
 - ~ Waclaw Gąsiorowski
- Galeria Jednego Obrazu: „Słoneczniki” – Krystyny Formanowicz

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z posłem Maciejem Orzechowskim – „Praca w sejmie”

Rydzyna (pow. Leszno)

- „Bajki Disneya”, „Letnie bukiety” – konkursy plastyczne (Filia w Moracze-
wie)

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Sulmierzyce w komiksie – konkurs plastyczny i wystawa prac pokonkur-
sowych z okazji Dni Sulmierzyc

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Spotkanie Ludzi Ciekawych Świata, wykład Peruwiańczyka Hectora En-
rique Bravo Chura pt. „Z muzyką przez Andy”
- Zajęcia biblioterapeutyczne dla mieszkańców DPS w Strzałkowie

Swarzędz (pow. Poznań)

- Spotkanie z Martą Fox, dla młodzieży z Gimnazjum nr 2 i 3

Święciechowa (pow. Leszno)

- „Najpiękniejszy dzienniczek lektur” – podsumowanie konkursu dla uczniów
klas I-III szkoły podstawowej

Trzcianka

- Dni Trzcianki:
 - ~ „Jak Cyganie wędrowali...” – spotkanie autorskie z Jerzym Grupińskim
(poetą poznańskim) i Różą Łakatosz (poetką romską)
 - ~ Promocja książki Marcina Starosty pt. „Krótka historia zagrodnika wiel-
kiego Michała Ziarno”
 - ~ Biblioteczne warsztaty plastyczne nawiązujące do legendy o trzcie-
kiej sarence prowadzone przez Edytę Ćwiek (plastyczkę z Poznania)
 - ~ Biblioteczna impreza czytelnicza na Placu Pocztownym ph. „Legendy
trzcieńskie czyta Antoni Birula
- „Zacząło się w Polsce 1989” – wystawa

Witkowo (pow. Gniezno)

- Konkursy w kategorii szkół podstawowych i gimnazjum:
 - ~ „Zostań mistrzem ortografii”
 - ~ „Witkowo – moje miasto”

Włoszakowice (pow. Leszno)

- Prezentacja Biblioteki i recytacja poezji okolicznościowej podczas spotkania seniorów z okazji „Dnia Matki i Ojca”

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Świetlica przyjazna uczniom z dysleksją” – wierszyki ortograficzne
- „Siła z książek płynąca” – spotkanie z mieszkańcami DPS
- „Bajkowy teatr lalek” – spotkanie z przedszkolakami (Filia Baszków)
- „Panorama Raławicka” – wystawa fotograficzna

Złotów

- „Galeria Śmiecioludów” – prace konkursowe na Euro-Eco-Meeting – wystawa
- „Drzewa – nasze skarby” – wystawa
- Warsztaty malarskie

Lipiec

Baranów (pow. Kępno)

- Wystawa broszur, katalogów pt. „Szlakami turystycznymi naszego regionu”

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Mała Galeria Wielkich Umiejętności – haft gobelinowy „Matka Boska z Aniołami”

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- I Turnus półkolonii dla dzieci i młodzieży z gminy Borek Wlkp. pt. „Zwiedzamy Wielkopolskę” – wyjazdy do Cichowa, Stawiszyna, Witaszyc, Poznania, Józefowa, Puszczykowa (II turnus w sierpniu)

Gostyń

- Wystawy (lipiec-sierpień):
 - ~ „Odkrywamy Wszechświat”
 - ~ „Chorwacja” Jagienka Kołpowska
 - ~ „Wenecja” Ryszard Warczyński
- Konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży „Kosmiczne pojazdy” (lipiec-sierpień)

Jarocin

- „Zaczytane lato” – letni maraton czytelniczy książek Ewy Nowak w ramach projektu, który Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Jarocin wspólnie ze Stowarzyszeniem Jarocin XXI realizuje ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach projektu „Literatura na scenie i ekranie” (Filia nr 1 „Pod Ratuszem”) (lipiec-sierpień)
- Podziel się z nami swoimi pasjami – „Szydełkowy pokaz mody” – wystawa ubrań dla lalek (Filia nr 1 „Pod Ratuszem”) (lipiec-sierpień)

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Filia biblioteczna w Dubinie zamieniła się w obóz – dzieci na podstawie książki pt. „Obozowe spotkanie z Franklinem” budowały obóz i spędziły dzień po harcersku (Filia w Dubinie)
- Spotkania z dziećmi pod hasłem: „Puchatkowe zakłęcia”, „Uśmiechnięte anioły na tęczyowych kropkach rosy”, „Słoneczny list z biblioteki”

Kalisz

- Wystawy:
 - ~ „Exlibris Sienkiewiczowski ze zbiorów Muzeum w Woli Okrzejskiej w 105. rocznicę wizyty pisarza w Kaliszu”
 - ~ „180. rocznica śmierci Wojciecha Bogusławskiego” (Filia nr 2)
 - ~ „Wędrówki po Wielkopolsce” (Filia nr 4)
 - ~ „*Dla wszystkich starczy miejsca pod wielkim dachem nieba... – 24 lipca 1979 zmarł Edward Stachura*” (Filia nr 9)

Kępno

Powiatowa Biblioteka Publiczna:

- Otwarcie wystawy prac kameralnych Tomasza Siwińskiego z poznańskiej Akademii Sztuk Pięknych
- II Plener malarski Dyskusyjnego Klubu Książki działającego przy Powiatowej Bibliotece Publicznej w Kępnie. Opiekę artystyczną nad plenerem objął Tomasz Siwiński. Członkowie DKK odbyli wspólną wycieczkę do domu Piotra Potworowskiego w Grębaninie

Kotlin (pow. Jarocin)

- Zrób to sam – cykl zajęć plastycznych dla dzieci (również w sierpniu)
- Mój ulubiony zwierzyniec – zajęcia plastyczne
- Podróże kształcą – quiz o parkach narodowych
- Tropiciele śladów lata – wycieczka rowerowa dla dzieci biorących udział w wakacjach w bibliotece (Filia w Sławoszewie)

- „Jak się ze mną poznali ci co w książkach mieszkali” – konkurs czytelniczy (Filia w Sławoszewie)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- Rodzinna wycieczka rowerowa do Osiecznej (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- „Wędrówki po Polsce” – wakacyjny cykl dla dzieci: głośne czytanie baśni i legend, konkursy czytelnicze i plastyczne, pogadanki, spacer wirtualny, gry i zabawy, przedstawienie teatralne
- „Wyruszamy na wakacje z psem, który jeździł koleją” – zajęcia wakacyjne dla dzieci: głośne czytanie, konkursy rysunkowe i czytelnicze, prace plastyczne, pogadanki, wycieczka rowerowa nad jezioro, gry i zabawy (Filia w Garzynie)
- „Wakacyjne spotkania z literaturą Marii Krüger” – zajęcia dla dzieci: głośne czytanie, pogadanki, konkursy czytelnicze i rysunkowe, gry i zabawy ruchowe (Filia w Nowym Belęcinie)

Leszno

- W ramach cyklu „Wielkopolska bez tajemnic pt. Uroda miejsc znanych i nieznanych – krajoznawcze wakacje w Bibliotece” – wycieczka autokarowa dla dzieci ph. „Od ziarenka do bochenka”. Motywem przewodnim wyprawy były wiatraki. Trasa: Leszno – Świąciechowa – Wilkowice – Bukówiec Górny – Osieczna – Tworzanice – Rydzyna

Luboń (pow. Poznań)

- Z cyklu „abc Lubonia” – „POrozmawiajmy o sprawach lokalnych” (m.in. o uciążliwości Lotniska w Krzesinach) – spotkanie z posłem Markiem Zielińskim

Nowy Tomyśl

- „Przyjaciel dobry na wszystko” – tygodniowe półkolonie dla dzieci współorganizowane z Radą Sołecką i Młodzieżową Grupą Artystyczną (Filia w Wytomysłu) (również w sierpniu)
- „Angielski – ucz się i baw” – nauka angielskiego za pomocą interaktywnego programu komputerowego (Filia w Borui Kościelnej) (również w sierpniu)
- „Przygoda z mitologią” – wystawa prac plastycznych uczniów Szkoły Podstawowej nr 1 (Oddział dla dzieci) (również w sierpniu)

Oborniki

- Wystawa rzeźb solnych (również w sierpniu)
- Leśne spotkania – wystawa prac uczniów ze szkół podstawowych w Objezierzu, Górcie, Chrustowie, Sycynie oraz Zespołu Szkół Specjalnych

w Szamotułach we współpracy z Kołem Łowieckim „Szarak” w Popówku (również w sierpniu)

Poniec (pow. Gostyń)

- Cykl spotkań z książką dla dzieci w świetlicach wiejskich

Powidz (pow. Słupca)

- Plenerowy konkurs plastyczny „Piaskiem wysypane wakacje – czas podróży i wypoczynku”
- Spotkanie z historią – papier ręcznie czerpany – pokaz firmy Kalander z Gliwic

Rawicz

- Konkurs „Wakacyjny motyl” (również w sierpniu)
- Warsztaty komputerowe „Przyjazny Internet” (również w sierpniu)
- Letnie warsztaty z malarstwem (również w sierpniu)
- Ława Jednego Autora:
 - ~ Par Lagerkvist
 - ~ Ernest Hemingway
 - ~ Witold Gombrowicz
 - ~ Denis Diderot
- Galeria Jednego Obrazu (również w sierpniu):
 - ~ „Portret kobiety” – Daniel Wiatrowski
 - ~ „Ule” – E. Duda
 - ~ „Dworek w ogrodzie” – Szajerka

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Spotkania z dziećmi ph. „Mały Europejczyk” – poprzez czytanie i malowanie poznamy kraje i zwyczaje
- Wystawa fotografii Klubu Fotograficznego Blenda Krotoszyn

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Wystawa Objazdowej Galerii Wielkopolskiej Fotografii – IV Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny „Dziecko” (również w sierpniu)

Swarzędz (pow. Poznań)

- Śladami Czerwonego Kapturka – pierwsze próby wcielenia się w rolę aktora

Trzcianka

- Biblioteczna Akcja Lato 2009 ph. „Letnie Pływanie w Bezkrzesnym Oceanie”:
 - ~ Podwodna Płatania – zajęcia plastyczne, ruchowe
 - ~ Wyspa Skarbów – zajęcia drużynowe

- ~ O czym szumią muszelki? – zajęcia plastyczne
- ~ Uwaga, piraci atakują! – poszukiwanie pirackiego skarbu
- ~ Mieszkańcy rafy koralowej
- „Międzynarodowy Rok Astronomii” – wystawa

Zagórow (pow. Słupca)

- Wernisaż wystawy „Malarstwo Grażyny Harmacińskiej-Nyczka” (wystawa również w sierpniu)
- Spotkanie z Grażyną Harmacińską-Nyczka – Honorową Obywatelką Zagórowa

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Spotkanie z Warszawą” – spotkanie z mieszkańcami DPS

Złotów

- „Plecak pełen przygód” – efekty zajęć wakacyjnych – wystawa (również w sierpniu)
- „Niejedna z jedną” – wystawa fotograficzna najmłodszych w kraju Amazonek oraz wernisaż połączony ze spotkaniem z Amazonkami i lekarzami onkologami (wystawa również w sierpniu)

Sierpień

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Mała Galeria Wielkich Umiejętności – haft „Domek na wsi”

Kalisz

- Wystawy:
 - ~ „Losy ludności Ziemi Kaliskiej w wojnie obronnej 1939 roku”
 - ~ „65. rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego” (Filia nr 5 i 9, Oddział dla dzieci)

Kotlin (pow. Jarocin)

- „Wakacyjna podróż moich marzeń” – konkurs literacki na najciekawsze opowiadanie wakacyjne
- „Piosenka dobra na wszystko” – konkurs muzyczny (Filia w Sławoszewie)

Krajenka (pow. Złotów)

- „Wybuch Powstania Warszawskiego” – wystawa (BPMiG i Filia w Augustowie)

Krobia (pow. Gostyń)

- Wystawa „Święto Wojska Polskiego”

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Wielkie pranie”, „Przetwory naszych babć” – spotkania regionalne (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- Wyjazd dzieci uczestniczących w zajęciach wakacyjnych w bibliotekach do Rajskiego Sadu w Kałatach – zabawy integracyjne w wiosce indiańskiej
- „Nocne bajanie” – całonocne zajęcia w bibliotece: spektakl teatralny „Jaś i Małgosia”, konkursy czytelnicze, zabawy integracyjne, seans filmowy, zabawy plastyczne, kolacja i śniadanie przygotowane przez dzieci
- „Przygoda z książką” – wakacyjne zajęcia dla dzieci: głośne czytanie, prace plastyczne, pogadanki, quizy i konkursy czytelnicze, gry i zabawy (Filia w Pawłowicach)

Leszno

- Wystawy:
 - ~ „Wielkopolska Press Photo 2008” – wystawa pokonkursowa („Galeria za Regałami”)
- W ramach cyklu „Wielkopolska bez tajemnic” pt. „Uroda miejsc znanych i nieznanych – krajoznawcze wakacje w Bibliotece” – wycieczka autokarowa dla dorosłych po dworach, zamkach i pałacach ph. „Tu żyli ludzie...” cz. VIII. Trasa wyprawy „Z Biblioteką po Krainie Kwitnącej Konwalii”: Leszno – Przemęt – Siekowo – Kluczewo – Popowo Stare – Bucz – Śmigiel
- „Popołudnie z poezją biesiadną” połączone z Turniejem o nagrodę publiczności. Współorganizatorem spotkania było Stowarzyszenie Kupców Leszczyńskich. Turniej ph. „Klejnoty” prowadził Sergiusz Sterna-Wachowiak. Wzięło w nim udział dwunastu poetów z Wielkopolski, natomiast siedmiu zaprezentowało swoje utwory poza nim. Głosami publiczności zwycięzcą została Dagmara Poch z Leszna

Łubowo (pow. Gniezno)

- Wystawa – 70 rocznica wybuchu II wojny światowej

Opatówek (pow. Kalisz)

- Rajd pieszy przez wzgórza morenowe w okolicach Opatówka, zwane Wądołami, dla dzieci i dorosłych – gry i zabawy, ognisko, śpiewanie z akompaniamentem gitary, pieczenia kielbasek i żurek, test z wiedzy o Opatówku
- V Bajkowa Noc w Bibliotece – Z kotem Bonifacym – gry i zabawy dla dzieci, czytanie bajek, nocleg dzieci w bibliotece

Orchowo (pow. Sępólno)

- Warsztaty plastyczne organizowane w ramach środków PPWOW
- Plener malarski uczestników warsztatów plastycznych

Rawicz

- Ława Jednego Autora:
 - ~ Krzysztof Kamil Baczyński
 - ~ Czesław Miłosz
 - ~ Jerzy Andrzejewski
 - ~ Mika Waltari

Swarzędz (pow. Poznań)

- Taniec stóp (sprawne rączki, sprawne stópki tańczą i malują)
- Psi żywot (smutny los bezdomnych zwierzaków i jak im pomóc)
- Bon, czy ton (czyli proszę, dziękuję...)
- Kolory lata, teatrzyk pt. „Król Bul” w wykonaniu aktorów teatru Narwał z Białegostoku

Trzcianka

- Akcja Lato 2009:
 - ~ Żeglarze na pokład – zajęcia plastyczne
 - ~ „Neptun – władca mórz” – morscy bohaterowie
 - ~ Marzenia o morskich przygodach

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

ANTONI Ludwiczak: wspomnienie (1878-1942) / Janusz Ambroży // *Gaz. Wybor.* – Poznań. – 2009, nr 148, s. 20

Biografia pochodzi ze „Słownika bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000” pod red. Franciszka Łozowskiego, wydanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

BARBARA Rosada : wspomnienie (1930-1993) / Mirosława Różańska // *Gaz. Wybor.* – Poznań. – 2009, nr 203, s. 7

Biografia pochodzi ze „Słownika bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000” pod red. Franciszka Łozowskiego, wydanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

BIBLIOTEKA w Przykonia ma już 60 lat / Emilia Kaźmierczak // *Obserwator.* – 2009, nr 22, s. 9

Jubileusz biblioteki w Przykonia z udziałem pracowników WBPiCAK

BO CHODZI o to, aby język giętki powiedział wszystko, co pomyśli głowa / Ewa Konarzewska Michalak // *Prz. Powiatowy*. – 2009, nr 57, s. 8

Finał XXIV Konkursu Recytatorskiego im. Juliusza Słowackiego organizowanego w Miłosławiu wspólnie z WBPiCAK.

BOŻECIAŁO / Szymon Kantorski // *Gaz. Wybor.* – *Poznań*. – 2009, nr 174, s. 12

W adnotacji informacja o publikacji zbioru wierszy Szymona Kantorskiego w ramach Wielkopolskiej Biblioteki Poezji, serii wydawanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

JANINA Leńniczak : wspomnienie (1911-1979) / Krystyna Gumowska // *Gaz. Wybor.* – *Poznań*. – 2009, nr 144, s. 10

Biografia pochodzi ze „Słownika bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000” pod red. Franciszka Łozowskiego, wydanego przez WBPiCAK w Poznaniu.

KOBIETY są piękniejsze / Jerzy Jernas // *Młode Miasto*. – 2009, nr 7, s. 3

VI Konkurs Filmów Niezależnych „5 minut z życia codziennego” i warsztaty filmowe zorganizowane w Wągrowcu przez Miejski Dom Kultury, MKiDN oraz WBPiCAK w Poznaniu.

NAGRODA dla dyrektor : Rawicz / (WJ) // *Życie Rawicza*. – 2009, nr 22, s. 16

Medal „Zasłużony dla Kultury Polskiej” dla Mirosławy Potkowskiej – dyrektor rawickiej biblioteki oraz wyróżnienie dla rawickiej biblioteki w konkursie „Czytanie to moja pasja” zorganizowanym przez WBPiCAK.

NASZA Biblioteka – czerwcowe spotkania z książką // *Obserwator Kaźmierski*. – 2009, nr 4, s. 13

Udział przedszkolaków, czytelników kaźmierskiej biblioteki, w warsztatach zorganizowanych przez WBPiCAK w Poznaniu.

[PIERWSZA] I nagroda dla Biblioteki w wojewódzkim konkursie pn. „Czytanie to moja pasja” // *Obserwator Kaźmierski*. – 2009, nr 4, s. 2

Nagroda dla kaźmierskiej biblioteki w konkursie zorganizowanym przez WBPiCAK, w kategorii bibliotek gminnych, za projekt „Kolorowy zamek Lukrecji”.

„POMOST”, „Iskra”, „Pogodni” : warsztaty fotograficzne dla niepełnosprawnych intelektualnie w Wąsoszach / omb // *Filantrop Naszych Czasów*. – 2009, nr 8, s. 33

Zajęcia zorganizowane przez WBPiCAK w Poznaniu i Centrum Kultury i Sztuki w Koninie.

POWRACAJĄCA ulotność / Rafał Rżany // *Nowe Książki*. – 2009, nr 7, s. 66-67

Recenzja tomiku wierszy „Smak sierpnia” Katarzyny Klafkowskiej, wydanego przez WBPiCAK w Poznaniu.

SUKCES jarocińskiej Biblioteki / mak // *Jarociński Przegląd Informacji*. – 2009, nr 5, s. 2

Nagroda dla biblioteki w konkursie zorganizowanym przez WBPiCAK „Czytanie moja pasja”

SWARZĘDZKA Biblioteka najlepsza! / Małgorzata Merczyńska // *Magazyn Swarzędzki*. – 2009, nr 4, s. 7

Swarzędzka biblioteka nagrodzona w kategorii bibliotek miejskich i miejsko-gminnych w konkursie „Czytanie to moja pasja” zorganizowanym przez WBPiCAK.

SZEŚĆDZIESIĘCIOLECIE Biblioteki w Kleczewie / (mg) // *Gaz. Kleczewska*. – 2009, nr 6, s. 10-11

Impreza jubileuszowa z udziałem pracowników WBPiCAK w kleczewskiej bibliotece.

[SZÓSTY] VI KONKURS Literacki dla młodzieży O Złotą, Srebrną i Brązową Wronę rozstrzygnięty / Mikołaj Wieczór // *Goniec Ziemi Wronieckiej*. – 2009, nr 6, s. 8-10

Podsumowanie konkursu zorganizowanego przez Wroniecki Ośrodek Kultury pod patronatem WBPiCAK

ŚWIĘTO wśród książek : 60-lecie nowomiejskiej biblioteki / (ls) // *Gaz. Jarocińska*. – 2009, nr 22, s. 12

Uroczystości jubileuszowe nowomiejskiej biblioteki z udziałem pracowników WBPiCAK.

WACŁAW Sokołowski : wspomnienie (1916-1993) / Zofia Kasprzak // *Gaz. Wybor. – Poznań*. – 2009, nr 200, s. 11

Biografia pochodzi ze „Słownika bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000” pod red. Franciszka Łozowskiego, wydanego przez WBPiCAK w Poznaniu.

WYRÓŻNIENIE dla biblioteki / E. Lubawy // *Wiadomości Skockie*. – 2009, nr 5, s. 5

Wyróżnienie dla skockiej biblioteki w konkursie WBPiCAK „Czytanie to moja pasja”.

Z UŚMIECHEM i przytupem / Agata Fajczyk // *Życie Gostynia*. – 2009, nr 25, s. VII

VII Krobskie Spotkania „Folklor da się lubić” połączone z IV Przeglądem Kapel Dudziarskich i Kozłarskich, w których jurorem był m.in. Sławomir Pawliński z WBPiCAK.

ZOFIA Steindel : wspomnienie (1922-1976) / Hanna Maciejewska // *Gaz. Wybor. – Poznań*. – 2009, nr 172, s. 13

Biografia pochodzi ze „Słownika bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000” pod red. Franciszka Łozowskiego, wydane go przez WBPiCAK w Poznaniu.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę Transatlantyk** 2009 otrzymała *Biserka Rajčić*, autorka przekładów literatury polskiej na język serbski.
- **Nagrodę im. Czesława Miłosza** w 2009 roku otrzymała *Julia Hartwig*.
- **Nagrodę im. Janusza Zajdla** otrzymali: *Rafał Kosik* za powieść „Kameleon” i *Anna Kańtoch* za opowiadanie „Światy Dantego”.
- **Nagrodę Poznańskiego Przeglądu Nowości Wydawniczych – Lato 2009** otrzymali: *Piotr Korduba* za książkę „Sołacz : domy i ludzie” (Poznań : Wydaw. Miejskie) i *Szewach Weiss* za książkę „My, Żydzi : między Izraelem a diasporą” (Kraków; Budapeszt : Wydaw. Austeria)

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- **Europejską Nagrodę Literacką** w 2009 roku otrzymał *Jacek Dukaj* za powieść „Lód”.

C. Zmarli

- **Zbigniew Zapasiewicz** (14.07.2009), aktor, reżyser i pedagog.
- **Leszek Kołakowski** (17.07.2009), filozof, historyk filozofii i idei.